

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TASARLAMA KİPLERİNDEKİ ZAMANIN 7. SINIF ÖĞRENCİLERİ
TARAFINDAN ALGILANMASI ÜZERİNE UYGULAMALI BİR
ÇALIŞMA**

Yektacan ÖZÇİFT

Denizli-2019

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tasarlama Kiplerindeki Zamanın 7. Sınıf Öğrencileri Tarafından
Algılanması Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma

Yektacan ÖZÇİFT

Danışman

Prof. Dr. Bedri SARICA

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Yektacan ÖZÇİFT

TEŞEKKÜR

Bu arařtırmanın gerçekleřtirilmesi için gerekli rehberlięi yapan, dűőüncelerini benimle paylařan, danıřmanım Prof. Dr. Bedri SARICA' ya; ğretmenlięin, Őfkatin ve bilginin ne demek olduęunu, kıymetini bana gösteren Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK'e; bu sűrete bana yol arkadařlıęının anlamını öğreten eřim Feray Macit ÖZÇİFT'e, arařtırmanın gerçekleřmesi için gönűllű bir Őekilde yardımına kořan Osman Tefvik Yalman Ortaokulu ve Zilřan Alkoç Ortaokulu Tűrke ğretmenlerine ve pek tabi bu kıymetli çalıřmada bana destek olan çok kıymetli öęrencilerime teŐekkűrű borç bilirim.

ÖZET

Tasarlama Kiplerindeki Zamanın 7. Sınıf Öğrencileri Tarafından Algılanması Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma

ÖZÇİFT, Yektacan

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri ABD,

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bedri SARICA

Nisan 2019, 93 Sayfa

Bu çalışmanın amacı ilköğretim 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin tasarlama kiplerindeki zamanı kavrayıp kavrayamayacağını belirlemektir. Türkiye'deki 7. sınıf öğrencileri tasarlama kiplerinin zaman gönderimi yaptığını öğrenmemektedir. Hatta Milli Eğitim Bakanlığının öğrencilere yönelik etkinlikleri doğrudan tasarlama kiplerinin zaman içermediğini söylemektedir. Ancak tasarlama kipleri, her tasarı ve dilemenin olması gerektiği gibi mutlaka bir gelecek zaman gönderimi yapmaktadır. Bunun yanı sıra, 7. sınıf öğrencilerinin yaş olarak Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı'na göre soyut işlemler basamağında olduğu varsayılmaktadır. Soyut işlemleri yapabilen bireyler de zaman kavramı hakkında düşünme ve zamanı sezinleme yeteneklerine sahiptir. Bu yüzden bu araştırma 7. sınıfa giden öğrencilerin tasarlama kiplerindeki zamanı kavrayabileceğini ortaya koymak amacıyla uygulamalı olarak yapılmış, 7. sınıf öğrencilerine tarama/tasvir yöntemi ile anket çalışması uygulanmıştır. Araştırmanın alt problemlerinin çözümlenmesinde Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri, Korelasyon Analizi, Tek Örneklem T Testi, Kruskal Wallis – H Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve frekans dağılım analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda 7. sınıf öğrencilerinin tasarlama kiplerindeki zamanı saptayabildikleri görülmüş, öğrencilere tasarlama kiplerinin de gelecek zamana bir gönderim yaptığının öğretilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasarlama Kipleri, Zaman Kavramı, 7. Sınıf, Türkçe Öğretimi

ABSTRACT

An Applied Study of Understanding of Time Reference at the Compose Moods in 7th Grade Students

ÖZÇİFT, Yektacan

Master Thesis in Educational Sciences

Turkish Education

Supervisor: Prof. Dr. Bedri SARICA

April 2019, 93 pages

The aim of this study was to determine whether the students in the 7th grade level can understand the time in the compose moods or not. 7th grade students in Turkey do not learn the time reference at compose moods in schools. In fact the activities of National Education Ministry that are aimed at 7th grade students say directly that the compose moods doesn't have any time reference at all. However; as every projection and wish should, compose moods always make a future time reference. Also; according to Piaget's Cognitive Development Theory, 7th grade students are assumed to be in the abstract operational stage because of their ages. Individuals who can perform abstract operations also have the ability to think about and sense time. Therefore, this research was carried out in order to reveal that the students in the 7th grade can comprehend the time in the compose moods. A questionnaire was applied to the 7th grade students with scanning / depicting methods. In the analysis of the sub - problems of the study, Kolmogorov -Smirnov and Shapiro Kr Wilk tests, Correlation Analysis, Single Sample T Test, Kruskal Wallis - H Test, One - Way Variance Analysis and frequency distribution analysis were used. As a result of the research, it was seen that the 7th grade students could determine the time in the compose moods, and it was proposed that the students should be taught that the compose moods make future time reference.

Keywords: Compose Moods, Time Concept, 7th Grade, Turkish Teaching

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	5
1.1.2. Alt Problemler	5
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.5. Sayıtlar	8
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Kuramsal Çerçeve	9
2.1.1. Türkçe Öğretimi	9
2.1.2. Dil Bilgisi Eğitimi	11
2.1.3. Kipler	13
2.1.3.1. Kip kelimesi	13
2.1.3.2. Kip tanımlamaları	14
2.1.3.3. Kip terimleri	20
2.1.3.4. Bildirme kipleri	22
2.1.3.5. Tasarlama kipleri	22
2.1.4. Kiplik	24
2.1.5. Zaman	26
2.1.6. Görünüş	31
2.1.7. Tek Ek – Çok İşlev	31
2.1.8. Bilişsel Gelişim	32
2.1.8.1. Piaget'in bilişsel gelişim dönemleri	33

2.1.8.1.1. Piaget'in soyut işlemler dönemi kavramı	34
2.1.8.2. Bruner'in bilişsel gelişim kuramı	34
2.1.8.3. Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramı	35
2.1.9. Dilbilgisi Eğitiminin Bilişsel Gelişime Uygunluğu	36
2.2. İlgili Araştırmalar	37
2.2.1. Kipler Üzerine Araştırmalar.....	37
2.2.2. Bilişsel Gelişim ve Dilbilgisi Öğretimi Üzerine Araştırmalar.....	38
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	40
3.1. Araştırma Deseni	40
3.2. Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu	40
3.3. Veri Toplama Araçları	40
3.4. Veri Toplama Süreci	43
3.5. Verilerin Analizi	44
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	45
4.1. Normallik Testi	45
4.2. Tanımlayıcı İstatistik	47
4.3. Korelasyon Analizi	53
4.4. Tek Örneklem T Testi	54
4.5. Kruskal Wallis – H Testi	56
4.6. Cümle Kurma Sorularının Frekans Analizleri	59
4.6.1. Soru 1'in Frekans Dağılımları	59
4.6.2. Soru 2'nin Frekans Dağılımları	60
4.6.3. Soru 3'ün Frekans Dağılımları	60
4.6.4. Soru 4'ün Frekans Dağılımları	61
4.6.5. Soru 5'in Frekans Dağılımları	61
4.7. Tek Yönlü Varyans Analizi	62
4.8. Çoktan Seçmeli Soruların Frekans Analizi	63
4.8.1. Soru 6'nın Frekans Dağılımları	71
4.8.2. Soru 7'nin Frekans Dağılımları	72
4.8.3. Soru 8'in Frekans Dağılımları	72
4.8.4. Soru 9'un Frekans Dağılımları	72
4.8.5. Soru 10'un Frekans Dağılımları	73
4.8.6. Soru 11'in Frekans Dağılımları	73
4.8.7. Soru 12'nin Frekans Dağılımları	73

4.8.8. Soru 13'ün Frekans Dağılımları	73
4.9. Çapraz Tablo	74
4.10. İşaretleme Sorusunun Analizi	77
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
5.1. Tartışma ve Sonuç	79
5.2. Öneriler	81
KAYNAKÇA	83
EKLER	88
EK-1. Test Formu	88
EK-2 Korelasyon Matrisi	91
ÖZGEÇMİŞ	93

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. <i>Milli Eğitim Bakanlığının Kullandığı Kip Terimleri</i>	20
Tablo 3.1. <i>Ortak Faktör Yükleri</i>	40
Tablo 4.1. <i>Kolmogrov–Smirnov ve Shapiro–Wilk Test Sonuçları</i>	44
Tablo 4.2. <i>Tanımlayıcı İstatistikler</i>	46
Tablo 4.3. <i>Tek Örneklem T Testi Sonuçları</i>	57
Tablo 4.4. <i>Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları</i>	59
Tablo 4.5. <i>p Değerleri</i>	61
Tablo 4.6. <i>Soru 1'in Frekans Dağılımları</i>	62
Tablo 4.7. <i>Soru 2'nin Frekans Dağılımları</i>	63
Tablo 4.8. <i>Soru 3'ün Frekans Dağılımları</i>	63
Tablo 4.9. <i>Soru 4'ün Frekans Dağılımları</i>	64
Tablo 4.10. <i>Soru 5'in Frekans Dağılımları</i>	64
Tablo 4.11. <i>Soru 6 için Tek Yönlü Varyans Analizi</i>	65
Tablo 4.12. <i>Soru 8 için Tek Yönlü Varyans Analizi</i>	67
Tablo 4.13. <i>Soru 10 için Tek Yönlü Varyans Analizi</i>	69
Tablo 4.14. <i>Soru 12 için Tek Yönlü Varyans Analizi</i>	71
Tablo 4.15. <i>Soru 6'nın Frekans Dağılımları</i>	73
Tablo 4.16. <i>Soru 7'nin Frekans Dağılımları</i>	74
Tablo 4.17. <i>Soru 8'in Frekans Dağılımları</i>	74
Tablo 4.18. <i>Soru 9'un Frekans Dağılımları</i>	74
Tablo 4.19. <i>Soru 10'un Frekans Dağılımları</i>	75
Tablo 4.20. <i>Soru 11'in Frekans Dağılımları</i>	75
Tablo 4.21. <i>Soru 12'nin Frekans Dağılımları</i>	75
Tablo 4.22. <i>Soru 13'ün Frekans Dağılımları</i>	75
Tablo 4.23. <i>Soru 6 ile Soru 8'in Çapraz Tablosu</i>	76
Tablo 4.24. <i>Soru 6 ile Soru 10'un Çapraz Tablosu</i>	76
Tablo 4.25. <i>Soru 6 ile Soru 12'nin Çapraz Tablosu</i>	77

Tablo 4.26. <i>Soru 8 ile Soru 10'un Çapraz Tablosu</i>	77
Tablo 4.27. <i>Soru 8 ile Soru 12'nin Çapraz Tablosu</i>	78
Tablo 4.28. <i>Soru 10 ile Soru 12'nin Çapraz Tablosu</i>	78
Tablo 4.29. <i>Çoklu Yanıt Analizi</i>	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.1.</i> Ortaokullardaki Türkçe Eğitiminde Kullanılan Kip Sınıflandırması	4
<i>Şekil.2.1.</i> Dilbilgisel Zaman Şeması	27
<i>Şekil.2.2.</i> Örnek Cümlelerin Dilbilgisel Zamanda Gösterimi	27
<i>Şekil 2.3.</i> Basit Çekimli Bir Fiilin Referans Zamanlı Gösterimi.....	28
<i>Şekil 2.4.</i> Birleşik Çekimli Bir Fiilin Referans Zamanlı Gösterimi.....	28

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri; araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıklarından ve sayıtlardan bahsedilecektir.

1.1.Araştırmanın Problem Durumu:

Türkiye’de eğitim ve öğretim hayatına başlamış her çocuğun, bilişsel bir problemi yoksa, anadilini etkin bir şekilde kullanabilmesi beklenir. Anadili Türkçe olan ve dili etkin şekilde kullanabilen bu öğrencilerin ise eğitim hayatlarında her sene gittikçe artan bir yoğunlukla zorunlu ana ders olarak Türkçe dersi görmeleri de söz konusudur.

Dil örtük bir öğrenme ise, bir başka ifadeyle çocuğun sosyal çevresindeki uyaranları taklit yoluyla edindiği bir araç ise, bu çocukların önüne örgün eğitim döneminde hangi sebeplerle dil öğretimini en temel ders olarak koyuyoruz? Öncelikle bunun cevabının iyi verilmesi gerekmektedir.

Bazı araştırmacılara göre dil bilgisi ve dilbilim öğrenimi bazı pratik amaçları karşılamak üzere oluşturulmuştur:

1. Eski metinleri açıklamak,
2. Bir yabancı dili öğretmek,
3. Kendi ana dilini doğru konuşmak ve yazmak sanatını öğretmek (Kıran, 1996, s. 36).

Madem her şey zıddı ile mümkün ve maruftur, demek ki bir dili de anlaşılır kılmanın en temel yolu mukayese edilebilecek bir diğer dile eğilmektir. Bu yüzden yabancı bir dili sistemiyle birlikte anlayabilmenin temel şartı kendi dil sistemini iyice kavrayabilmekten geçmektedir.

Bir diğer yandan anadili öğreniminin en önemli sebebi, bireyin günlük hayatta kullandığı dili doğru ve etkili kullanabilmesini sağlamak olarak görülmektedir. Çünkü doğru bir iletişimi ancak kullandığımız dile hakimiyetimiz ölçüsünde inşa edebilmekteyiz.

Bu durum gözetildiğinde, örgün eğitim sistemindeki okullar çocuklara şu yönlerden yardım etmelidir:

- a. Dil bilgisi yetkinliklerinin boyutlarını arttırmak,

b. Yetkinlikleri hakkında daha bilinçli olmalarını sağlamak (Hudson, 2004, s. 1).

Bilişsel gelişim ilerledikçe dil gelişiminin de ilerlediği açıktır. Hatta bazı araştırmacılar dil gelişiminin de bilişsel gelişimi desteklediğini öne sürerler. Bu düşüncüyü savunanlardan birisi Piaget'dir. Piaget, "Konuşma en az kısmen yapılanmış zeka gerektiriyorsa bunun tersi de geçerlidir (Piaget, Yapısalcılık, 2007, s. 78)." demektedir.

Bu fikrin bir başka örneğini Vygotsky'de görürüz. Özellikle Thought and Language (Düşünce ve Dil) adlı eserinde Vygotsky bunu etraflıca incelemektedir ve daha ilk sayfalardan bu konu hakkındaki araştırmaların azlığından ve yanlış temellere oturtulmasından şikayet etmiştir (Vygotsky, 1986, s. 1-3).

Vygotsky'nin çocuğun ilk konuşma döneminde sesli düşünmesini (monolog) dil ile düşünce arasındaki ayrılmaz bağın delili olarak gördüğünü Erdener şu şekilde açıklamıştır: "Vygotsky'e göre konuşmanın amacı, bebeklikten itibaren iletişim ve sosyal ilişki kurmaktır. Çocuk kendisiyle konuşmaya, diğerleriyle konuştuğu gibi başlar. Dış şartlar onu düşünmeye zorladığında ise sesli düşünür." (Erdener, 2009, s. 90).

Dolayısıyla dil ile düşünce arasında bir bağ bulunmaktadır. Bu bağın inceliklerini anlamak ise insana kendi zihninin işleyişi hakkında ipuçları verecektir. Bu sebeple dil bilgisi öğreniminin amaçlarından birisi de öğrenenin kullandığı dili derinlemesine irdeleyerek; analiz etme, sonuç çıkartma, içe dönük gözlem gibi hayatın her döneminde ve bilhassa akademik hayatta işe yarayacak birtakım araçları daha çocukluk döneminde kazanmasını sağlamak olmalıdır.

O halde, bilişsel gelişim için bu kadar önemli bir noktada bulunan dil bilgisinin eğitimi akılcı ve güncel temellerde ezberden uzak bir biçimde yapılmalıdır. Gerek uzman akademik çevrelerin dil bilgisi eğitimi üzerine yaptığı çalışmalar, gerekse gittikçe ilerleyen uluslararası dilbilim ve dil bilgisi anlayışları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından takip edilmelidir. Bununla birlikte eğitsel içerikler de Talim Terbiye Kurulu tarafından öğrencilerin bilişsel düzeylerine uygun şekilde düzenlenmelidir.

2018 Yılında Talim ve Terbiye Kurulunun belirlediği esaslar ışığında Türkçe Öğretim Müfredatı'nda değişikliğe gidilmiştir. Talim Terbiye Kurulunun yaptığı basın açıklamasında, "Bu programın oluşturulması esnasında, Türkiye'nin farklı illerinde ve farklı okul türlerinde görev yapan öğretmen ve akademisyenlerden, referanslar ve tavsiyeler kullanılarak çalışma grupları oluşturulmuştur." (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2017, s. 5) denilmiştir.

Bu yeni müfredatta dikkati çeken en önemli durumlardan birisi de artık dil bilgisinin Türkçe öğretiminde kendisine ait bir başlığının olmamasıdır. Okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisi başlıklarıyla beş ayaklı olan Türkçe öğretiminden dil bilgisi ayağı çıkartılmıştır. Dil bilgisi konuları da yazma ve okuma başlıklarının altına aktarılmıştır.

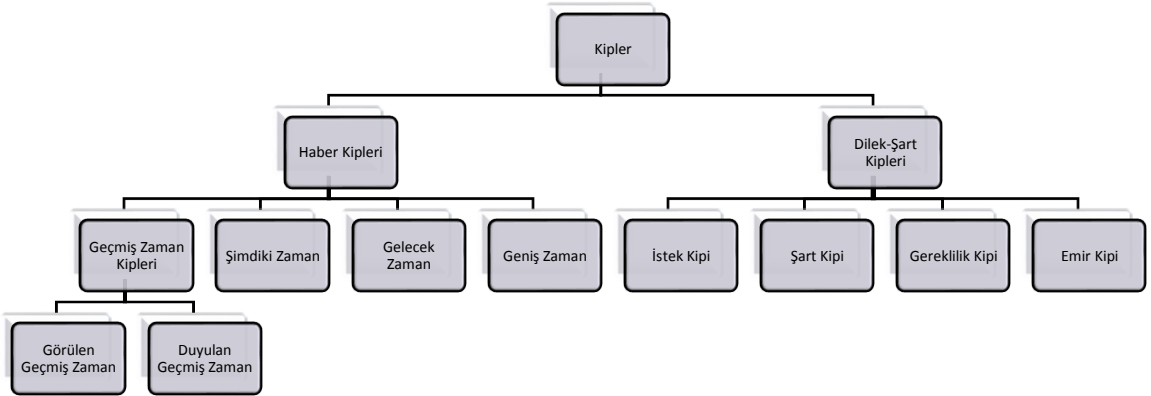
Her ne kadar öğretim programı son derece güncel eğitim anlayışlarına uygun bir şekilde hazırlansa da dil bilgisi eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığının 7. sınıf öğrencilerine anlatılmasını istediği kipler konusu dikkat çekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı diğer konularda olduğu gibi bu konuda da gerek yayımladığı Türkçe kitaplarında gerekse yan kaynaklarında (EBA, odsgm.gov.tr) bu konunun hatlarını çizmektedir. Ancak bu çizilen hatların 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel düzeyine uygunluğu konusuna eğilmek gerekmektedir.

Kip (Lat. modus, İng. mood, Osm. siyga) konusunda aslında birçok farklı görüşe rastlanmaktadır. Bazı araştırmacılar için “kip” sadece söyleyenin cümle hakkındaki tutumunu gösteren bir ek; bazıları için ise “kip” hem tutumu hem de zamanı gösteren bir ektir yani tek ek birden çok işlevi eşzamanlı olarak sağlamaktadır.

Kipi, söyleyenin cümle hakkındaki tutumunu gösteren bir ek olduğunu iddia edenlerin başında; Fatma Akerson (Akerson, 1994, s. 82), Berke Vardar (Vardar, 1980, s. 103-104), Mine Sultan Hacıömeroğlu (Hacıömeroğlu, 2007, s. 479), Agop Dilaçar (Dilaçar, 1971, s. 106-107) gibi dilbilimciler gelir.

Kipi hem tutumu hem de zamanı gösteren bir ek olarak kabul edenlerin ise sayısı çok daha fazladır: Zeynep Korkmaz (Korkmaz, 2009, s. 26), M. Kaya Bilgegil (Bilgegil, 1984, s. 262), Muharrem Ergin (Ergin, 1977, s. 138-139), Süer Eker (Eker, 2006, s. 375-376), Nesrin Kaya (Kaya, 2004, s. 90) , Vecihe Hatiboğlu (Hatiboğlu, 1972, s. 63), vb...

Ortaokullardaki Türkçe eğitiminde kiplerin işlenişi hakkında genel kabul görmüş yaklaşım, kipleri iki ana kümeye ayırmaktır. Bunun örneği Şekil 1.1’de sunulmuştur. Ayrılan kümelerden birisine bildirme kipleri, diğer kümeye ise tasarlama kipleri denilmektedir. Yine aynı yaklaşıma göre bildirme kipleri ile tasarlama kipleri arasındaki temel fark, bildirme kiplerinin zaman bildirmesi ancak tasarlama kiplerinin zaman bildirmemesidir.

Şekil 1.1. Ortaokullardaki Türkçe Eğitiminde Kullanılan Kip Sınıflandırması.

Not: Şekil, “Eğitim Bilişim Ağı (EBA)’nın <http://www.eba.gov.tr/arama?q=kipler> URL’sindeki EBA Ders sekmesinin içeriklerinden oluşturulmuştur.

7. sınıflar için Milli Eğitim Bakanlığının çerçevesini çizdiği Türkçe Öğretim Programı’nın kazanımlarında kiplere okuma başlığı altında şu şekilde yer verilmiştir:

T.7.3.9. Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.

a) Fiil çekim ekleri (kip ve kişi ekleri) üzerinde durulur. (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 45)

Milli Eğitim Bakanlığının bu isteği doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarında ise konunun işlenme biçimi öğretmene bırakılmış, kılavuz kitap yayınlanmamıştır. Yine de konunun nasıl anlatılmasının istendiği dağıtılan ders kitaplarındaki etkinliklerden ve öğrenciler ile öğretmenlerin yararlanması için kurulmuş Eğitim Bilişim Ağından [EBA] çıkartılabilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığının yazdırdığı Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı’ndaki bir etkinlik, örnek olarak, öğrencilerden kipleri sınıflandırıp bir takım yerlere yerleştirmesini beklemektedir: "Aşağıdaki eylemlerden zaman bildirenleri saatin yanına, zaman bildirmeyenleri dilek kuyusunun yanına yazınız" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 28).

Ancak Milli Eğitim Bakanlığı, her ne kadar bildirme kipleri ile tasarlama kiplerinin arasındaki farkı “zaman bildirimi” üzerine kurmuşsa da tasarlama kiplerinin de zaman bildirimi yaptığı araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Korkmaz (2009), Bilgegil (1984), Türkyılmaz (1999), Üstünova (2004); tasarlama kipinin de zaman gönderimi yaptığı konusunda hemfikirdir.

Milli Eğitim Bakanlığı 7. sınıf öğrencilerine tasarlama kiplerinde bir zaman gönderimi olduğunu öğretmekten kaçınmaktadır. Bunun en doğal sebebi ise 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişim düzeyinin zaman gibi soyut ve göreceli bir olguyu kavramaya yetmeyeceği düşüncesi olmalıdır. Aynı zamanda öğrencilerin motivasyon eksikliği yaşamaması adına konunun anlaşılmasını zorlaştırmaktan da kaçınıyor olması mümkündür.

7. sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişiminin zaman kavramını anlamaya uygun olduğu ve tasarlama kiplerinde de zaman gönderimi olduğunu belirlemeye yetecek kadar soyut işlem yürütebileceklerini saydığımızdan, bu sayıltının doğruluğunu kontrol etmemiz gerekmektedir. Bu çalışmanın çıkış noktası da bu problem olmuştur.

1.1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi, “7. sınıf öğrencileri tasarlama kiplerinde var olan dolaylı zaman göstergelerini kavrayabilecek soyut işlem gücüne sahip midir?” şeklinde oluşturulmuştur.

1.1.2. Alt Problemler

Bu çalışmada ana problemin yanında;

- Araştırmacıların kip konusuna yaklaşımları nelerdir?
- Kiplik ile kip kavramının farkı nedir ve kiplik konusu müfredatta var mı?
- Fiillerde zaman/görünüş/kip üçlüsü nedir?
- Tasarlama kipleri hangi zamanları içinde barındırmaktadır?
- 7. sınıfların bilişsel gelişim düzeyi ne durumdadır?
- 7. sınıflarda kipler konusunun işlenişinde yaklaşım nasıl olmalıdır?

alt problemlerini de inceleyecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Amaç; tasarlama kiplerindeki zaman anlamının, 7. sınıflara dil bilgisi öğretiminde yok sayılmasının bir eksiklik mi, yoksa yaş grubunun algısına bağlı bir gereklilik mi olduğuna bir cevap aramaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye'deki 7. sınıf öğrencileri, istisnaları olmakla birlikte, genel olarak 12 yaş ve üzeri çocuklardır. Piaget'in tasniflendirdiği bilişsel gelişim kuramına göre; bu yaş aralığı soyut işlemler basamağındadır. 11-12 yaşlarında başlayan soyut işlemler döneminde, çocuk bütün problem türlerini çözmek için akıl yürütmesini ve mantığını geliştirir. Doğrudan deneyimden bağımsız bir düşünce söz konusudur. Çocuğun bilişsel yapıları bu dönemde olgunlaşır (Wadsworth, 2015, s. 111).

Bilişsel gelişim, düşünme yetisi ile dil kazanımının birlikte yürüdüğü ise özellikle Piaget (Piaget, 1926) ve Vygotsky (Vygotsky, 1986) tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu nedenle dil bilgisi ile bilişsel gelişim birbirlerine bağlı olmak zorundadır.

Düşünce anlamlı tümcedir. Tümcelerin toplamı dildir. İnsan, her anlamın değiştirilmesini sağlayan diller kurma yeteneğine sahiptir; her sözcüğün nasıl ve neyi imlediği konusunda hiçbir fikri olmaksızın. İnsan, tek tek seslerin nasıl çıkarıldığını bilmeksizin konuşur. Gündelik dil, insan yaşamının doğal bir parçasıdır ve ondan daha az karmaşık değildir. Bundan dolayı dilin mantığını dolaysız olarak çıkarmak, insan için olanaksızdır (Wittgenstein, 1996, s. 45-47).

Buna göre dil bilgisi, dilin mantığını temsil eden; bu sebeple de iç görü gerektiren bir eğitimidir. Soyut düşünce, analitik düşünme, mantık gibi araçları edinmeden dil bilgisini tam olarak kavrayabilmek mümkün değildir.

Yaşları 12 olan 7. sınıf öğrencilerininin soyut düşünebildiğini, zaman kavramı hakkında düşünebilecek olgunluğa eriştiğini varsaymamız bilişsel gelişim ilkelerine uygun düşmektedir. Bu yüzden de bu yaşlarında dil bilgisine dair konuları tam manasıyla öğrenebilecekleri bir dönemin başlarında olduğunu söyleyebiliriz.

Ortaokul 7. sınıf öğrencileri bu dönemde Türkçe derslerinde fiil çekimlerini öğrenmekte ve kip kavramıyla ilk defa bu dönemde karşılaşmaktadır. Bu dönemde kiplerin iki ana kategoriye ayrıldığı ve bu kategorilerden birisinin zaman bildiren bildirme kipleri, bir diğersinin de dilek-şart bildiren tasarlama kipleri olduğu öğretilmektedir. Ancak tasarlama kiplerinde de bir zaman ifadesi olduğu varsayılmaktadır. Türkyılmaz, Tasarlama Kiplerinin İşlevleri adlı kitabında;

“Bildirme kiplerindeki gibi açık bir zaman ifadesi olmamasına rağmen, tasarlama kiplerinde ‘kendini belli etmeyen, açık olmayan’ bir gelecek veya geniş zamandan söz edilebileceği birkaç araştırmacı tarafından savunulur. Gerçekten de ilgili bölümlerde görüleceği gibi emir, istek, şart ve gereklilik kiplerinde gelecek zaman işlevini tespit edebiliyoruz. Hatta örnek sayısı az olsa da, geçmiş zaman ifadesi, tasarlama kiplerinde görülür.

Tasarlama kiplerindeki zaman kavramının belirlenmesi genellikle zarflar yardımıyla olur. Cümlede gelecek zaman ifadesi veren başka kelimelere veya metnin bütününe bağlı olarak da tasarlama kiplerinde zaman ifadesi tespit edilebilmektedir (Türkyılmaz, 1999, s. 10).”

Bununla birlikte Korkmaz da benzer bir düşünce içindedir. Korkmaz’a göre tasarlama kipleri, şekil gösteren belirli ekler ile kurulur. Bu ekler, haber kiplerinde olduğu gibi açık ve belirli bir zaman kavramı taşımazlar. Ancak, zaman ögesinden de tümüyle yoksun değillerdir. Çünkü, bu kipler, konuşana ait bir eğilimi, bir isteği, bir emri ya da bir gerekliliği dile getirdikleri için, gerçekleşme şartları bakımından dolaylı da olsa yine belirsiz bir gelecek veya şimdiki zaman içerirler (Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, 2009, s. 647).

Bu fikirler ışığında tasarlama kiplerinin bir zaman ilgisi içermekte olduğu görülmektedir. Öğrenciler ise 7. sınıf düzeyine geldiklerinde ilk defa tasarlama kipleri ile karşılaşmaktadır. Bu düzeydeki yaş grubu soyut işlemler yapmaya uygun bir yaş grubu olduğundan tasarlama kiplerindeki zaman gönderimini anlayabilecek yetiye sahiptirler. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı tercihen bu yaş grubu öğrencilerine fiil çekimlerindeki zaman gönderimini, bildirme kipleri ile sınırlandırarak öğretmektedir.

Eğer 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel kapasitesi zaman kavramını kavramaya yeterliyse, öğrenciye yanlış bilgi mi verilmektedir yoksa eksik bilgi mi verilmektedir sorusuna bir cevap bulunmalıdır. Çünkü dil bilgisi her şeyden önce analitik ve mantık üzerine temellendirilen bir eğitim olmalı, ezbercilik ve dayatmalar ile öğrenciler kendi dillerinden soğutulmamalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığının uyguladığı bu sınırlandırmanın analiz edilmesi, bu sayede hakkaniyetli temellere oturup oturmadığını belirlenmesi ve ilköğretim çağındaki

öğrencilerin dil bilgisi öğreniminde bilişsel gelişimlerine uygun davranılıp davranılmadığının anlaşılması açısından bu araştırma önemlidir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Kağıthane ilçesindeki Zilşan Alkoç ve Osman Tevfik Yalman Ortaokulları bünyesinde bulunan 7. sınıf öğrencilerinden toplam 300 öğrenci ile sınırlıdır. Seçilen kurumların çalışma saatlerine uygun bir şekilde, öğrencilerin gönüllü olmasına dikkat edilerek yapılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılacak öğrencilerin Türkiye vatandaşı olması ön şartı uygulanmıştır.

Bilişsel gelişim düzeylerini incelerken kuramcılardan da önde gelen Piaget, Vygotsky ve Bruner'e yer verilmiştir. Diğer kuramcıların eserleri araştırmaya dahil edilmemiştir.

1.5. Sayıtlar

Bu araştırma tasarlama kiplerinin zaman içerdiğini ve bu zamanın 7. sınıf öğrencileri tarafından saptanabileceği sayıltısı üzerine kurulmuştur.

Bu araştırma deneklerin okullarında müfredata uygun bir şekilde kip öğrenimi gördüğü sayıltısına ve ayrıca deneklerin bilişsel gelişiminin norma uygun bir şekilde ilerlediği sayıltısı üzerine kurulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. 1. Kuramsal Çerçeve

Araştırmanın bu bölümünde genel olarak “Türkçe Öğretimi” ve “Dil Bilgisi Öğretimi” üzerinde durulmuş, “Dil Bilgisi Öğretimindeki” alt başlıklardan kip konusu kendi içinde de alt birimlerine ayrılıp bu konudaki araştırmalar ve görüşler aktarılmıştır. Bilişsel gelişimin temel anlayışı ve bu anlayış üzerinde çalışmış başat kuramcılarının görüşleri incelenmiştir. Tüm bunların ışığında 7. sınıf öğrencilerinin ait oldukları bilişsel gelişim döneminin tasarlama kiplerindeki zaman gönderimini kavranıp kavranamayacağı sorusuna kuramsal çerçevede cevap aranmıştır.

2.1.1. Türkçe Öğretimi

Dil; toplumsal yaşamın bir parçası olarak, sonsuz anlam boyutları taşıyan ve bunları ileten; fiziksel, ruh bilimsel, fizyolojik, zihinsel, toplumsal vb. pek çok olgularla kesişimleri bulunan bir işaretler dizgesidir (Eker, 2006, s. 3).

Çocuklar, sınırlı sentagmaların sınırsız paradigmalara ile oluşturduğu bu aracı, yalıtılmışlıklarından kurtulmak ve tam da bu sebeple anlayıp anlatabilmek istenciyle edinirler. İlk duydukları ses, rahimde önce annesinin kalp atışları iken sonra annesinin sesi olmaktadır. Anadili böyle bir köke dayanmaktadır dolayısıyla ilk öğrenilen dilin ana dili olarak nitelendirilmesindeki asıl gaye budur.

Anadili eğitimi, çocuğun aile ve çevresinde öğrendiği dili, okuldaki eğitim etkinliği içinde, sonra iş ve toplum yaşamında duyacağı çeşitli ilgi ve iletişim gereksinimlerini karşılayabilecek nitelik ve yönlerde geliştirmektir. Bu eğitim, çocuğa yeni bir dil öğretmek değildir, konuştuğu dil üzerinde çeşitli beceriler kazandırıp bu alanda biçimlendirmektir (Göğüş, 1983, s. 40).

Dil öğretiminin amacıyla eşdeğer yürütülmesi gerekmektedir. Çocuklarda dil öğretimi sıfırdan yeni bir dil kazandırmayı amaçlamaz. Bu öğretimin amacı çocuğun sınırlarını belirlediği dil dünyasını genişletmek, yeni anlam arayışlarına itmek, çevresini daha iyi algılamasını sağlamaktır. Bu alanda yeni beceriler ve anlamlar kazanan birey,

geliştirdiği bu dil ile hem kendi tarihini daha iyi algılamayı hem de kültürel bağları yeniden yorumlamayı kazanır; bu da ulus bilincinin dil üzerinden devamlılığını sağlamış olur.

Nitekim dil ile kültürün bağları o kadar iç içedir ki ikisi arasında hem bir sebep sonuç ilişkisi vardır hem de birbirlerini destekleyerek genişletirler. Afet İnan'ın Atatürk'ün hatıraları ve belgelerini yayımladığı eserinde geçen şu sözler de dil ile kültür arasındaki ilişkiyi ortaya koymasından önemlidir: “Zamanımızda yaşamak isteyen milletler, tarihlerine ve tarihlerini her şeyde yaşatan dillerine sağlam sarılırlar. Dil bilgisi, tarihin en uzak, en karanlık köşelerini aydınlatır.” (İnan, 2007, s. 297)

Kültür ve dilin bu yakın ilişkisi nedeniyle yurttaşlara Türkçe'yi öğretebilmek - edindirmek değil- için Türk Dil Kurumu ile Milli Eğitim Bakanlığı, Cumhuriyet'in kurulduğu ilk andan beri bu meselenin üzerine eğilmiştir. Günümüzde de sürekli güncellenen ve geliştirilen Türkçe Öğretim Programı ile öğretmenlere *nasılın* çerçevesini çizmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığının 2018'de yürürlüğe aldığı yeni Türkçe Öğretim Programı'nın Özel Amaçları şu şekilde belirtiliyor:

“Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 6).”

Tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan öğretim programında okuma ve yazma kazanımları genel olarak anlama becerisini geliştirmek üzere yapılandırılmıştır. Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak dil bilgisi ve yazım kuralları ile ilgili kazanımlar artan bir yoğunluk içinde ve aşamalı olarak programa eklemiştir.

Programın önermelerinin doğruluğu ve sağlamlığı ise uygulamalar esnasında belli olmaktadır. Bilişsel gelişime uygun olup olmadığı da bu uygulamalar ve akademik çalışmalar ışığında değerlendirilmelidir.

2.1.2. Dil Bilgisi Eğitimi

Dil bilgisi eğitimi, çocuğun 1,5 - 2 yaşlarından itibaren taklit ve zihinsel pratikler ile edindiği dil bilgisinin örgün eğitim aracılığıyla bilgi düzeyine çekilmesidir. Çocuğun ana dilini bilinçli kullanması; bir milletin yazılı ve sözlü iletişimde ortak ve her zaman her yerde geçerli bir dile sahip olması için zorunluluktur.

Dil bilgisi konuları, istisnaları bir kenarsa tutulursa, mantık ve matematik kuralları gibidir. Bu nedenle bu derslerin ana dili becerilerini güçlendireceği, özellikle düşünme gücünü (eleştirel düşünebilmeyi) destekleyeceği kabul edilmelidir (Çiftçi, 2015, s. 398).

Tanzimat Dönemi'ne kadar Osmanlı Devleti'nde XVI. Yüzyılda Bergamalı Kadri'nin yazdığı Müyessiretü'l Ulum haricinde Türkçe'nin dil bilgisine yönelik çalışmalar geliştirilememiştir (Dîvânu Lugâti't-Türk gibi kapsamlı bir çalışmayı, Muhâkemetü'l Lugateyn gibi kök eserleri, Memluk Kıpçak sahasında yazılmış Kitâbü'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk, Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemi ve Muğalî, Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lûgati't-Türkiyye, El-Kavânînu'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lûgati't-Türkiyye, Ed-Dürretü'l Mudiyye fi'l-Lûgati't-Türkiyye gibi eserleri elbette söz dışı tutuyoruz). Özellikle Tanzimat öncesi, genellikle öğrencilere sarf ve nahiv [Arapça dil bilgisi] gösterilmiş; ancak Tanzimat sonrasında tek tük çalışmalar görülmeye başlamıştır¹.

Cumhuriyet'in ilanından sonra da özellikle Türk Dil Kurumunun kurulması ile başlayan ana dilini arılaştırma ve kurallarını belirleme süreci, Milli Eğitim Bakanlığının Türkçe Öğretimi programlarında da kendisini belli eder.

Milli Eğitim Bakanlığı 1948'deki Türkçe Öğretim Programı içinde dil bilgisiyle ilgili şu çerçeveyi çizer:

1. Dil bilgisi öğretimi soyut kurallar ezberi şeklinde yapılmamalıdır.
2. Dil bilgisi, konuşma ve yazmayı destekleyecek nitelikte verilmelidir.
3. Dil bilgisinde uygulamalar çocuğun kendi metinleriyle yapılmalıdır.
4. Cümle, dil bilgisi öğretiminde temel yapı taşı olarak ele alınmalıdır.
5. Kurallar özetlenmelidir.
6. Dil bilgisi ile okuma ve yazma çalışmaları bir arada yürütülmelidir.
7. Dil bilgisi kurallarına örnekler üzerinden tümevarımla gidilmelidir.
8. Dil bilgisi kurallarının ve terimlerinin öğretiminde tekrara yer verilmelidir (Milli Eğitim Bakanlığı, 1948, s. 63-64).

¹ Kava'id-i Osmaniye, Kâmus-ı Türkî, Mikyas-ül-Lisan Kıstas-ül-Beyan, vb.

Bu çerçeve, 1981'e kadar uygulanır. Ancak bu eski çerçeve dahi tümevarımı destekler, ezberi ise reddeder bir şekilde düzenlenmiştir. Sene 2016'ya geldiğinde bu anlayış elbette yerini daha güncel bir anlayışa teslim eder.

2016-2017 Eğitim Öğretim Yılında Türkçe Öğretimi için 7. sınıflar düzeyine üç kategori belirlenmiştir. Bunlar sözlü iletişim (konuşma ve dinleme), okuma, yazmadır. Ancak bu üç kategori okullarda beşe çıkartılmıştır. Bu beş kategori de; dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisidir (İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2016). Bu durumun sebebi ise uygulamada kullanılan kılavuz kitaplardır. Öğrencilere ücretsiz dağıtılan Türkçe kitaplarını hazırlayan yayınevleri, öğretmenlere de uygulamada birlik adına kılavuz kitaplar hazırlamıştır. Bu kılavuz kitaplarda da 7. sınıf Türkçe dersleri beş kategoriye bölünmüştür.

Ancak 2018'de tekrar değişen Türkçe Öğretimi Programı ile artık kılavuz kitaplar üretilmemektedir ve 7. sınıflar için Türkçe dersi dört ana kategoride işlenmektedir: Konuşma, dinleme, okuma ve yazma. 2018'de güncellenen bu yeni programda dil bilgisi ortadan kaldırılmıştır ve artık okuma ile yazma kategorisi içerisinde işlenecektir.

Okuma kategorisinin içerisindeki kazanımlara baktığımızda:

T.7.3.9. Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.

a) Fiil çekim ekleri (kip ve kişi ekleri) üzerinde durulur.

b) Fiillerde anlam kayması konusu üzerinde durulur.

T.7.3.10. Basit, türemiş ve birleşik fiilleri ayırt eder.

T.7.3.11. Zarfların metnin anlamına olan katkısını açıklar.

T.7.3.12. Fiillerin anlam özelliklerini fark eder.

İş (kılış), oluş ve durum fiillerinin anlam özellikleri üzerinde durulur.

T.7.3.13. Anlatım bozukluklarını tespit eder. Anlam yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 45)

kazanımlarını görürüz. Yeni Türkçe Öğretim Programı'na göre, bu kazanımların okuma kategorisi içinde işlenmesi gerekmektedir. Bir diğer kategori olan yazma ise, "T.7.4.13. Ek fiili işlevlerine uygun olarak kullanır." (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 47) kazanımını içermektedir. Bu durumda, dil bilgisi okuma ve yazma kategorisinin içerisinde, bu kategorileri destekleyici bir şekle büründürülmüştür.

Ancak çocukların neden-sonuç ilişkisi yürüterek kavradığı, mantık kullanarak işlem yürüttüğü dil bilgisi alanının günümüz programlarında gittikçe değerinin azalmasının bir yan etkisi de olabilir. Bu yan etki, öğrencilerin okuduğunu anlama ve problem çözme

becerilerinin zayıflamasıdır. Nitekim dil bilgisi bütün bu yetenekleri kullanmayı gerektiren ve öğrencilerin bu yeteneklerini destekleyen bir konumdadır.

Bununla birlikte ülkemizde yabancı dil öğrenmede öğrencilerin güçlük yaşadığı ortadadır. Dil bilgisi eğitiminin önemini yitirmesinin bu durumla bir ilgisi olup olmadığı merak edilmektedir. Örneğin, özellikle kipler konusundaki zaman gönderimlerinin iyi anlaşılması İngilizce'deki tense konusunun da iyi anlaşılmasının önünü açacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı 2018'de yayınladığı Türkçe Öğretim Programı'nda öğretim programlarının perspektifini açıklarken şu cümlelere yer verir: Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arızidir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 4).

Programlarında güncelliğe yönelik bir irade ortaya koyan Milli Eğitim Bakanlığı, dil bilgisi öğretiminde de güncel anlayışları takip etmeli ve öğrencilere en doğru bilgiyi ulaştırmayı hedeflemelidir. Kip konusunda Türk araştırmacılarının ortaya koyduğu güncel önermelerin de dikkate alınması bu nedenle son derece önemlidir.

2.1.3 Kipler

2.1.3.1 Kip kelimesi. Kip kelimesine yazılı dilde ilk olarak Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lugâti't-Türk'ünde (1074) rastlıyoruz. Türk Dil Kurumunun çevrimiçi Dîvânu Lugâti't-Türk veri tabanına göre Kaşgarlı Mahmut kipi, “كيب; kalıp, benzer, öğür.” Olarak açıklamıştır (Türk Dil Kurumu, 2018). Bu açıklamaya göre günümüzde çok sık kullandığımız “gibi” kelimesinin de “kibi” şeklindeki kullanımdan geldiği görülmektedir.

Türk Dil Kurumunun çevrimiçi Güncel Türkçe Sözlüğünde ise kip, “1. *İsim*, Dil bilgisi fiillerde belirli bir zamanla birlikte konuşanın, dinleyenin ve hakkında konuşulanın, teklik veya çokluk olarak belirtilmiş biçimi, sıyga; 2. *Felsefe* Değişebilen, geçici nitelik, san karşıtı (...); 3. *Sıfat* Uygun, tıpatıp gelen; 4. *Sıfat* Sağlam, dayanıklı; 5. *Örnek*, kalıp” olarak karşılanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2018).

Kip kelimesi Fransızca'da *mode*; İngilizce'de *mood, mode*; Almanca'da *modus*; Osmanlı Türkçesi'nde ve Arapça'da *siyga* olarak adlandırılmaktadır. Latince'de de *modus* olarak geçen bu kelime tarz anlamına gelmektedir. Moda kelimesinin de geldiği köken de budur.

Dilbilim kaynaklarında da kip, modal olarak; kiplik, modality olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Türkçesi için kiplerin zaman bildirmesi durumunun tamamen yok sayan görüşler vardır. Örneğin Lewis (1967), zaman bildiren fiil çekimlerini “tense” olarak işlemiştir. Kiplerin kelime olarak karşılığı bu yüzden kimi yerlerde modal, kimi yerlerde tense olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3.2. Kip tanımlamaları. Kip üzerine birçok görüş bildirilmiştir. Dil bilgisi ile uğraşan araştırmacılar, bugün de okullarda öğretilen kip kavramının temellerini atmışlardır. Ancak konunun doğası gereği birden fazla terim, birden fazla tanımlama karşımıza çıkmaktadır.

Kip üzerine bu kadar görüş bildirilmesinin en büyük sebebi kip kavramının Türkçe’de diğer dillerden farklı bir anlayışa sahip olmasıdır. Örneğin; İngilizce, Almanca, Fransızca, vb. diller zamanı ayrı bir konu başlığı olarak gramerlerine yerleştirmişken, biz zaman başlığını açmayıp semantik, zarflar ve bildirme kiplerini işlerken zamana değinmek ile yetinmekteyiz. Bu yüzden de dili öğrenenlerde “kip eşittir zaman” şeklinde bir anlayış oluşmaktadır.

Yabancıların Türkçe’deki kipleri tanımlamaları da bu nedenle dikkate değerdir. Örneğin; Good ve Yu, “Morphosyntax of Two Turkish Subject Pronominal Paradigms” adlı makalelerinde zaman bildiren kipleri tense olarak değerlendirmiş, Bunların dışında kip ve kiplik için, mode, modal, modality terimlerini kullanarak bir tasnif oluşturmuşlardır (Good & Yu, 2005, s. 315).

Kip kelimesinin yabancı dillerdeki temel karşılığı mode, modus bize bir ruh halini, davranış biçimini, tarzını, psikolojik bir bağlamı işaret eder. Bu yüzden yabancı dil bilgilerinde kipler birçok konu başlığına ayrılmıştır: Tense, mode, modality, aspect vb. Ancak Türkçe’de bütün hepsi için tek bir kavram kullanıldığından bir terim sorunu oluşmuştur.

Kubatov, Kırgız ve Türkiye Türkçesi’ni mukayese ettiği çalışmasında: “Kipler fiillerde bildirilen iş ve hareketin gerçekleşmesine olan ilgisini ve söyleyen kişinin söylenen düşünceyle olan ilgisini: onu istediğini, dilediğini, emrettiğini vb. bildirir” (Kubatov, 2001, s. 33) demektedir.

Lewandowski, “Kip, konuşanın sözle ilgili anlatımının gerçekleşme derecesi hakkındaki düşüncesinin ifadesidir, anlatım yöntemidir” (akt. Türkyılmaz, 1999, s. 1) diyerek kipi konuşanın üzerinden tanımlamıştır.

Brittanica Ansiklopedisi’nin uluslararası genel ağ adresinde kipler [moods] şu şekilde tanımlanmıştır: “Mood olarak da adlandırılan mode [kip], dil bilgisinde, konuşmacının bir olayın varoluşsal karakterine bakışını yansıtan bir kategoridir. Bu karakter, örneğin, gerçek veya gerçek dışı, kesinlik veya olasılık, istenen veya emredilendir. Kipler genellikle özel fiil formları veya çekimlerle gösterilir, ancak bazen tek bir kelime veya bir cümle ile ifade edilebilir. Diller, dil bilimsel olarak üç kipi sıklıkla ayırt eder: Bildirme, emir ve istek” (Encyclopaedia Britannica , 2018).

Türkiye Türkçesi içinde dil bilgisi araştırmacılarının çok faydalandığı bir yabancı dilci de Jean Deny’dir. Deny, kipler konusunda:

“Fiil kiplerinin yapılışı çekimsiz fiil kiplerinin yapılışından daha karmaşıktır. Çekimsiz fiil kiplerinde ancak tek bir çekim eki vardır. Hâlbuki fiil kiplerinde daha çok bunlardan iki tanesi bulunur: zaman ve kip bildiren gövde ve kişi eki.

Şu halde, fiil kiplerinin genel şeması kişili kiplere uygulanınca, şöyle bir kural ile ifade edilir:

Ana veya yapım ekli taban + gövde eki + kişi eki

Buyruk kipini bu şemaya koyabilmek için onda sıfır gövde eki olduğunu kabul etmek yeter. Bunun sonucu olarak teklik ikinci kişi buyruk kipi şu şema ile gösterilir:

Ana veya yapım ekli taban + sıfır gövde eki + sıfır kişi eki (Deny, 2012, s. 347)”

şeklinde bir açıklama yapar.

Yabancı araştırmacıların birbirinden farklı bu kip tanımlamalarının bir benzeri de Türk araştırmacılarda karşımıza çıkmaktadır. Kip konusundaki yerli araştırmacıların da genel olarak kendilerine özel tanımlamalar yaptıkları görülmektedir.

Korkmaz, kipe “kök ve gövde durumundaki fiilin bildirdiği oluş ve kılışın; konuşan, dinleyen ya da kendisinden söz edilen şahıslar açısından ne biçimde, ne tarzda yansıtıldığını gösteren bir gramer kalıbı, bir anlatım biçimi” (Korkmaz, 2010, s. 148) demiştir.

Yine Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi adlı çalışmasında, “Çekimli bir fiilde hem şekil hem de zaman ifadesi yer almıştır. Fiilde hareketin biçimi *kip* terimi ile karşılanır. Çekimli fiillerin hepsinde şeklin ifadesi olan birer kip vardır. Çekimli fiiller kip dışında bir de zaman kavramı ve ifadesine sahiptirler. Ancak, fiildeki zaman ifadesi bir kısım fiil çekimlerinde kipi içine girmiştir. Böylece çekimli fiillerin bir kısmında kipi içinde hem şekil hem de zaman ifadesi yer almış bulunmaktadır” (Korkmaz, 2009, s. 26) demektedir.

Bilgegil, kip için: “Bir zamana has eylem, muayyen bir şekil içinde ifade edilir, işte o şekil, fiilin kipini teşkil eder. Her kiptin kendine has bir eki vardır, bu ek, şahıstan şahısa değişmez. Bütün fiil kiplerinin anlamlarının özelliğine göre iki kümede toplamak mümkündür: Haber kipleri (siga-i ihbariyye = mode indicatif), dilek kipleri (siga-i inşaiyye = mode subjunctifs)” (Bilgegil, 1984, s. 262) demiştir.

Banguoğlu, (1986), “Zaman (ve varsa tarz) eki ile uzatılmış bir fiilin tekli ve çoklu kişi ekleri almasıyla bir kip (temps) meydana gelir” (Banguoğlu, 1986, s. 441) der ve yine aynı eserde kipleri *asıl zaman kipleri* ve *uyarı kipleri* olarak iki ana sınıfa ayırır. Bu sınıflandırmada Banguoğlu’nun zaman kiplerinin başına “asıl” kelimesini eklemesi de tasarlama kiplerinde dolaylı bir zaman olduğu düşüncesi taşıdığını göstermektedir.

Eker, “Kip, eylemlerin zaman, kişi ve anlam özelliklerine göre eklerle biçimlenen dil bilgisi kategorisidir. Türkçede kipler esas olarak ikiye ayrılır: Haber (bildirme) kipleri ve tasarlama (istek) kipleri. Haber kipleri geniş zaman, şimdiki zaman, görülen(belirli) geçmiş zaman, duyulan (belirsiz) geçmiş zaman ve gelecek zaman; tasarlama kipleri dilek/ şart, istek, gereklilik ve emir kiplerinden oluşur.” (Eker, 2006, s. 375-376) tanımlamasını yapar.

Ergin ise tanımını şu şekilde oluşturmuştur:

“Kip yahut şekil, fiil kök veya gövdesinin ifade ettiği hareketin ne şekilde yapıldığını veya olduğunu gösteren gramer kategorisidir. Bu kategori için fiil kök ve gövdeleri, kip veya şekil dediğimiz birtakım kalıplara girerler. Fiil kiplerinin hepsi yalnız kip veya şekil göstermez; bunlardan bazıları aynı zamanda, zaman da ifade ederler. Yani fiil kipleri kategorisinden başka zaman kategorisini de karşılarlar. Fiil kök ve gövdelerinden fiil kip ve şekillerini yapan ekler, fiillerin kip veya şekil ekleridir. Demek ki kip kategorisi fiil kip ve gövdelerinin bir çekim şekli ile karşılanır. Bu şeklin çekim ekleri de fiil kök ve gövdelerine getirilen kip yahut şekil ekleridir. Demek ki fiil çekiminde kullanılan eklerden biri kip yahut şekil ekleridir” (Ergin, 1977, s. 138-139).”

Ancak Ergin yine aynı eserinde kip ve zaman ilişkisi için, “Şekil ve zaman ekleri fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekli ve zamana bağlayan eklerdir. Demek ki bu ekler bir şekil, bir de zaman ifade ederler. Şekil ifadesi hepsinde, zaman ifadesi bir kısmında vardır. Yani şekil ve zaman eklerinin bir kısmı yalnız şekil, bir kısmı ise hem şekil hem zaman ifade ederler” (Ergin, 1977, s. 283) diyerek tek ek- çok işlev eksenli bir bakışı ortaya koyar.

Hatiboğlu: “Eylemlerde belirli bir zamanla birlikte konuşanın, dinleyenin ve hakkında konuşulananın tekil ya da çoğul olarak belirtilmiş biçimi: Bildirme kipleri, isteme kipleri vb.” (Hatiboğlu, 1972, s. 63) şeklinde bir kip tanımı yapmıştır.

Gencan'ın görüşleri de kısaca, “Eylemler, zaman ve anlam özelliklerine göre türlü eklerle değişik biçimlere girer. Bu biçimlerin her birine kip denir.” (Gencan, 1979, s. 275) şeklindedir.

Ediskun, kipleri tanımlarken: “Kip, fiil kök ya da gövdelerinin -.zaman ve biçimlerine göre – türlü morfemlerle, yani eklerle girdikleri kalıplara denir.” (Ediskun, 1988, s. 173) der ve bildirme kiplerini zaman kalıpları, tasarlama kiplerini de biçim kalıpları olarak imler.

Bütün bu çalışmalar, ortak, genel kabul görmüş bir sınıflandırmaya sahip gözükmektedir. Bu ortak tasnif, bize kiplerin ikiye ayrıldığını ve bunlardan birisinin zaman diğerinin ise tasarlama bildirdiğini söylemektedir.

Bu genel kabul görmüş sınıflandırmanın dışında ise gittikçe artan bir şekilde kipler konusunda farklı anlayışlar oluşmaya başlamıştır.

Örneğin Akerson: “Konuşmacının aktardığı içerik karşısındaki tutumudur. Ne var ki bu tutum birbirinden çok değişik bakış açılarına dayanabilir. Gerçek-gerçek değil, bildirme-istek koşul-buyruk, niyet, sitem, inanmama, kesinlik, bir olayın gerçekleşmesinin mümkün olması, istenmesi gibi karşıtlıklar açısından değerlendirilebilir. Gene başka bir ayırım içeriğin izlenirliği ya da izlenmezliği karşıtlığına dayanabilir.” (Akerson, 1994, s. 82) şeklinde kipleri tanımlar.

Dilaçar daha da ileriye giderek çok daha geniş bir tanıma başvurur: “Fiilin gösterdiği sürecin (vetire, process) hangi psikolojik koşullar altında meydana geldiğini ya da gelmek istediğini bildiren ve ruh durumunu, kişisel duyguları, niyeti, isteği belirten bir gramatikal ulam.” Türkçe’de kaç tane kip olduğu sorusunun cevabını da şu şekilde verir: “Kiplerin sayısına gelince, bu sayı ne beştir, ne de ondur, ruh durumlarının sayısınca kip vardır.” (Dilaçar, 1971, s. 106-107)

Kaya ise kipler için şunu söyler: “Kipler, herhangi bir olay, iş ya da durumla ilgili bildirme, betimleme-bilgilendirme ve bu olay, iş ya da durumlarla ilgili fikir belirtme, çıkarım yapma, varsayımda, öneride bulunma vb. işlevlerde kullanılır.” (Kaya, 2004, s. 90)

Hacıömeroğlu'nun, daha çok kiplik olgusu üzerinden meseleye yaklaştığını, “Eğer konuşan, dinleyen ya da kendisinden söz edilenin yaptığı fiilin dildeki kullanımına göre düzenlenen bir anlatım biçimiye, kiplin söz konusu bu kişilerin ruh durumlarıyla ilgili bir olgu olduğu sonucu çıkarılabilir.” (Hacıömeroğlu, 2007, s. 479) cümlesinde görürüz.

Berke Vardar da Muharrem Ergin gibi kipleri tek ek – çok işlev şeklinde düşünerek kendi editörlüğünde şekillenen Dilbilim ve Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü içinde;

“Eylemin belirttiği oluş karşısında konuşucunun tutumunu, bir başka deyişle salt bildirmeyle mi yetindiğini, yoksa bir yorumda mı bulunduğunu, istek, dilek, koşul, gereklilik, buyrum mu anlattığını gösteren eylem biçimlerinin özelliği. Zaman terimi gibi kip terimi de gerçekte salt bir nitelik taşımaz. Bir kip, birden çok kipsel değer anlatabilir. Kimi durumlarda sözdizimsel zorunluluklara bağlı olarak kipsel değer ortadan kalkabilir. Türkiye Türkçesine ilişkin betimlemelerde kip kavramı zaman kavramıyla çoğu kez karışmakta, kip yerine tarz terimi kullanıp zaman yerine kipi kullananlara bile rastlanmaktadır. Pek çok sınıflandırma varsa da, genellikle bildirme kipleri (belirli geçmiş, belirsiz geçmiş, şimdiki zaman, gelecek zaman ve geniş zaman) ve isteme kipleri (istem, dilek-koşul, gerekli ve buyrum) birbirinden ayırt edilir” (Vardar, 1980, s. 103-104).”

Açıklamasını yapar.

Aksan, kipler için; “Eylemin bildirdiği devinim, oluşum, kılınışın konuşan açısından ne tarzda; ne yolda yansıtıldığını gösterir. Bir bakıma açıklamada beliren ruh durumu da denilebilir.” (Aksan, 1995, s. 263) demektedir.

Uzun’un kipler hususundaki tanımlaması, “Konuşucunun tümcedeki önermeyi sunuş biçimi, bu önerme karşısındaki tutumudur.” (Uzun, 1998, s. 109) şeklinde olmuştur.

Türkiye Türkçesi Dil Bilgisi’nde genel olarak kip kavramı bu şekilde tanımlamalar ile sunulmuştur. Bu kadar farklı bakış açısının olduğu bir konuda Milli Eğitimin öğrencilerin konuyu öğrenmesi adına kendisine ait bir tanım yapması gayet doğaldır.

Milli Eğitim Bakanlığı 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılları için artık öğretmenlere kılavuz kitap yayınlamama kararı almıştır. Bu kararın öncesine kadar Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerine günlük plan hazırlatmadan, dersin “nasıl” işleneceğine dair bir çerçeve çiziyordu. Bu çerçeve artık kaldırılmış olsa da Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı örnek sorularda ve internet ortamında [eba.gov.tr] yayınladığı çalışma etkinliklerinde öğrencilerden ve öğretmenlerden beklentilerinin hala değişmediği görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2017-2018 Eğitim – Öğretim Yılında 7. sınıf öğrencilerine Türkçe Eğitimi için Ez-De yayınlarına ders kitaplarını hazırlatmıştır. Bu sene Öğretmen Kılavuz Kitabı’nın da yayımlandığı son senedir.

Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda kipler hususunda geçen ifadeler, “Öğrencilerin ekleri anlam özelliklerine göre gruplamalarına yardımcı olunuz. Fiilleri zaman açısından biçimlendiren eklere ‘bildirme kipi’ fiillere farklı anlam özellikleri kazandıran (Şart,

gereklilik, istek, vb.) eklere ise ‘dilek kipi’ adı verildiğini açıklayınız” (Yıldırım, 2014, s. 59) şeklindedir.

2018-2019 Eğitim – Öğretim Yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çevrimiçi yayınlanan kazanım testlerinde 7. sınıf öğrencilerine şu sorular yöneltilmiştir:

Haber (bildirme) kipleri, fiillere zaman anlamı katan kiplerdir.

Buna göre aşağıdakilerin hangisinde yer alan fiil, haber kipiyle çekimlenmemiştir?

- A) Evden çıkmadan önce ütüyü kontrol etsin.
- B) Karadeniz’in serin yaylalarında nefes alabiliyoruz.
- C) Dün akşam deniz kenarında gezintiye çıktık.
- D) Seneye herhangi bir kursa katılacak mısın?

Kipler, haber ve dilek kipleri olmak üzere ikiye ayrılır. Haber kipleri, fiillerin ne zaman gerçekleştiğini ortaya koyan kiplerdir. Dilek kipleri ise fiillere farklı anlam özellikleri (şart, gereklilik, emir, istek) kazandıran kiplerdir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem, dilek kiplerinden biriyle çekimlenmiştir?

- A) Babasının iş gezisinden dönmesini bekliyor.
- B) Çocuklar, uçurtmalarını bu tepede uçursun.
- C) Yarınki futbol maçı için iki bilet alacaksınız.
- D) Köyden gelen sütü sabah kahvaltısında içersin. (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018-2019)

Bu soru tarzları da Milli Eğitim Bakanlığının öğrencilerden ne istediğini göstermesi bakımından önemlidir. Öğrenciler, bildirme kipleri ile tasarlama kipleri arasındaki farklılığı zaman kavramı üzerinden çözümlemek zorundadır.

Aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenler ve öğrenciler tarafından etkin bir şekilde kullanılmasını istediği Eğitim Bilişim Ağı [EBA] da 7. sınıflara yönelik hazırladığı ders sunularında şunları geçirmektedir:

“Bir eylemin bildirdiği işin, oluşun, hareketin gerçekleştiği ya da gerçekleşeceği zamanı bildirmek için kullanılan kiplere Haber (Bildirme) Kipleri denir (Video Kaydı 1: Eğitim Bilişim Ağı, 2018-2019).

İşi, oluşu, durumu ve hareketi zamana bağlı olmadan anlatan, tasarı ve dilek bildiren kiplere Dilek Kipleri denir (Video Kaydı 2: Eğitim Bilişim Ağı, 2018-2019).”

Bütün bunlar, Milli Eğitim Bakanlığının kipler hususunda genel olarak Korkmaz, Bilgegil, Banguoğlu, Ergin gibi araştırmacıların anlayışlarını takip ettiği göstermektedir. Her ne kadar bu araştırmacılardan Korkmaz ve Banguoğlu tasarlama kiplerinin de zaman bildirdiğini belirtmiş olsa da Milli Eğitim Bakanlığı bu kiplerin zaman gönderimi olduğunu öğrencilere öğretmeyi tercih etmemiştir.

2.1.3.3. Kip terimleri. Kipler konusunda birçok tanımlama mevcuttur. Türkçe Dil Bilgisi üzerine çalışma yapan her araştırmacının kipler konusuna kendine özgü bir tanımlaması olmuştur. Her farklı kip tanımlaması da kendisine özgü terimler üretmiştir.

Korkmaz, bu tarz terimlilik sorunlarının kökeninde Türkçe Dil Bilgisi üzerine çalışmalar yürütenlerin birbirinden farklı ekollerden gelmesini işaret eder:

“Tanzimat’tan İkinci Meşrutiyet (1908) sonrasına kadar uzanan dönemde yazılan gramerlerin temel özelliği, genel olarak Türkçenin Arap grameri temelinde ele alınıp işlenmesidir. Daha açık bir anlatımla, Türkçenin dil malzemesi, Arap gramerinin kalıpları içine oturtulmuştur. (...)

Türkiye Türkçesi ile ilgili gramerlerin başlangıcı 1908’e kadar uzanır. Bu dönemin gramer yazarları, genel olarak üç dilin karimasından oluşan Osmanlı Türkçesini değil, doğrudan doğruya Türkçeyi temel alan yeni bir anlayış ve yeni bir görüşle işe koyulmuşlardır. Ancak, bu tutum yanında, 1908’den Cumhuriyet dönemine hatta 1928 yazı devrimine kadar uzanan yıllarda, gramer anlayışına ve yazılan gramerlere yöntem bakımından batı gramerlerinin örneklik etmesi gibi bir tutum ve anlayışın da ağırlık kazandığı görülür.

(...) Atatürk’ün öncülüğündeki dil devrimi, dilimizi Türkçeleştirme çalışmalarında olduğu gibi, gramer çalışmalarında da Arap (Fars) ve Fransız gramerlerinin kalıplarını taklit dönemine son vererek dilin kendi yapısına dayanan bir gramer anlayışını benimsemiştir.

(...) Gramerlerimizde yer yer böyle birbirinden farklı bir sınıflandırmanın yer almış olması, ister istemez gramer eğitim ve öğretiminde de bir kutuplaşma ve ayrılığa yol açmıştır (Korkmaz, 2006).”

Günümüzde tarihi birikimin ve akademik anlamda yetişmiş kişilerin gittikçe artması nedeniyle dil bilgisi ve dilbilim çalışmaları da fazlaşmıştır. Ancak bu artış Türkçe içindeki dil bilgisi terimlerinin sadeleşmesini ve ortak terimlerin oluşmasını sağlayamamıştır.

Araştırmacı ve çalışma sayısı arttıkça terimlerin sayısı da doğru orantılı bir şekilde artmaktadır. Kipler konusunda da durum bundan farklı değildir.

Alkayış’ın, 2012 yılında kip terimleri konusu hakkında yaptığı çalışma çok kıymetlidir. Alkayış, “Türkçenin Hâl Ekleri ve Fiil Kiplerinde Çok Terimlilik Sorunu” adlı makalesinde bu duruma ışık tutmuştur:

Ana Kipler:

1) Bildirme Kipleri, Haber Kipleri, Asıl Zamanlar, Devininim: Bu kavramlar, Türkçede kullanılan beş ana zamanı (geçmiş zamanlar; geniş, şimdiki, gelecek zaman) karşılayan terimlerdir.

2) Tasarlama Kipleri, Tasarı Kipleri, Dilek Kipleri, Uyarı Kipleri, İsteme Kipleri: Bu kavramlar, Türkçedeki beş ana zamanın dışında kalan “gereklilik, emir, istek, şart” kiplerini karşılayan terimlerdir.

Alt Kipler:

Geniş zaman: Geniş zaman kipi, tek bir terim ile karşılanmaktadır.

Şimdiki zaman: Şimdiki zaman kipi, tek bir terim ile karşılanmaktadır.

Gelecek zaman: Gelecek zaman kipi, tek bir terim ile karşılanmaktadır.

Görülen geçmiş zaman, geçmiş zaman, belirli geçmiş zaman, kesin geçmiş zaman, Dİ’li geçmiş zaman: Görülen geçmiş zaman kipi, beş ayrı terim ile karşılanmaktadır.

Öğrenilen geçmiş zaman, geçmiş zaman, dolaylı geçmiş zaman, belirsiz geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman, sanılı geçmiş zaman, MİŞ’li geçmiş zaman: Öğrenilen geçmiş zaman kipi, yedi ayrı terim ile karşılanmaktadır.

Şart kipi, koşul kipi, dilek-şart kipi, dilek-koşul kipi: İşi bir şarta bağlayan bu kip, dört ayrı terim ile karşılanmaktadır.

İstek kipi, İstek bildiren bu kip, tek bir terim ile karşılanmaktadır.

Gereklik kipi, gereklilik kipi: İşin gerekliliğini anlatan bu kip, iki ayrı terim ile karşılanmaktadır.

Emir kipi, buyuru kipi, buyurum, buyruk kipi: Emir bildiren bu kip, dört ayrı terim ile karşılanmaktadır (Alkayış, 2012, s. 283).

Milli Eğitim Bakanlığı ise kullanılmasını uygun gördüğü kip terimlerini Eğitim Bilişim Ağı (EBA) vasıtasıyla yayınlamıştır.

Tablo 2.1. *Milli Eğitim Bakanlığının Kullandığı Kip Terimleri*

Bildirme Kipleri, Zaman Kipleri	Tasarlama Kipleri, Dilek Kipleri
Görülen Geçmiş Zaman, Bilinen Geçmiş Zaman	İstek
Duyulan Geçmiş Zaman, Öğrenilen Geçmiş Zaman	Gereklilik
Şimdiki Zaman	Şart, Koşul
Gelecek Zaman	Emir
Geniş Zaman	

Not: Tablo içeriği Eğitim Bilişim Ağındaki Fiil Çekimleri videosundan alınmıştır. (Eğitim Bilişim Ağı, 2018-2019)

Milli Eğitim Bakanlığının kullandığı terimler ise en yaygın kullanılan terimlerdir. Bunun sebebi ise, Milli Eğitim Bakanlığının yayımladığı istatistiklere göre 2017-2018 yılında örgün eğitimde okuyan toplam öğrenci sayısının 17.885.248 kişiye ulaşmış olmasıdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 54). Bu sebeple, araştırmamızın kontrol ve deney grupları Milli Eğitim Bakanlığının 7. sınıf öğrencileri olduğu için biz de Tablo 2.1.'deki tasnifi kullanmak gerekliliğindedir.

Öğretmen ve öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş terimler sunulması eğitim-öğretim esnasında yaşanabilecek karışıklıkları önlemek adına olumludur. Nitekim Korkmaz'ın da belirttiği gibi: "Her bilim dalı, kendi özel kavramlarına karşılık olan terimlerinin ancak o bilim dalı mensuplarınca ortak kabul gören bir genellik kazanması ile yüksek bir anlatım düzeyine ulaşabilir." (Korkmaz, 2010, s. IX)

2.1.3.4. Bildirme kipleri. Osmanlı Türkçesi'nde *sigā-i ihbariyye* diye ifade edilen bildirme kipleri, haber kipleri, basit kipler gibi terimlerle de karşılanmaktadır. Yapılan, yapılmakta olan veya yapılacak hareketleri haber verdiği için bildirme kiplerinde hareketin zamanı da gösterilmektedir. Bu sebeple, fiillerin zaman bildiren bütün çekimlerinin şekil bakımından bildirme kipleri içinde toplandığı ifade edilmektedir (Ergin, 1977, s. 283).

Bildirme kiplerinin ekleri hem şekil hem de zaman ifade ederler. Hatta, bu kiplerde zaman ifadesi şekil ifadesinden daha belirgin olduğu için bu kipler, zaman adlarıyla da kullanılırlar: Geçmiş zaman kipi, gelecek zaman kipi gibi (Türkyılmaz, 1999, s. 8).

Bildirme kipleri, fiilin gösterdiği işin olup bittiğini, olmakta bulunduğunu veya olacağını haber veren kiplerdir. Bunlar görülen ve duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman kipleridir (Korkmaz, 2009: 16).

Milli Eğitim Bakanlığı öğrencilere bildirme kiplerinin şu şekilde sınıflandırıldığını öğretmektedir:

Haber(Bildirme) Kipleri 4'e ayrılır:

1-Geçmiş Zaman: Kendi arasında 2'ye ayrılır.

-Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman:

-Eki “-miş, -miş, -muş, müş” tür.

-Başkasından duyulan (öğrenilen) bir şey aktarıldığı için kesinlik taşımaz.

-Görülen Geçmiş Zaman:

-Eki “-tı, -ti, -tu, -tü, -dı, -di, -du, -dü” dür.

-Görülen bir şey aktarıldığı için kesinlik taşır.

2-Şimdiki Zaman:

-Eki “-yor” dur. Ama başına “ı,i,u,ü” gibi yardımcı sesler alabilir.

-Eylemin şu anda gerçekleştiği anlam -ını verir

3-Gelecek Zaman:

-Eki “-acak, -ecek“ tir.

-Eylemin ileriki bir zamanda gerçekleşeceği anlamını verir.

4-Geniş Zaman:

-Eki “-r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür” dür.

-Eylemin her zaman yapıldığını anlamı verir (Eğitim Bilişim Ağı, 2018-2019)).

2.1.3.5. Tasarlama kipleri. Tasarlama kipleri, fiildeki oluş ve kılışın henüz gerçekleşmediğini, tasarlanmış olduğunu bildiren kiplerdir (Korkmaz, 2009, s. 16). Bu kipleri yapan şekil ekleri yalnız birtakım şekiller ifade ederler. Bu şekiller de tasarlamanın şart, istek, gereklilik veya emir şeklinde ortaya çıktığını gösterir (Ergin, 1977, s. 181).

Gencan, “Eylemin yapılmasına dilek ayırtıları katan kipler, dilek kipleridir.” (Gencan, 1979, s. 295) diyerek tasarlama kiplerini tanımlar.

Üstünova, “Dilek-şart, istek, gereklilik, emir kipi olarak adlandırılan dilek kiplerinde ise, eklerin zaman kavramını göstermediği ulandıkları eyleme istek, koşul, gereklilik, emir ana başlıkları altında sitem, tehdit, öfke, küçümseme, zorunluluk, şaşkınlık, beklenmezlik, alay, sabırsızlık, dikkat çekme, önemseme, üsteleme vb. anlam özellikleri kattığı belirtilir.”

(Üstünova, 2004, s. 680) diyerek genel olarak tasarlama kiplerinin nasıl bir tanımla anıldıklarını gösterir.

Milli Eğitim Bakanlığı öğrencilere bildirme kiplerinin şu şekilde sınıflandırıldığını öğretmektedir:

Dilek Kipleri de 4'e ayrılır:

1-Dilek(Şart) Kipi:

-Eki "-sa, -se" dir.

-Eylemin gerçekleşmesi dileğe veya şarta bağlanmıştır

2-İstek Kipi:

-Eki "-a, -e" dir.

-Eylemin gerçekleşmesini isteğe bağlıdır.

-1. Tekil ve Çoğul çekimleri daha sık kullanır.

3-Gereklilik Kipi:

-Eki "-malı, -meli" dir.

-Eylemin mutlaka yapılması gerektiği anlamını verir.

4-Emir Kipi:

-Eki yoktur.

-Eylemin emir yoluyla gerçekleşeceği anlamı verir (Eğitim Bilişim Ağı, 2018-2019)

Milli Eğitim Bakanlığı, tasarlama kiplerinin zaman bildirimini yaptığı kabul etmemiştir. Ancak tasarlama kiplerinin dolaylı da olsa zaman bildirimini yaptığı kabul eden araştırmacılar da fazlasıyla mevcuttur: Korkmaz (Korkmaz, 2009), Üstünova (Üstünova, 2004), Türkyılmaz (Türkyılmaz, 1999), Banguoğlu (Banguoğlu, 1986), vb.

Banguoğlu, "Bunlar *uyarı kiplerini* (tempinjonctif) meydana getirirler ve aşağıda görüldüğü gibi dört türdürler ki ilk üçü gelecek zaman, dördüncüsü şimdiki zaman içinde sayılır: 1. *bil-se* dilek-şart (desideratif -conditionnel), 2. *bil-e* istek (optatif), 3. *bil-meli* gereklilik (necessitatif), 4. *bil-(sin)* buyuru (imperatif)" (Banguoğlu, 1986, s. 443) diyerek tasarlama kiplerine bir zaman yükler.

Korkmaz da tasarlama kiplerindeki zaman gönderimini şu şekilde anlatır:

"Tasarlama kipleri, şekil gösteren belirli ekler ile kurulur. Bu ekler, haber kiplerinde olduğu gibi açık ve belirli bir zaman kavramı taşımazlar. Ancak, zaman ögesinden de tümüyle yoksun değildirler. Çünkü, bu kipler, konuşana ait bir eğilimi, bir isteği, bir emri ya da bir gerekliliği dile getirdikleri için, gerçekleşme şartları bakımından dolaylı da olsa yine belirsiz bir gelecek veya şimdiki zamanı içerirler. Tasarlama kiplerini birleştiren ortak özellik, aralarındaki işlev ayrılıklarına rağmen, hepsinin de sonuç olarak tasarlanmış bir dileğe yönelmiş olmalarıdır. Bu kiplerin zamanlara göre değil, işlevlerine göre adlandırılmalarının nedeni de böyle açık bir zaman gösterme özelliği taşımamalarındandır. Bu yüzden tasarlama kiplerini "yardımcı zamanlar" başlığı altında değerlendiren bazı gramerler de vardır (Korkmaz, 2009, s. 647)"

Türkyılmaz, tasarlama kiplerindeki zaman ifadelerinin bildirme kiplerindeki gibi açık olmamasından bahsettikten sonra, “Gerçekten de ilgili bölümlerde görüleceği gibi emir, istek, şart ve gereklilik kiplerinde gelecek zaman işlevini tespit ediyoruz. Hatta örnek sayısı az olsa da geçmiş zaman ifadesi, tasarlama kiplerinde görülür.” (Türkyılmaz, 1999, s. 10) demiştir.

Üstünova da, dilek kiplerinde zaman kavramının olmayışının bu çekimdeki eylemlerde de zaman kavramının olmadığı anlamına gelmediğini belirttikten sonra şunları söyler: “Kurdukları cümlelerde zaman ifade eden sözcükler / sözcük öbekleri olsun olmasın dilek kipleriyle çekimlenmiş eylemler, gelecek zamanı işaret ederler. Bunlara geçmiş zaman kavramını ancak hikâye ve rivâyet ekleriyle verebiliriz.” (Üstünova, 2004, s. 685).

2.1.4. Kiplik

Kip kelimesinin yabancı dillerdeki karşılığı mood, modal olarak geçmektedir. Kiplik kelimesinin karşılığı ise modality olarak karşımıza çıkar.

Kiplik, Türkçe Öğretimi’nde karşımıza çıkan bir konu değildir. Lisans öğretimine kadar Türkiye’deki hiçbir öğrenci kiplik terimiyle karşılaşmamaktadır. Bununla birlikte konunun kapsamı içerisinde, kip tartışmasının bir ögesidir.

Seçil Hirik’in kiplik konusuna yaklaşımı, “Araştırmacılara göre gibi kiplik konuşurun bir önerme karşısındaki değerlendirmesi veya bunun ifadesidir. Olayın nasıl düşünüldüğü ve nasıl ifade edildiği, öznel değerlendirmeler gibi tanımlar kiplik kavramını kip kavramına yakın hatta eş tutmaktadır. (...) Oysaki aralarındaki ayırım tuz ve tuzluk ayırımı gibidir. Kip işin tamamen anlamsal boyutu kiplikse biçimsel boyutu ile ilgilenir.” (Hirik, 2013, s. 248) şeklindedir. Ancak Hirik’in işaret ettiği kiplik tanımı, Hirik’e göre genel kaniya aykırıdır.

Dahl, Stockholm Üniversitesi’ndeki öğrencilerine attığı bir ders notunda, “ZGKK [Zaman, Görünüş, Kip, Kanıtlanabilirlik], dilbilgisel bir olgudur. Bu şu açıdan önemlidir: Eğer ZGKK’yi Semantik bir olgu olarak değerlendirseydik bu burada anlattığımdan çok daha büyük bir konu haline gelirdi. Zaten ZGKK içinde kiplik yerine kip terimini kullanmayı tercih etmemin bir sebebi de budur.” (Dahl, 2018, s. 11) demiştir. Bu da Dahl’ın kiplik terimini anlam bilime, kipi ise dil bilgisine -dolayısıyla şekil bilgisine- ait olduğunu düşündüğünü göstermektedir.

Zeynep Erk Ekmeksiz, kip ve kipliği anlaşılır kılmak için, “Kiplik önerme boyutunda yalnızca yüklemi değil tüm tümceyi kapsayan ve bakış açısı yansıtan anlamsal bir ulamdır

ve bu nedenle tek bir dil bilgisel yapıya indirgenemez. Kip ise bu anlamsal ulamın dil bilgiselleşmiş biçimidir. Bu ayrım kavramsal zaman (time) ve dil bilgisel zaman (tense) ayrımına benzer. Zaman ve kiplik kavramsal yapılara; dil bilgisel zaman ve kip dil bilgisel yapılara karşılık gelir.” (Ekmeksiz, 2008, s. 57) şeklinde bir karşılaştırma yapar.

Karabağ ise: “Kip bir ifadenin kabul edilen veya düşünülen şeklini belirler. Buna göre kipler ifade türleridir denilebilir. Kiplik ise, fiil tarafından belirlenen bir olayın veya eylemin nasıl oluştuğunu veya nasıl düşünüldüğünü ifade eder.” (Karabağ, 2000, s. 275) demiştir.

Yani kip, dil bilgisel anlamda konuşanın ruh halini ve tavrını ekler, belirteçler vs. yardımıyla gözlemleyebildiğimiz cümle içi kalıplarken; kiplik, dil bilgisinin kalıplarından çıkarak dilbilimin ve hatta felsefenin içerisinde konumlanır ve konuşanın tümce üzerindeki hislerini, düşüncelerini ifade eder. Kip, ifadenin içindeyken; kiplik yaşamın içerisinde, konuşucunun o anlık öznelliğindedir denilebilir. Bu yaklaşım elbette Türk dil bilgisinin bildirme ve tasarlama olarak ikiye ayırıp çekim eki konumunda incelediği kip tanımına bir hayli uzaktır.

Kerimoğlu, kipliği, yabancı çalışmaları da baz alarak üç ana başlığın altında şu şekilde tasniflemiştir:

1. *Yükümlülük kipliği*
 - a) Olanaklılık
 - b) Zorunluluk
 - c) Gereklilik
 - d) İzin
 - e) Yasak
 - f) Emir
 - g) İstek
 - h) Niyet / gönüllülük
2. *Bilgi kipliği*
 - a) Doğrulanmış
 - b) Karar verilmemiş
 - c) Yanlışlanmış
 - d) Varsayım / Çıkarım
 - e) İhtimal
 - f) Aktarım (kanıt)
 - g) Duyum (kanıt)
3. *Devinim kipliği*

- a) Yeterlilik
- b) Gönüllülük (Kerimoğlu, 2011, s. 83).

Kiplik kavramı soyut düşüncenin ileri safhalarında bulunduğundan ötürü ilköğretim ve ortaöğretim çağı dil bilgisi öğreniminde kendisine yer bulamamıştır. Bu da bilişsel gelişim açısından aykırı bir durum oluşturmamaktadır.

Kiplik kavramı ile kip kavramı zaten halihazırda tam olarak kavramsallaştırılmamıştır. Bu da Türk araştırmacıları yabancı çalışmalardan yararlanılmak zorunda bırakmaktadır. Kiplik üzerine çalışan araştırmacıların kaynakçalarına bakıldığında bu durumu tespit edebilmekteyiz. Kiplik, kip gibi önemli bir konunun Türk dilciler tarafından netleştirilmesi ve kendi öz terminolojimizin oluşması gerektiği de ortaya çıkmaktadır.

2.1.5. Zaman

Augustinus, İtiraflar'ında zaman hakkında, "Gene de kesinlikle şunu söyleyebilirim: Hiçbir şey olmamış olsaydı, geçmiş zaman olmazdı; hiçbir şey olacak olmasaydı gelecek zaman olmazdı, hiçbir şey olmasaydı şimdiki zaman olmazdı" (Augustinus, 1996, s. 47) demiştir.

Tarihin en eski çağlarından beri dillerdeki zaman esas olarak üç ana başlığa toparlanmıştır: Geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman. Bunun yanı sıra bazı dillerde yan zamanlara da rastlamaktayız, örneğin şaibeli gelecek, sürekli bitmiş gelecek zaman. Bizde bir de bu ana zamanların yanına dördüncü bir zaman olarak geniş zaman da eklenmektedir.

Diğer dillerde çok da fazla kendisini göstermeyen geniş zaman, özellikle Antik Yunan Dili'nden dilbilime aorist olarak geçmiş, Türkçe'de süregelen, sınırsız zaman olarak kabul edilmiştir. Konuşma dilinde şimdiki zaman –Iyor yavaş yavaş geniş zamanın alışkanlık bildiren anlamının yerini almaktadır. Resmi olmayan mektup, konuşma gibi metinlerde genellikle şimdiki zaman kullanılmaktadır (Underhill, 1976, s. 149). Ancak görünüş üzerinde birbirlerinin yerine kullanılması dil bilgisel bir fark doğurmaktadır.

Özellikle fiil zamanı ile gerçek zamanın arasındaki ilişkiyi incelemek bu noktada son derece büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü geniş zaman, şimdiki zaman örneğinde olduğu gibi fiil zamanı her zaman gerçek zamanı işaret etmeyebilir.

Benzer'e göre (2008), "Fiil zamanının gerçek zamanla ilişkisi şöyle ifade edilebilir: Şimdiki zaman konuşma anıyla aynı anda gerçekleşen vaka ya da durumlar için kullanılır:

okuyor. Geçmiş zaman konuşma zamanından önceki bir duruma yerleşir: *okudu*, gelecek zaman konuşma anının sonrasına yerleşir: *okuyacak* ve geniş zaman ise her zamanı kapsayarak *okur* biçiminde konuşma anından öncesine, konuşma anına ve sonrasına yerleşir.” (Benzer, 2008, s. 76). Comrie’ye göre de, “Dildeki zaman[tense], başka bir olgusal zamana dayanır, genellikle konuşma anına.” (Comrie, 1976, s. 2)

Comrie’nin bakışında da dikkati çeken bir tanımlama var: Dildeki zaman. İngilizce, dil içindeki zaman ile hayatın olağan akışındaki, evrensel zamanı birbirinden ayırmıştır. Dildeki zaman için *tense* [*germek, çekmek anlamında*] demiş, yaşanılan zaman için ise *time* demiştir. Bu şüphesiz dilbilim için de büyük bir kolaylık sağlamıştır.

Klein, dillerde, zamanı ve zamansal ilişkileri dile getirmek için dilsel zaman kategorisi (tense), görünüş (aspect), sözlüksel görünüş, zaman belirteçleri, zaman ilgeçleri ve söylem ilkeleri olmak üzere 6 araç kullanıldığını söyler (Klein akt. Akşehirli, 2010, s. 20). Akşehirli, Klein’in bu tasnifine dünya çapında kabul görmeyen Türkçeye özgü bir durumu da eklemek zorunda kalmıştır: Kipler.

Akşehirli, “Bizim açımızdan önemli olan kiplerin zamanla olan ilgisidir. Tıpkı cümledeki eylemin kendisi gibi, bu eylemle ilgili kipin de zamansal bir konumu vardır. Söz gelimi tasarlama kipleri, doğası gereği konuşma zamanından sonrasına, yani gelecek zamana aittir (Akşehirli, 2010, s. 25).” diyerek kipleri Zeynep Korkmaz’ın bakışı ile tanımlar.

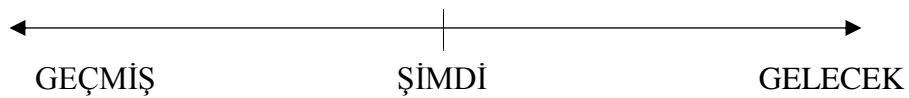
Ancak durum bundan çok daha karışıktır. Çünkü dil bilgisel zaman (tense), konuşmanın bağlamına göre çok değişken bir muhteva göstermektedir. İşin doğrusu, kipler zaman bildirmezler. Kipler, bir durumu işaretlerken, durumun kendisi dil bilgisel zamanın içinde kendine yer edinir. Cümlenin zamanını belirlemek, kipler için ancak bir ikincil görev, bir yan etki olabilir.

Özellikle de birleşik çekimli fiiller konusunda işler daha da çok karışmaktadır. Birçok dil bilgisi kitabı birleşik zaman diye bir kavramdan bahsetmektedir. Buna karşın Korkmaz (2009) bu durumu şu şekilde değerlendirir: “Her ne kadar gramerlerimizde, yerleşmiş bir terim olarak birleşik zamanlı kipler terimi kullanılmakta ise de, burada asla iki ayrı zaman söz konusu değildir. Bunlardan ilki doğrudan doğruya çekimli fiillerdeki kişinin tutum ve davranışı ile ilgili olan şekil ve tarz eki niteliğindedir.” (s: 732)

Korkmaz’ın bu görüşünün karşısında duran çalışmalar da mevcuttur. Banguoğlu ikinci kipin tarz bildirdiğini (Banguoğlu, 1986, s. 449), Ergin (Ergin, 1977, s. 320) ise iki tane zamanın olduğunu söylemiştir.

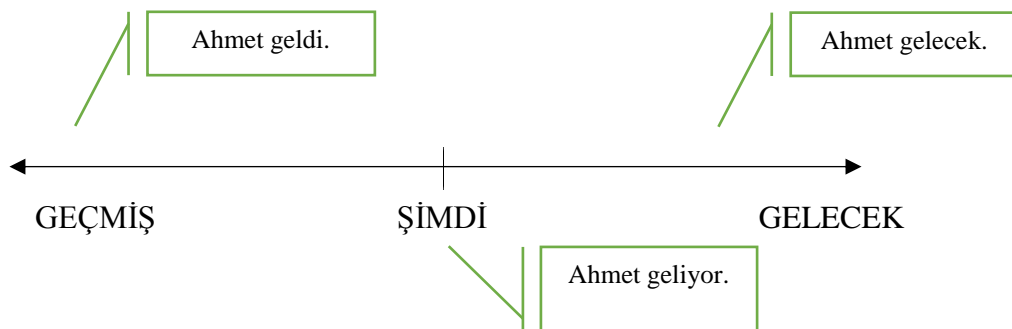
Bu konuda dilbilimin ürettiği çareler vardır: “Alman filozofu Hans Reichenbach, özellikle İngilizce’deki birleşik zamanlar (compound tense) üzerinde yaptığı çalışmalarda, cümlenin yüklemine anlattığı olayın zamanına eşlik eden, ondan önce ya da sonra olabilen bu üçüncü zaman noktasına “referans zamanı” (reference time) adını vermiştir.” (Akşehirli, 2010, s. 25-26)

Bu referans zamanına girmeden önce zamanı dil bilgisel anlamda nasıl şemaya döktüğümüzü bilmemiz gerekir. Dil bilgisinde zaman hem anadili eğitiminde hem de yabancı dil öğretiminde genellikle Şekil 2.1.’de gösterildiği şekilde karşımıza çıkar.

Şekil.2.1.Dilbilgisel Zaman Şeması

Şekil 2.1.’deki şemaya göre bir fiil çekiminin işaret ettiği zamanı belirleyebiliriz.

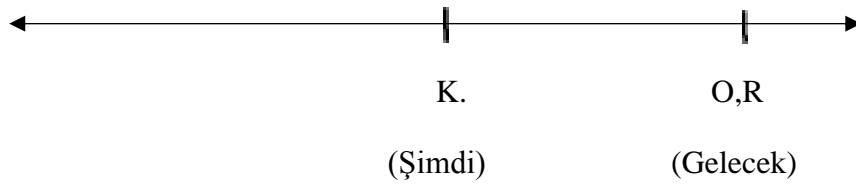
Şekil.2.2. Örnek Cümlelerin Dilbilgisel Zamanda Gösterimi

Eğer basit çekimli bir fiilin zamandaki konumunu belirlemek istersek Şekil 2.2.’deki gibi bir gösterim metodu son derece etkili olacaktır. Yeni bir dil öğrenirken de bu yöntem sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak birleşik çekimlere girdiğimizde ve cümlede zaman belirleyici başka unsurlar olduğunda aynı durum işe yaramamaktadır.

İşte Reichenbach’ın referans zaman kavramı burada devreye girmektedir. Referans zaman -bizim anladığımız kadarıyla- konuşan kişi, zaman ekseninde bir nokta seçer ve bu noktadan olayı tasvir eder. İşte bu olayı tasvir ettiği nokta, referans zamandır (Malkoç, 2011, s. 1079).

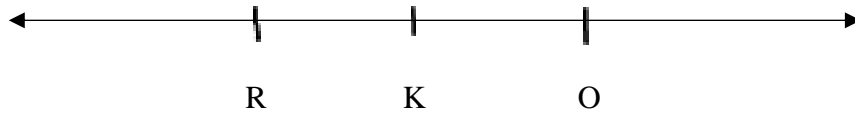
Bu anlayışa göre cümle için üç zamandan bahsedilebilir: konuşma zamanı (K), olay zamanı (O), referans zamanı (R). Zamanlar basit ise (geçmiş, şimdiki, gelecek) R ve O eşitler: bahsedilen zaman cümlede sözü geçen olayın olduğu zaman ile aynıdır. Aksine, zaman göreceli ise (ör. Past Perfect) O ve R farklılar: bahsedilen zaman cümlede sözü geçen olayın olduğu zamanından ya önce ya da sonra oluyor (Iefremenko, 2016, s. 11).

Örneğin; “Ahmet gelecek.” cümlesinin konuşma zamanı şimdiki zamandır. Olay zamanı ile referans zamanı ise aynıdır, yani gelecek zamandır. Bunu şekil 2.3.’teki gibi şemaya dökümleriz:

Şekil 2.3. Basit Çekimli Bir Fiilin Referans Zamanlı Gösterimi

Ancak referans zamanlı bir birleşik çekim çok daha işlevsel olacaktır. Çünkü zaten referans zamanın var oluş sebebi de birleşik zaman denilen (compoundtenses) bu durumdur. Örneğin “Ahmet gelecekti” cümlesinde olay gelecek zamana aitken, referans zamanı bu olayın gerçekleşeceği konuşma zamanının öncesinde öğrenildiğinden geçmişe aittir.

Şekil 2.4. Birleşik Çekimli Bir Fiilin Referans Zamanlı Gösterimi

Şekil 2.4.’te de görüldüğü üzere birleşik çekimlerde referans noktası kaymaktadır. Bu yüzden Korkmaz’ın belirttiği (2009), zamanı sadece -i fiilinin üstündeki çekim belirler çıkarımı eksik kalmaktadır. Şu iki cümle bu konuyu daha iyi anlatacaktır:

Örnek 1. Yaşasın, babam bizi sinemaya götürecekmiş.

Örnek 2. Neredeyse parmağı kopacakmış.²

² Normalde bu tarz örneklemler derlem [corpus] yöntemi ile edebi metinlerden alınılanarak oluşturulmaktadır. Ancak örneklerin zamansal özelliklerinin edebi metinlerde rastlanması güç olduğundan

Örnek 1.'e baktığımızda olay zamanı, konuşma zamanının sonrasında gerçekleşeceğinden dil bilgisel zaman gelecek zamanı işaret etmekteyken; Örnek 2.'de olay zamanı, konuşma zamanının öncesinde gerçekleşmektedir. Yani dil bilgisel zaman olarak geçmişte geçmektedir. Görüldüğü üzere burada zaman anlamı birisinde ilk çekimden faydalanılarak oluşturulmuş, diğerinde ise ikinci çekimden oluşturulmuştur.

Tasarlama kipleri de dil bilgisel zamana bir gönderim gerçekleştirebilmektedir. Öğrencilere tasarlama kipleriyle çekimlenmiş basit fiiller verip, Şekil 2.1.'deki zaman çizelgesinde ait olduğu yere işaret koymaları istenilerek tasarlama kiplerindeki zaman algıları üzerine bir yordama oluşturulabilir.

Dil bilgisi içinde zaman dediğimiz zaman öğrencilere Klein'ın (Klein, 2010) sunduğu gibi altı tane değil sadece iki dil bilgisel yapı sunmaktayız: Fiil çekim ekleri ve zarflar. Fiil çekim ekleri ile fiili sonsuz bir geçmiş, sonsuz bir geleceğe gönderiyoruz. Hatta sonsuz bir şimdi de dersek görelilik ve şimdinin de derecelendirilebilmesi yüzünden bir hata yapmış olmayız. *Hemen şimdi odanı topluyorsun* cümlesindeki acil şimdi ile *çay demleniyor* cümlesindeki yaygın şimdi arasındaki fark gibi. Ancak bu sonsuz geçmiş, şimdi ve gelecek arasında olayın zaman içerisindeki konumunu kısıtlamak ve belirginleştirmek için zarflara ihtiyaç duyuyoruz. *Yarışmayı kazanmış* ile *dün yarışmayı kazanmış* cümlelerinde görüldüğü gibi.

Bu yüzden yine tasarlama kiplerindeki zamanın algılanıp algılanmadığını gözlemleyebilmek için zaman bildiren zarflardan da olabildiğince uzak durulması gerekliliği de ortaya çıkıyor.

2.1.6. Görünüş

Görünüş (aspect), Milli Eğitim basamaklarında öğretilmeyen bambaşka bir alandır. Zaman kavramı ile karıştırılmaya çok müsaittir. Ancak zaman kavramının dilbilgiselliğine nazaran daha anlam bilimsel, öznel bir meseledir. Başka bir deyişle dilsel zaman, biri konuşma diğeri de olay olmak üzere iki zaman noktası arasındaki ilişkiyi ifade ederken,

ve bu örneklerin konuyu daha iyi somutlaştıracığına olan inancımın ötürü doğrudan bu örneklerden yararlanmayı daha işlevsel buldum.

görünüş, konuşma zamanı ile ilişkisi ne olursa olsun fiilin betimlediği olayın zamansal düzenine işaret eder (Akşehirli, 2010, s. 22).

Görünüş, genel olarak konuşucunun işaret ettiği olgunun bitmişlik ve bitmemişlik zıtlığı üzerinden bir yorumlanmasıdır. Comrie de bunu eserinde, “(...) eklenen biçimbirimler aracılığı ile söz dizimine sunulan gramatik görünüş, bitişli ve bitişsiz olmak üzere ikiye ayrılır” (Comrie, 1976, s. 37) diyerek belirtir. Ancak dikkat edilmesi gereken ise bu yorumlanmanın da konuşucunun perspektifine dayalı olmasıdır, dinleyicinin değil.

Ortaköyoğlu, “Zaman ve görünüş, durumların, olayların zamansal yapısı hakkında bilgi veren, birbirlerini tamamlayıcı işlev gören kavramlardır. Dil(bilgi)sel zaman, dış bakış açısı olarak (yansız), olayı zamana yerleştirmesi bakımından göstericidir. Görünüş ise, içsel bir bakış açısı olarak (yanlı), olayın içyapısı, olayın konuşucu tarafından algılandığı şekliyle durumun niteliği ve çerçevesi hakkında bilgi sağlar.” (Ortaköyoğlu, 2015, s. 225) diyerek görünüşün genel bir tanımını yapar.

2.1.7. Tek Ek - Çok İşlev

Türkçe’de kip öğretiminde bir problem ile karşılaştığımız, bütün bu tanımlamalardan çıkartılabilmektedir. Dünya çapında genel kabul görmüş Tense/ Aspect/ Modality yani Zaman/ Görünüş/ Kiplik kavramı bizim dilimizde de işler olmasına karşın; duru bir tanımlanma ile, üst düzey akademik üsluptan uzak, anlaşılır bir şekilde işlenmekten çok uzaktadır. Ancak dil öğreniminde bu kavramlar dile bakışı daha sağlıklı ve kapsayıcı bir hale getirdiğinden, dilin kavranmasında çok büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Biz zamanı da, görünüşü de kip konusunda işlemiş, bütün bu kavramları birtakım eklere hapsetmiş durumdayız. Örneğin Uzun, makalesinde, “(...) -(I)yor eki eki, hem şimdiki(present) zamanı, hem bitmemişlik (imperfective) görünüşünü, hem de bildirme (indicative) kipini sunmaktadır.” (Uzun, 1998, s. 5) demektedir. Yine de kendisi bu çok işlevliliğe karşıdır. Sıfır morfemlerle bunların ayrıca belirtilmesi gerektiğini düşünmüş, tek eke çok işlev yüklenmesinin karşısında durmuştur.

Örneğin geniş zaman ile şimdiki zaman kipinin arasındaki geçişliliği incelediği makalesinde Kanık, “Geniş zaman, hem zaman hem görünüş hem de kiplik ifade eder. Bu şimdiki zaman için de doğrudur.” (Kanık, 2015, s. 105) demiştir. Kanık’ın belirttiği bu durum bir kiplin nasıl çok işlevli olarak görüldüğünün güzel bir örneğini oluşturur.

Diğer yandan, tek ek çok işlev yaklaşımını Güler, “Kip morfeplerinin çok işlevli oluşu dildeki anlam üretme kabiliyeti ile ilgilidir. Dilde biçim sınırlı, anlam ise sınırsızdır.

Bu da sınırlı biçimlerle sınırsız anlam işaretleyebilmek için biçimin farklı işlevler yüklenmesine sebep olur (Güler, 2018, s. 15).” diyerek açıklığa kavuşturur.

Nitekim teorik olarak dil bilgisiyle uğraşan araştırmacılar genel olarak tek ek-çok işlev yaklaşımını benimsemiş (Bilgegil 1984; Eker 2006; Ergin 1977; Korkmaz 2009; vb.), Nadir Engin Uzun (Uzun, 1998) ise tek ek - tek işlev yaklaşımını benimsemiştir. Bütün bu üst düzey akademik tartışmalardan ayrı olarak Türkçe öğretiminde ister tek işlev ister çok işlevli olduğunu kabul edelim yine de karşımıza bir işlev problemi çıkmaktadır.

Biçim birimlerin işlevlerinin tasnifinin yeni anlayışlara göre tekrar ele alınması, çocuklara öğrettiğimiz işlevlerin gerçek hayatta bir karşılık bulmasına özen göstermemiz gerekmektedir. Bu araştırma, tasarlama kipleri olarak öğrettiğimiz biçimbirimlerin, **kip işlevi** olarak *istek, emir, şart-dilek, gereklilik* üstlenmesinin yanı sıra bir de **zaman işlevi** üstlendiğini ve bunun 7. sınıf öğrencileri tarafından anlaşılabilirliğini varsaymakta; bu varsayımını da tek ek - çok işlev sayılına dayandırmaktadır.

2.1.8. Bilişsel Gelişim

Bireyin çevresindeki dünyayı anlamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerde gelişime bilişsel gelişim adı verilmektedir. Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar bireyin çevreyi, dünyayı anlama, düşünme yollarının daha kompleks ve etkili hale gelme sürecidir (Sönmez, 2000, s. 90).

Piaget, Bruner ve Vygotsky, çocuğun çevresindeki dünyayı, değişik yaşlarda nasıl ve niçin böyle gördüğünü ve algıladığını belirlemeye çalışmışlardır (Senemoğlu, 2018 : s. 34).

Bilişsel gelişim en kısa tabiriyle çocuğun anlama yetisi ve anladıklarını uygulayabilme yetisinin gelişimidir. Bütün dünyadaki eğitim sistemleri de bu sebeple çocukların bilişsel gelişim dönemlerine uygun olarak düzenlenir. Özellikle bilişsel gelişim kuramcılarının desteklediği yapılandırmacılık anlayışı ülkemizde de 2007’den sonra uygulanmaya başlanmıştır.

Öğretmen yetiştirme anlayışları ile birlikte, öğrencilerin de öğrenme sürecinde edilgen değil, etken bir pozisyona geçmesi de ancak bilişsel gelişim kuramlarının ve yine bu bilişsel gelişimin temelini atanların kurduğu yapılandırmacılık anlayışı ile oluşmuştur.

2.1.8.1. Piaget'in bilişsel gelişim dönemleri. Piaget, özellikle kendi üç tane çocuğunun üzerinde gözlemler yaparak da edindiği bilgileri kendi araştırmacı, bilim insanı süzgecinden geçirerek kendi kuramını oluşturmuştur. Piaget'in önemi de o döneme kadar olan süreçte ilk defa bir bilim insanının çocukları küçük yetişkinler olarak değil, gelişim sürecindeki insanlar olarak bakmasından kaynaklı gelir.

Piaget'in bir diğer önemi de bilişsel gelişim süreci taksonomisidir. Piaget, çocuklardaki bilişsel gelişimin içsel, genetik bir düzenlemeyle aşama aşama gerçekleştiğini, bu aşamalılığın da sosyolojik ve kültürel ufak oynamalar haricinde evrenselliğini savunur. Zira Senemoğlu bu konuda: "Piaget, tüm çocukların bu gelişim aşamalarını sırasıyla geçirmesi gerektiğine inanmaktadır. Bir gelişim dönemini atlayarak diğerine geçemez. Ancak çocukların gelişim dönemlerine girme ve tamamlama yaşları kültürden kültüre farklılık gösterebileceği gibi aynı kültür içinde de birbirinden farklılık gösterebilir" (Senemoğlu, 2018, s. 41) demiştir.

Piaget, işbu taksonomisinde bilişsel gelişimi dört döneme ayırır. Bu dönemleri şu şekilde kısaca özetlemek mümkündür:

1. *Duyusal - Motor Zeka Dönemi* (0-2 yaş): Bu dönemde, davranış duyuşsal ve motordur. Çocuk, zihinsel olarak olayları henüz kurgulayamaz ve kavramsal olarak düşünemez ancak şemalar oluştuğca "bilişsel" gelişim görülür.
2. *İşlem Öncesi Düşünce Dönemi* (2-7 yaş): Bu dönemde, dil ve diğer zihinsel temsil gelişimi ile hızlı bir şekilde kavramsal gelişim meydana gelir. Bu dönemde mantıksal gelişim algılama yoluyla baskın hale gelir ve bu yüzden mantık öncesi veya yarı mantıksaldır.
3. *Somut İşlemler Dönemi* (7-11 yaş): Bu yıllarda, çocuk mantıksal düşünceyi mevcut somut problemlere uygulama yeteneğini geliştirir.
4. *Soyut İşlemler Dönemi* (11-15 yaş ve ötesi): Bu dönem, çocuğun bilişsel yapı gelişiminin en fazla olduğu dönemdir ve sonunda çocuk her türlü probleme akıl yürüterek yaklaşabilir. (Wadsworth, 2015, s. 26)

Konu itibariyle 7. sınıf öğrencilerinin tasarlama kiplerindeki zaman algısını algılayabilip algılayamayacağını sorgulayan bir çalışma olduğu için, Türkiye'de okuyan 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişimde nerede durduklarını tespit etmek önemlidir.

İstisnaları az olmakla birlikte Türkiye'de 12-13 yaş aralığındaki çocuklar 7. sınıfa geçmekte. Bu dönem tam olarak soyut işlemler dönemine denk gelmektedir. Bu yüzden eğitim, öğretimi düzenleyenlerin bu dönem özelliklerini iyi kavraması önem teşkil etmektedir.

2.1.8.1.1. Piaget'nin soyut işlemler dönemi kavramı. 11-12 yaşlarında başlayan soyut işlemler döneminde, çocuk bütün problem türlerini çözmek için akıl yürütmesini ve mantığını geliştirir. Doğrudan deneyimden bağımsız bir düşünce söz konusudur. Çocuğun

bilişsel yapıları bu dönemde olgunlaşır. Yani soyut işlemler belirgin bir şekilde geliştiğinde potansiyel olarak akıl yürütme ve düşüncenin niteliği (“yetişkin” düşüncesinin potansiyeli ile kıyaslandığında) maksimum düzeye erişir (Wadsworth, 2015, s. 111).

Bu döneme eriştiklerinde çocuklar artık olaylara farklı perspektiflerden bakabilmekte, somutlaştırmaya gerek kalmaksızın soyut bir şekilde bilgiyi üretebilmektedir. Ayrıca dil gelişimi bakımından kavramların atasözlerinin deyimlerin anlaşılmasında artık problemleri yoktur. Ayrıca yazılı dili de bir yetişkin kadar etkili olarak kullanabilirler (Senemoğlu, 2018, s. 54).

Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim için kitaplar hazırlamaktadır. Bakanlığın hazırladığı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi adlı kaynak kitapta soyut işlemler dönemine gelmiş bir çocuk üzerine, “Bilişsel işlemlerin gelişerek artmasıyla problemlere değişik çözümler bulunur. Problemin çözümünde değişkenler arasında, sebep sonuç ilişkilerini kurduğu görülür. Birey gruplama şekillerini öğrenir. Sevgi, nefret, inanç, sayı, güç, hız, zaman ve atomla ilgili konuşmalarda bu soyut kavramları etkili olarak kullanır.” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2014, s. 39) ifadeleri kullanılmaktadır.

Yani Milli Eğitim Bakanlığı soyut işlemler dönemine giren çocuğun “zaman” ile ilgili konuşmalarda bu soyut kavramı etkili olarak kullanabildiğini kabul etmektedir. Bu tespit ve kabul bizim için önemlidir çünkü aynı zamanda bu 7. sınıf öğrencilerinin tasarlama kiplerindeki zaman gönderimini yakalayabileceğini bize göstermektedir.

Keza Senemoğlu da, “İlköğretimin 6,7 ve 8. sınıflarında ve lise ergenlerin, analiz etme, karşılaştırma, soyut ilişkileri bulma, özgün bir şey üretme, eleştirel düşünme gibi özelliklerini geliştirici nitelikte etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir.” (Senemoğlu, 2018, s. 54) diyerek soyut işlemler döneminde öğrencilere sunulması gerekenleri belirtmiştir. Bunlar elbette dil bilgisel zamanı da kapsamaktadır.

2.1.8.2. Bruner’in bilişsel gelişim kuramı. Bruner de Piaget’ten sonra bilişsel gelişim üzerine eğilmiş, kuramlarını evrensel bir düzlemde oluşturmuştur. Piaget’ten farklı olarak kendi bilişsel gelişim modelini dört değil üç evre üzerine inşa etmiştir.

Bruner’in dil üzerine düşünceleri dil öğreticileri için çok önemlidir. Çünkü Bruner’e göre, Bilişsel gelişimde dil önemli bir anahtardır. İnsanlar dili kullanarak birbirleriyle iletişim kurarlar. Dünyanın kavramlarını dil yoluyla öğrenir, öğretir, sorunlarını dil yoluyla tartışır. Dilin doğası ve işlevleri bilişsel gelişimin bir parçası olarak görülmektedir (Senemoğlu, 2018, s. 57).

Bruner'e göre çocuğun, yaşadığı dünyayı kavrayabilmesi için dil denilen soyut, sembolik bir iletişim aracının da işleyişini kavrayabilmesi gereklidir. Bu yüzden de dil ve dil bilgisi Bruner'in bilişsel gelişime yaklaşımında yer tutmaktadır.

Bruner'in bilişsel gelişimin evreleri olarak belirttiği üç dönem: Eylemsel, imgesel ve sembolik dönemdir. Piaget'in soyut işlemler dönemi olarak adlandırdığı dönem ise Bruner de sembolik döneme denk gelmektedir.

Sembolik dönem Senemoğlu tarafından şöyle açıklanmıştır: "Çocuk dil, mantık, matematik, müzik, vb. alanların sembollerini kullanarak iletişim kurabilir. Sembolik dönem, yaşantıların formüle edilmesine olanak sağlar. Örneğin; $D = Ex^2$; $B = I (Px E)$. Ayrıca, bu dönemde kısa cümlelerle, anlamsal olarak zengin ifadeler oluşturulabilir. Örneğin; damlaya damlaya göl olur; boş teneke çok ses çıkarır, vb." (Senemoğlu, 2018, s. 59).

2.1.8.3. Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramı. Rus psikoloğu Lev Vygotsky, çocuğun sosyal çevresinin bilişsel gelişiminde önemli bir rolü olduğunu ileri sürmüştür. Çocuklar, çevresindeki kişilerden ve onların sosyal dünyalarından öğrenmeye başlamaktadırlar. Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, olguların, becerilerin, tutumların kaynağı sosyal çevredir (Senemoğlu 2018: 59).

Vygotsky'yi bu konuda meslektaşı Piaget'den ayıran en önemli anlayış farklılığı da bilişsel gelişimi daha çok sosyal olarak görmesidir. Onun düşüncesine göre, hayvanlarda, dili ve akli insana en yakın anthropoidlerde bile, düşünce ve dil ilişkili değildir. Çocuğun gelişiminde de buna benzer bir şekilde dil öncesi ve düşünce öncesi dönem şüphesiz mevcuttur. Düşünme ve konuşma birincil bir bağ ile bağlı değildir. Düşünme ve konuşmanın bağı, çocuğun gelişimi sırasında ortaya çıkar, değişir ve büyür (Vygotsky, 1986, s. 210-211).

Piaget, bireyden bireye fark etmeksizin her insanın belirlediği aşamalardan geçeceğini, bunun genetiğin belirlemesi ile bu şekilde olduğunu düşünmektedir. Bireycilik ön plandadır. Vygotsky ise başkaları aracılığıyla insanın ancak kendisi olabileceğini düşünmektedir. Elbette Vygostky'yi yetiştiren Sovyet düşünce sisteminin de düşünürün kuramları üzerinde etkisi olabilir.

Özellikle, Vygotsky, *yüksek psikolojik işlevlerin* gelişimini ve yaratımını açıklarken, kültüre ve kültürün sosyal etkileşim ve iletişim aracılığıyla aktarımına merkezi bir rol vermektedir. Vygotsky, çocukların yalıtılmışlık içinde gelişmediklerini, daha çok bir toplumsal çerçeveye, daha kesin bir biçimde de, bir çerçeveler dizisi içinde geliştiklerini vurgulamaktadır (Nicolopoulou, 2004, s. 146).

Vygotsky, toplumsal çevrenin önemini vurgularken doğal olarak dili de ihmal etmez. Dil ile düşüncüyü birbirinin paraleli, olmazsa olmazı olarak tanımlar. Dil konusunda Piaget'ten de keskin bir şekilde dilin öneminden bahseder. Onun için dil yoksa bilişsel gelişim yoktur (Vygotsky, 1986).

Bu durumda Piaget de, Bruner de Vygotsky de dili bilişsel gelişimin temeli olarak görmektedir. O zaman çocuğun kendi dilini öğrenmesi ve analiz etmesi özelinde dil bilgisi, ezbercilik olarak görülmemelidir. Bunun yerine çocuğun kendi düşünce yapısının şekillerini, öze dönük algılayışını keşfetmesi olarak görülmelidir. Bu dil yolculuğu; mantık isteyen, genel geçer, akla yatkın olduğu zaman bilişsel gelişime katkısının daha da fazla olacağı bir gerçektir.

2.1.9. Dil bilgisi Eğitiminin Bilişsel Gelişime Uygunluğu

Bilişsel gelişim, dil gelişimini destekler. Ancak bir başka açıdan dil gelişimi ve edinimi de bilişsel gelişimi destekler. Eş zamanlı yürüyen iki kavramdır. Birisi ilerlediğinde diğeri de ilerler, birisi durduğunda diğeri de durur. Bu yüzden aslında birbirinden ayrılamaz iki kavram halindedirler.

İlk etapta, yetişkin, konuşma yoluyla çocuğa farklı düşünce tarzlarını aktarır. Bu zamanlarda, çocuğun dili sadece *iddia etmeye* yaramaktadır., kelimeler nesnel gerçekleri ifade eder, bilgiyi iletir ve *biliş* ile sıkı sıkıya bağlıdır (Piaget, 1926, s. 1).

Dört yaşında, normal bir çocuk konuşma dilini geliştirmiş (yapılandırmış) olur. Çocuk; konuşabilir, çoğu dil bilgisi kuralını kullanabilir ve tanıdık kelimeler varsa duyduğunu anlayabilir (Wadsworth, 2015, s. 69). Ancak çocuğa bu durumda dil bilgisini öğreten bir öğretici ya da kitap yoktur. Çocuk sosyal bir şekilde, çevredeki uyaranlardan mülhem, kendiliğinden, örtük bir öğrenme yaşamıştır.

Dilin öğretimi soyut düşünme becerilerinin gelişmiş olması ile bağlantılıdır (Yapıcı M. , 2004, s. 36). Çünkü soyut düşünme gerçekleşmeden, semboller ve ilişkiler yumağı olan dili insanın öğrenmesi çok zordur. Kavcar, Oğuzkan ve Hasırcı, “İlköğretim okulunda dil kurallarının öğretimi sırasında dikkat edilecek en önemli nokta, öğrencilerin dil gelişimi bakımından özelliklerini ve onların kavrayış güçlerini her zaman göz önünde bulundurmalıdır. İlk sınıflarda dilimizin ana kurallarının sezdirilmesine çalışmalı, dilimizin kurallarıyla incelenmesini ise son sınıflara bırakmalıyız.” (Kavcar, Oğuzkan, & Hasırcı, 2016, s. 16) diyerek soyut düşünce gelişmeden dil bilgisinin kurallarını öğretmenin makul olmayacağı görüşünde olduklarını ortaya koymuştur.

İlköğretim 7. sınıf öğrencileri de bilişsel düzeylerindeki hazırbulunmuşluk ile fiil çekimlerini ve kipleri öğrenebilir duruma gelmiştir. Hatta bu biçimbirimlerin dolaylı yoldan işaret ettikleri zamanı sezemeyeceklerini düşündürten herhangi bir bulguya da dolayısıyla hiçbir bilişsel gelişim kuramında rastlayamamaktayız.

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Kipler Üzerine Araştırmalar

Türkçede dil bilgisi ile ilgili yazılmış ilk kitap Bergamalı Kadri'nin 1568'de tamamladığı Müyessiretü'l-Ulûm adlı eseridir. Bu eseri Kaşgarlı Mahmut'tan sonraki ilk Türkçe dil bilgisi eseri olarak kabul edebiliriz. Ancak tüm bunların yanı sıra bu kitabın bir diğer önemi Bergamalı Kadri'nin, şart kiplerinde bir gelecek zaman içerdiğini belirtmesidir (Atalay, 1946, s. 10-45).

Türk dil bilgisi araştırmacılarının geçmişte etkilendiği en önemli araştırmacılardan birisi de Jean Deny'dir. Onun Paris'te 1921 yılında yayınladığı Gramaire de la Langue Turque, Ali Ulvi Elöve elinden 1941'de Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi) adı ile çevrilmiştir. Daha sonradan da 2012 yılında Ahmet Sezer tarafından tekrar sadeleştirilmiştir. Türk Dil Bilgisi alanında kendi ekolünü oluşturan kitaplardandır (Deny, 2012).

Zeynep Korkmaz'ın, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi (Korkmaz, 2009) adlı eserinde de kiplere geniş yer verilmiş, tasarlama kiplerinin dolaylı da olsa bir zaman anlamı muhteva ettiğinden bahsedilmiştir.

Tahsin Banguoğlu'nun çok sayıda baskı yapmış Türkçenin Grameri adlı eseri de bu konuda önemlidir. Çünkü Banguoğlu, bildirme kiplerine asıl zaman kipleri, tasarlama kiplerine ise uyarı kipleri diyerek zaman kavramına asıllık ve dolaylılık kavramını yüklemiştir (Banguoğlu, 1986).

Süer Eker (Eker, 2006), Vecihe Hatiboğlu (Hatiboğlu, 1972), Haydar Ediskun (Ediskun, 1988), Tahir Nejat Gencan (Gencan, 1979) ve Muharrem Ergin (Ergin, 1977) de kiplerin tasniflerini bildirme ve tasarlama kipleri olarak yapmıştır. Bu araştırmacılar kipler hakkındaki gelenekselleşmiş tanımlamalara uygunluk gösterirler.

Ancak Berke Vardar (Vardar, 1980), kipleri yurtdışındaki kullanımına uygun bir şekilde tanımlar. Vardar için kip, zaman ve şekil bildirmekten çok bir ruh durumudur. Vardar'ın yanı sıra Fatma Akerson (Akerson, 1994), Mine Sultan Hacıömeroğlu

(Hacıömeroğlu, 2007) gibi araştırmacılar da benzer şekilde kip tanımlamalarını geleneksel kabullerden son derece uzak bir şekilde oluşturmuşlardır.

Tasarlama kipleri özelinde ise Fatma Türkyılmaz'ın Tasarlama Kiplerinin İşlevleri adlı çalışması (Türkyılmaz, 1999) ile Kerime Üstünova'nın Dilek Kiplerinde Zaman Kavramı adlı Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisinde yayınlanan yazısı (Üstünova, 2004) önem teşkil etmektedir. Emine Güler'in Tarihi Kıpçak Türkçesinde Tasarlama Kiplerinin İşlevleri adlı doktora tezi (Güler, 2018), tasarlama kiplerinin işlevlerinin önemli bir derlemesi olmuştur.

2.2.2. Bilişsel Gelişim ve Dil bilgisi Öğretimi Üzerine Araştırmalar

Bilişsel gelişim ile ilgili tüm kuramlar ve araştırmalar özellikle bu konuda çığır açan Piaget ile başlar. Dil kullanımı konusuna da Piaget'in özel bir önem verdiği görülmektedir (Piaget, 1926, 2007).

Barry J. Wadsworth'un de Piaget'nin Duyuşsal ve Bilişsel Gelişim Kuramı adlı kitabı (Wadsworth, 2015) Türkçe'ye çevrilmiştir. Kitabın Piaget'in dil gelişimi ile ilgili görüşlerini aktarmasının yanında bir diğer özelliği de 2018'de Milli Eğitim Bakanlığının başına geçen Ziya Selçuk'un editörlüğünü yapmış olmasıdır.

Bilişsel gelişimin bir diğer önemli kuramcısı ise Vygotsky'dir. Vygotsky, Piaget'in düşüncelerini genel olarak desteklemiş olsa da kuramsal açıdan çok farklı yaklaşımlar da sergilemiştir. Düşünce ve dilin ilişkisini daha detaylı incelemiş (Vygotsky, 1986) ve sosyal çevreyi öncelemiştir.

Nuray Senemoğlu'nun Piaget, Vygotsky ve bir diğer büyük kuramcı olan Bruner'in çalışmalarını da aktardığı "Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya" adlı eseri çok önemlidir (Senemoğlu, 2018).

Veysel Sönmez'in, Öğretmenlik Mesleğine Giriş adlı kitabı da keza Türkçe öğretimi ile ilgilenen öğretmenlere bilişsel gelişim ile alakalı gelişmeleri öğrenebilmeleri için kaynak oluşturur (Sönmez, 2000).

Ageliki Nicolopoulou'nun Oyun, Bilişsel Gelişim ve Toplumsal Dünya: Piaget, Vygotsky ve Sonrası adlı Türkçe'ye çevrilen makalesi (Nicolopoulou, 2004) ve Şenay Yapıcı ile Mehmet Yapıcı'nın (Yapıcı & Yapıcı, 2006) Çocukta Bilişsel Gelişim makalaları de bize bu konuda ışık tutmaktadır.

Dil bilgisi öğretimi özelinde bilişsel gelişime eğilen çalışmalar da mevcuttur. Mehmet Yapıcı'nın İlköğretim Dil Bilgisi Konularının Çocuğun Bilişsel Düzeyine Uygunluğu'nu incelediği makalesi (Yapıcı M. , 2004) bu konuyla doğrudan ilgilidir. Keza Cahit Kavcar'ın yönetiminde Türkçe Öğretmenlerine yazılan (Kavcar, Oğuzkan, & Hasırcı, 2016) kitaplar da bu konuda önemlidir.

Musa Çiftçi, 2015 yılında yayınladığı bir makale ile dil bilgisi öğretiminin geleceği konusuna değinirken (Çiftçi, 2015), Beşir Göğüş de Türkçe Öğretim Programlarının niteliğini sorgularken (Göğüş, 1983) geçmişe değinir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırma Deseni

Sosyal bilimlerde nitelik olarak kavranabilen sayıltıların, nicelik olarak da ifade edilebilmesi gerekmektedir. Niyazi Karasar, bu konuda güzel bir çerçeve çizmiştir:

Bir sosyal araştırmada sosyal olay ve olguların olduğu gibi, değiştirilmeden ortaya konması “Tasvir Metodu” ile yapılır. Olayların önemlerine göre sınıflandırılması tasvir metodu ile mümkün olur. Uygulamalı sosyal araştırmalarda tasvir metodunun özel bir şekli de anket yapılmasıdır. Buna “Tarama Modeli” de denilmektedir. Anket araştırmaları ile objelerin, olay ve olguların, kavramların ne oldukları açıklanmaya çalışılır. Bu tür incelemeler, mevcut durumları, şartları ve özellikleri olduğu gibi ortaya koymaya çalışır. Bu tür araştırmalar vasıflama ağırlıklı olmasına karşılık olayın daha önceki olay ve şartlarla ilişkileri dikkate alınarak durumlar arası etkileşim de açıklanmaya çalışılır. Verilerin analizi ve açıklanması suretiyle yorumlama, değerlendirme ve yeni durumlara uygulanacak şekilde genellemelere varma gibi daha yüksek seviyede işlemlere yer verilmektedir. Örneklem araştırması olarak da adlandırılan bu metotla belirli özelliklere sahip bir nüfusun belirli sorulara nasıl cevap verdiği araştırılır. Genelde bu metotla çok sayıda kişiye ulaşılmak istenir. Bu metot anket, mülakat (görüşme), gözlem ve test teknikleri ile gerçekleştirilir (Karasar, 1994, s. 77).

Bu çalışmada tarama/tasvir yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak da anket kullanımı seçilmiştir.

3.2 Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Bu araştırmanın uygulaması, 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ilindeki Kağıthane ilçesinin Zilşan Alkoç ve Osman Tevfik Yalman Ortaokulu 7. sınıf öğrencilerine yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada toplam 300 öğrenciyle uygulama gerçekleştirilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

“7. sınıf öğrencilerinde tasarlama kiplerinde var olan dolaylı zaman göstergelerini kavrayabilecek, soyut işlem gücüne sahip midir?” sorusuna cevap bulabilmek için öğrencilere anket yapılarak bu sorunun cevabı araştırılmıştır.

Ölçme aracında 3 farklı ölçeklendirme şekli vardır. İlk beş soruda öğrencilere herhangi bir seçenek verilmemiştir. Gelecek zamana ait senaryolar oluşturulmuş ve öğrencilerden bu senaryolara uygun bir şekilde tamamlama yapmaları beklenmiştir. Öğrencilerin zaman bildiren başka bir işaretleyici kullanmadan sadece tasarlama kipleri ile zaman bildirip bildirmeyecekleri ölçülmek istenmiştir.

Çoktan seçmeli sorular ise soru 6’dan başlayıp soru 13’e kadardır. 6, 8, 10 ve 12. çoktan seçmeli sorularda da tasarlama kipleri ile kurulmuş cümleler verilmiş, öğrencilerden bu cümlelerin zamanının bulunması istenmiştir. Testin tek bir cevap etrafında dönmesi

istenmediğinden 7, 9, 11 ve 13. sorular gelecek zamandan farklı zamanlara gönderim yapan bildirme kipleri ile oluşturulmuştur.

14. soru bir işaretleme sorusudur. Öğrencilere geçmiş ve şimdiki zamana gönderen bildirme kipleri ile kurulmuş cümleler ve gelecek zamana gönderim yapan tasarlama kipleri birlikte verilmiştir. Böylelikle öğrencilerin tasarlama kiplerinin gelecek zamanda olduğunu doğru işaretleyip işaretleyemeyecekleri ölçülmek istenmiştir. Böyle bir ölçeklendirme daha önce yapılmadığı için bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Bu kontrol grubunda öncelikle 50 öğrenciye anket yapılmıştır ve bu anketin güvenilir olup olmadığı kontrol edilmiştir.

Yapılan ön anket uygulamasında; geçerlilik testi sonucuna göre Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayı değeri .71 bulunmuştur. Bu düzey anket geçerliliğinin orta düzeyde geçerli olduğunu söylemektedir. Uygulanan Barlett's Test sonucunda ise 615.976 değeri bulunmuştur. Araştırmada kullanılan ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla faktör ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Güvenirlik çalışması için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) değerinin $\alpha = 0.83$ olduğu görülmüştür. Yapılan güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarına ilişkin bulgular, ölçeklerin güvenilir ve geçerli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Tablo 3.1.'de faktör yükleri bulunmaktadır. Ortak faktör yükleri tablosunda görülen değerler ilgili değişkenlerin varyasyonları ile ortak faktörler tarafından ne kadar açıklandığını gösteren bir tablodur. Bu faktör yük oranlarının 0.5'ten büyük olması istenir.

Tablo 3.1. *Ortak Faktör Yükleri*

Soru No	Sorular	Beklenti Faktör Yüğü & Alpha=.83
1	Mehmet, gelecek zamanda babası ile sinemaya gitmek istemektedir. Mehmet, babasına bu isteğini iletmek için ne demelidir?	,539
2	Ayşe'nin paraya çok ihtiyacı vardır. Zengin bir iş adamının ise hayır yapmak için paraya ihtiyacı olanlara yardım ettiğini duymuştur. Ancak her ay sadece 10 kişiye yardım yapmakta ve bir sonraki ayın yardımına 5 gün vardır. Ayşe çok heyecanlıdır ve gelecekteki bu yardım için içinden şöyle bir cümle geçmektedir:...	,512

(devamı arkadadır)

Tablo 3.1. Ortak Faktör Yükleri (devamı)

Soru No	Sorular	Beklenti Faktör Yükü & Alpha=.83
3	Beş arkadaş beraber yanlarında aileleri olmadan akşam saatlerinde lunaparka gitmeye karar verdiler. İçlerinden yaşça büyük arkadaş akşamki bu gezileri için arkadaşlarını uyarıyor: “Lunaparkta uslu dur....?”	,623
4	Bir saat içinde misafirler gelecektir ve Ahmet’in odası darmadağınmıştır. Annesi çok sinirlenmiştir ve Ahmet’in odasını 1 saat içinde toplaması gereklidir. Ahmet’i gören annesi Ahmet’e bağırır ve?	,524
5	Melek’in canı kek yemek istemiştir. Ancak kek yapmayı arkadaşı Fatma daha iyi bilmektedir. Melek, 1 saat sonra kek yapmak için Fatma’nın kendilerine gelmesini istemektedir. Bu yüzden Fatma’yı arar ve “ Fatma bize gelebilir misin? Birlikte?”	,777
6	“Bence hep birlikte pikniğe gidelim.” cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	,524
7	“Eve koltuk aldım.” Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?	,567
8	“Keşke şu piyango bana çıksa.” Cümlesini kuran bir kişi için, piyanonun çıkacağı zaman hangisidir?	,533
9	“Yavaşça çikolataya uzanıyor.” Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?	,632
10	“Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz.” Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?	,576
11	“Her sabah dişlerimi fırçalarım.” Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?	,586
12	"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih’e seslenir. “Melih, lütfen ellerini yıka.” Altı çizili cümle Melih’in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?	,698
13	Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır. Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi Ahmet’e dönüp, “Vikingler burayı istila etmiş.” der. Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?	,559
14	Toplantıda bu belgeleri sunmalıyız.	,644
15	Keşke babam buraya gelse.	,656
16	Araba park ediyor.	,656
17	Söyleyin buraya gelsin!	,560
18	Yan daireye birisi taşınmış.	,578
19	Bari derse geç kalmasak.	,439

(devamı arkadadır)

Tablo 3.1. Ortak Faktör Yükleri (devamı)

Soru No	Sorular	Beklenti Faktör Yükü & Alpha=.83
20	Doğum günü için pasta aldım.	,577
21	Çabuk kapıyı aç!	,662
22	Arkadaşlarla sinemaya gidelim.	,584
23	Eve doğru yürüyorum.	,665
24	Gerçekleri ona göstermeliyiz.	,576
25	Yeni bir araba istiyorum.	,691
26	Biraz yemek hazırlayayım.	,562
27	Dolaptaki sebzeler çürümüş.	,565
28	Bu yol acilen düzeltilmeli.	,542
29	Ne olur bana günlüğünü göster.	,648

Ön anket çalışmasında soruların yeterli ve güvenilir olduğuna karar verilmiştir. Tüm öğrencilerin katıldığı anket çalışmasındaki güvenilirlik ve yeterlilik analizi şöyledir: Geçerlilik testi sonucuna göre Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayı değeri .74 bulunmuştur, bu düzey anket geçerliliğinin iyi düzeyde geçerli olduğunu söylemektedir. Uygulanan Barlett's Test sonucunda ise 1222.602 değeri bulunmuştur. Güvenirlik çalışması için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) değerinin $\alpha=0.85$ olduğu görülmüştür. Yapılan güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarına ilişkin bulgular bu anketin güvenilir olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın uygulama sürecinde ilk olarak uygulamayı gerçekleştirecek olan öğretmenler ile görüşülmüştür. Bu görüşmede uygulama yapılacak olan Zilşan Alkoç Ortaokulu ve Osman Tevfik Yalman Ortaokulu'nda 7. sınıf Türkçe derslerine giren öğretmenlere araştırma ve uygulama hakkında bilgi verilmiştir.

Öğretmenlerin yıllık planlarında 10-14 Aralık 2018'de fiil çekim ekleri kazanımlarını işleyecekleri tespit edilmiştir. Bu sebeple 10 günlük bir esneklik payı bırakılarak 24-28 Aralık 2018'de kontrol grubuna ön test uygulanmıştır. Bu ön testin geçerliliğine ve güvenilirliğine bakıldıktan sonra 11-15 Şubat 2019'da genel teste geçilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Anketlerden elde edilen bilgiler SPSS 23'e aktarılmıştır. Soruların normal dağılıp dağılmadıklarını anlamak için Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testleri yapılmıştır. Soruların nasıl dağıldığını incelemek için ise çıkarsama istatistikleri kullanılarak ölçülmüştür. Çıkarsama istatistikleri örneklemin sağladığı sonuçların tesadüf olup olmadığını gösteren testlerdir. Bu sebeple çıkarsama istatistiklerinden varyans analizleri ve önemlilik testleri yapılmıştır. Verilerin birbirleri arasındaki ilişkiyi incelemek için ise korelasyon analizi yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sorulara verdikleri cevapları araştırmanın amacına göre yorumlayabilmek için cevapların frekansları analiz edilmiştir. Üç farklı ölçeklendirmeyi kendi aralarında bir fark olup olmadığına bakmak için Kruskal Wallis Testi ve Tek Yönlü Varyans Analiz Testi kullanılmıştır. Dağılım durumu homojen olmayan gruplarda kullanılan bu analize göre veriler normal dağılmadığı için Tamhane Testi kullanılmıştır. Yapılan tüm istatistik çalışmalarında anlamlılık düzeyi $p = 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Anketten elde edilen sonuçlar düzenlenerek yorumlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Normallik Testi

Normallik testi verilerin normal dağılıp dağılmadığı kontrol eder. Verilerin normal dağılımdan gelmemesi analizlerin farklı metotlarla yapılması anlamına gelmektedir. Bizim kullandığımız analizler normallik varsayımını inceleyen Kolmogrov–Smirnov ve Shapiro–Wilk testleridir.

H_0 : Veri setindeki 29 değişken normal dağılıma sahiptir.

H_1 : Veri setindeki 29 değişken normal dağılıma sahip değildir.

Tablo 4.1’de de görüldüğü gibi verilerin hiçbiri normal dağılıma sahip değildir.

Tablo 4.1. *Kolmogrov–Smirnov ve Shapiro–Wilk Test Sonuçları*

Sorular	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Frekans	p-değeri	İstatistik	Frekans	p-değeri
1 Mehmet, gelecek zamanda babası ile sinemaya gitmek istemektedir. Mehmet, babasına bu isteğini iletmek için ne demelidir?	,255	300	,000	,888	300	,000
2 Ayşe'nin paraya çok ihtiyacı vardır. Zengin bir iş adamının ise hayır yapmak için paraya ihtiyacı olanlara yardım ettiğini duymuştur. Ancak her ay sadece 10 kişiye yardım yapmakta ve bir sonraki ayın yardımına 5 gün vardır. Ayşe çok heyecanlıdır ve gelecekteki bu yardım için içinden şöyle bir cümle geçmektedir	,334	300	,000	,742	300	,000
3 Beş arkadaş beraber yanlarında aileleri olmadan akşam saatlerinde lunaparka gitmeye karar verdiler. İçlerinden yaşça büyük arkadaş akşamki bu gezileri için arkadaşlarını uyarıyor: “Lunaparkta uslu dur....”	,286	300	,000	,706	300	,000
4 Bir saat içinde misafirler gelecektir ve Ahmet'in odası darmadağıniktir. Annesi çok sinirlenmiştir ve Ahmet'in odasını 1 saat içinde toplaması gereklidir. Ahmet'i gören annesi Ahmet'e bağırır ve “.....”	,471	300	,000	,529	300	,000
5 Melek'in canı kek yemek istemiştir. Ancak kek yapmayı arkadaşı Fatma daha iyi bilmektedir. Melek, 1 saat sonra kek yapmak için Fatma'nın kendilerine gelmesini istemektedir. Bu yüzden Fatma'yı arar ve “Fatma bize gelebilir misin? Birlikte....”	,388	300	,000	,711	300	,000

(devamı arkadadır)

Tablo 4.1. Kolmogorov–Smirnov ve Shapiro–Wilk Test Sonuçları (devamı)

	Sorular	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
		İstatis- tik	Fre- kans	p- değ eri	İstatistik	Frekans	p- değeri
6	“Bence hep birlikte pikniğe gidelim.” cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	,320	300	,000	,764	300	,000
7	“Eve koltuk aldım.” Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?	,365	300	,000	,702	300	,000
8	“Keşke şu piyango bana çıksa.” Cümlesini kuran bir kişi için, piyangonun çıkacağı zaman hangisidir?	,397	300	,000	,644	300	,000
9	“Yavaşça çikolataya uzanıyor.” Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?	,480	300	,000	,497	300	,000
10	“Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz.” Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?	,277	300	,000	,770	300	,000
11	“Her sabah dişlerimi fırçalarım.” Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?	,462	300	,000	,550	300	,000
12	"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih'e seslenir. “Melih, lütfen ellerini yıka.” Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?	,427	300	,000	,647	300	,000
13	Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır. Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi Ahmet'e dönüp, “Vikingler burayı istila etmiş.” der. Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?	,490	300	,000	,455	300	,000
14	Toplantıda bu belgeleri sunmalıyız.	,487	300	,000	,497	300	,000
15	Keşke babam buraya gelse.	,361	300	,000	,705	300	,000
16	Araba park ediyor.	,466	300	,000	,371	300	,000
17	Söyleyin buraya gelsin!	,351	300	,000	,713	300	,000
18	Yan daireye birisi taşınmış.	,471	300	,000	,532	300	,000
19	Bari derse geç kalmasak.	,417	300	,000	,638	300	,000
20	Doğum günü için pasta aldım.	,311	300	,000	,754	300	,000
21	Çabuk kapıyı aç!	,427	300	,000	,629	300	,000
22	Arkadaşlarla sinemaya gidelim.	,463	300	,000	,552	300	,000
23	Eve doğru yürüyorum.	,437	300	,000	,494	300	,000
24	Gerçekleri ona göstermeliyiz.	,396	300	,000	,670	300	,000
25	Yeni bir araba istiyorum.	,337	300	,000	,724	300	,000
26	Biraz yemek hazırlayayım.	,305	300	,000	,753	300	,000
27	Dolaptaki sebzeler çürümüş.	,466	300	,000	,544	300	,000
28	Bu yol acilen düzeltilmeli.	,363	300	,000	,704	300	,000
29	Ne olur bana günlüğünü göster.	,358	300	,000	,738	300	,000

4.2. Tanımlayıcı İstatistik

Tanımlayıcı istatistik yapılan anketin her sorusu için ortalaması, standart sapması, medyanı, varyansı, minimum ve maksimum değerleri, aralık genişliği, basıklık ve çarpıklığı, ortalama etrafında %95 güven düzeyindeki aralığı açıklar. Tablo 4.2.'de söz konusu değerler verilmiştir.

Tablo 4.2. *Tanımlayıcı İstatistikler*

SORULAR	İSTATİSTİKLER	İstatistik	Standart Hata
Mehmet, gelecek zamanda babası ile sinemaya gitmek istemektedir. Mehmet, babasına bu isteğini iletmek için ne demelidir?	Ortalama	9,27	,132
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır 9,01 Üst sınır 9,53	
	%5 Budanmış ortalama	9,33	
	Medyan	10,00	
	Varyans	5,236	
	Standart Sapma	2,288	
	Ayşe'nin paraya çok ihtiyacı vardır. Zengin bir iş adamının ise hayır yapmak için paraya ihtiyacı olanlara yardım ettiğini duymuştur. Ancak her ay sadece 10 kişiye yardım yapmakta ve bir sonraki ayın yardımına 5 gün vardır. Ayşe çok heyecanlıdır ve gelecekteki bu yardım için içinden şöyle bir cümle geçmektedir	Ortalama	4,39
Ortalama etrafında %95 güven aralığı		Alt sınır 4,17 Üst sınır 4,62	
%5 Budanmış ortalama		4,49	
Medyan		6,00	
Varyans		3,845	
Standart Sapma		1,961	
Beş arkadaş beraber yanlarında aileleri olmadan akşam saatlerinde lunaparka gitmeye karar verdiler. İçlerinden yaşça büyük arkadaş akşamki bu gezileri için arkadaşlarını uyarıyor: "Lunaparkta uslu dur"		Ortalama	7,44
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır 7,19 Üst sınır 7,68	
	%5 Budanmış ortalama	7,70	
	Medyan	8,00	
	Varyans	4,708	
	Standart Sapma	2,170	
	Bir saat içinde misafirler gelecektir ve Ahmet'in odası darmadağındır. Annesi çok sinirlenmiştir ve Ahmet'in odasını 1 saat içinde toplaması gereklidir. Ahmet'i gören annesi Ahmet'e bağırır ve	Ortalama	1,92
Ortalama etrafında %95 güven aralığı		Alt sınır 1,70 Üst sınır 2,13	
%5 Budanmış ortalama		1,68	
Medyan		1,00	
Varyans		3,642	
Standart Sapma		1,908	

Tablo 4.2. *Tanımlayıcı İstatistikler (devamı)*

SORULAR	İSTATİSTİKLER	İstatistik	Standart Hata
“Bence hep birlikte pikniğe gidelim.” cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	Ortalama	3,1900	,05323
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	3,0852
		Üst sınır	3,2948
	%5 Budanmış ortalama	3,2407	
	Medyan	4,0000	
	Varyans	,850	
“Eve koltuk aldım.” Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?	Ortalama	1,5100	,04130
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	1,4287
		Üst sınır	1,5913
	%5 Budanmış ortalama	1,4370	
	Medyan	1,0000	
	Varyans	,512	
Standart Sapma	,71527		
“Keşke şu piyango bana çıksa.” Cümlesini kuran bir kişi için, piyanonun çıkacağı zaman hangisidir?	Ortalama	3,4933	,04850
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	3,3979
		Üst sınır	3,5888
	%5 Budanmış ortalama	3,6037	
	Medyan	4,0000	
	Varyans	,706	
Standart Sapma	,84002		
“Yavaşça çikolataya uzanıyor.” Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?	Ortalama	2,1233	,03140
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,0615
		Üst sınır	2,1851
	%5 Budanmış ortalama	2,0704	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,296	
Standart Sapma	,54385		
“Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz.” Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?	Ortalama	2,9333	,05328
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,8285
		Üst sınır	3,0382
	%5 Budanmış ortalama	2,9407	
	Medyan	3,0000	
	Varyans	,852	
Standart Sapma	,92289		

(devamı arkadadır)

Tablo 4.2. Tanımlayıcı İstatistikler (devamı)

SORULAR	İSTATİSTİKLER	İstatistik	Standart Hata
"Her sabah dişlerimi fırçalarım." Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?	Ortalama	2,8867	,03598
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,8159
		Üst sınır	2,9575
	%5 Budanmış ortalama		2,9296
	Medyan		3,0000
	Varyans		,388
	Standart Sapma		,62326
"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih'e seslenir. "Melih, lütfen ellerini yıka." Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?	Ortalama	2,4900	,05008
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,3914
		Üst sınır	2,5886
	%5 Budanmış ortalama		2,4593
	Medyan		2,0000
	Varyans		,752
	Standart Sapma		,86741
Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır. Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi Ahmet'e dönüp, "Vikingler burayı istila etmiş." der. Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?	Ortalama	1,3033	,04346
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	1,2178
		Üst sınır	1,3889
	%5 Budanmış ortalama		1,1815
	Medyan		1,0000
	Varyans		,567
	Standart Sapma		,75269
Toplantıda bu belgeleri sunmalıyız.	Ortalama	2,7867	,02678
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,7340
		Üst sınır	2,8394
	%5 Budanmış ortalama		2,8444
	Medyan		3,0000
	Varyans		,215
	Standart Sapma		,46390
Keşke babam buraya gelse.	Ortalama	2,5167	,03452
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,4487
		Üst sınır	2,5846
	%5 Budanmış ortalama		2,5741
	Medyan		3,0000
	Varyans		,358
	Standart Sapma		,59798

(devamı arkadadır)

Tablo 4.2. *Tanımlayıcı İstatistikler (devamı)*

SORULAR	İSTATİSTİKLER	İstatistik	Standart Hata
Araba park ediyor.	Ortalama	2,0067	,01635
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	1,9745
		Üst sınır	2,0388
	%5 Budanmış ortalama	2,0000	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,080	
	Standart Sapma	,28324	
Söyleyin buraya gelsin!	Ortalama	2,3500	,03172
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,2876
		Üst sınır	2,4124
	%5 Budanmış ortalama	2,3741	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,302	
	Standart Sapma	,54940	
Yan daireye birisi taşınmış.	Ortalama	1,2700	,03187
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	1,2073
		Üst sınır	1,3327
	%5 Budanmış ortalama	1,1889	
	Medyan	1,0000	
	Varyans	,305	
	Standart Sapma	,55207	
Bari derse geç kalmasak.	Ortalama	2,5867	,03818
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,5115
		Üst sınır	2,6618
	%5 Budanmış ortalama	2,6519	
	Medyan	3,0000	
	Varyans	,437	
	Standart Sapma	,66127	
Doğum günü için pasta aldım.	Ortalama	1,6133	,03853
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	1,5375
		Üst sınır	1,6892
	%5 Budanmış ortalama	1,5704	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,445	
	Standart Sapma	,66731	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.2. *Tanımlayıcı İstatistikler (devamı)*

SORULAR	İSTATİSTİKLER	İstatistik	Standart Hata
Çabuk kapıyı aç!	Ortalama	2,1133	,02674
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,0607
		Üst sınır	2,1660
	%5 Budanmış ortalama	2,1259	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,215	
	Standart Sapma	,46318	
Arkadaşlarla sinemaya gidelim.	Ortalama	2,7167	,03184
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,6540
		Üst sınır	2,7793
	%5 Budanmış ortalama	2,7963	
	Medyan	3,0000	
	Varyans	,304	
	Standart Sapma	,55142	
Eve doğru yürüyorum.	Ortalama	2,0033	,02085
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	1,9623
		Üst sınır	2,0444
	%5 Budanmış ortalama	2,0037	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,130	
	Standart Sapma	,36114	
Gerçekleri ona göstermeliyiz.	Ortalama	2,5567	,03748
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,4829
		Üst sınır	2,6304
	%5 Budanmış ortalama	2,6185	
	Medyan	3,0000	
	Varyans	,422	
	Standart Sapma	,64925	
Yeni bir araba istiyorum.	Ortalama	2,3567	,03252
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,2927
		Üst sınır	2,4207
	%5 Budanmış ortalama	2,3889	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,317	
	Standart Sapma	,56319	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.2. *Tanımlayıcı İstatistikler (devamı)*

SORULAR	İSTATİSTİKLER	İstatistik	Standart Hata
Biraz yemek hazırlayayım.	Ortalama	2,3267	,03502
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,2578
		Üst sınır	2,3956
	%5 Budanmış ortalama	2,3630	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,368	
	Standart Sapma	,60651	
Dolaptaki sebzeler çürümüş.	Ortalama	1,2833	,03253
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	1,2193
		Üst sınır	1,3473
	%5 Budanmış ortalama	1,2037	
	Medyan	1,0000	
	Varyans	,317	
	Standart Sapma	,56342	
Bu yol acilen düzeltilmeli.	Ortalama	2,5200	,03484
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,4514
		Üst sınır	2,5886
	%5 Budanmış ortalama	2,5778	
	Medyan	3,0000	
	Varyans	,364	
	Standart Sapma	,60345	
Ne olur bana günlüğünü göster.	Ortalama	2,1600	,03277
	Ortalama etrafında %95 güven aralığı	Alt sınır	2,0955
		Üst sınır	2,2245
	%5 Budanmış ortalama	2,1778	
	Medyan	2,0000	
	Varyans	,322	
	Standart Sapma	,56757	

4.3. Korelasyon Analizi

Korelasyon bir değişken ile diğer değişken arasındaki ilişkiyi ölçen bir testtir. Bu ölçenin değeri $-1 < r < 1$ arasında ölçülür. -1 ile $+1$ değerlerine yaklaşıldıkça ilişki kuvvetlenir, 0 'a doğru yaklaştıkça ilişki zayıflar. Negatif yönlü işaretlerde ters yönlü ilişki olduğu söylenir. Tüm anket sorularında ölçek tipi farklı olduğu için sınıflayıcı bir ölçek kullanım testine uygun olan Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır. Soru ölçei kategorik değişken olarak sınıflandırıldığı için korelasyon testi şöyle yorumlanır;

- Soru 1'de deneklerin istek kipinin gelecek zaman anlamı taşıyan cevapları ile Soru 4'de deneklerin emir kipini gelecek zaman anlamı taşıyan kipler arasında ters yönlü zayıf bir ilişki vardır.
- Soru 1'de deneklerin istek kipinin gelecek zaman anlamı taşıyan cevapları ile Soru 5'de deneklerin istek kipinin gelecek zaman anlamı taşıyan kipler arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır.

Çoktan seçmeli sorularda korelasyon testi yorumları ise şöyledir;

- Soru 6'da deneklerin gelecek zaman seçeneği ile Soru 7'de denenin geçmiş zaman seçeneği arasında -0.147 negatif yönlü zayıf bir ilişki vardır.
- Soru 8'de deneklerin gelecek zaman seçeneği ile Soru 10'da gelecek zaman seçeneği arasında 0.073 pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır.

Soru 14 işaretleme sorularında ise korelasyon testi yorumları şu şekildedir;

- Toplantıda bu belgeleri sunmalıyız sorusunun (S 14_1) cevabı olan gelecek zaman seçeneği ile "Keşke babam buraya gelse" sorusunun (S 14_2) cevabı olan gelecek zaman seçeneği arasındaki 0.085 pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır.
- "Eve doğru yürüyorum" sorusunun (s 14_10) cevabı olan şimdiki zaman ile "yeni bir araba istiyorum" sorusunun cevabı olan (S 14_12) cevabı olan şimdiki zaman seçeneği arasında 0.250 pozitif yönlü güçlü bir ilişki vardır.

Bu korelasyon analizinde verilerin tipi farklı olduğu için anket sorularının doğru cevaplarına göre korelasyon analizleri yorumlanmıştır. Korelasyon matrisi çok büyük olduğu için Ek-2'de sunulmuştur. Genel olarak sorularda deneklerin cevabına göre zayıf yönlü ilişki vardır. Bu da deneklerin verdiği cevaplar arasında bir ilişki olup olmadığını anlamak için yapılmalıdır.

4.4. Tek Örneklem T Testi

Bu test genellikle bir grup hakkında bir öngöründe bulunulduğunda, bu öngörünün doğru olup olmadığını belirlemek durumlarında kullanılır. Bu anket için bir ortalama değer belirlenerek ve bu ortalama ile soruların arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ölçülmüştür. Anket ortalamasına göre Soru 14’te ortalamaya göre anlamlı bir fark görülmektedir. ($p>0.05$) diğer soru maddelerinin ortalamaya göre anlamlı bir farkı yoktur ($p<0.05$). Yani Soru 14 ortalamaya eşit değere sahip olup diğer soruların ortalamaya eşit olmadığı görülmektedir. Test sonuçları Tablo 4.3.’te verilmektedir.

Tablo 4.3. *Tek Örneklem T Testi Sonuçları*

SORULAR	Test değeri = 2.8036 p < 0.05			
	t	Frekans	P değeri	Ortalama farkı
1 Mehmet, gelecek zamanda babası ile sinemaya gitmek istemektedir. Mehmet, babasına bu isteğini iletmek için ne demelidir?	48,972	299	,000	6,470
2 Ayşe’nin paraya çok ihtiyacı vardır. Zengin bir iş adamının ise hayır yapmak için paraya ihtiyacı olanlara yardım ettiğini duymuştur. Ancak her ay sadece 10 kişiye yardım yapmakta ve bir sonraki ayın yardımına 5 gün vardır. Ayşe çok heyecanlıdır ve gelecekteki bu yardım için içinden şöyle bir cümle geçmektedir	14,043	299	,000	1,590
3 Beş arkadaş beraber yanlarında aileleri olmadan akşam saatlerinde lunaparka gitmeye karar verdiler. İçlerinden yaşça büyük arkadaş akşamki bu gezileri için arkadaşlarını uyarıyor: “Lunaparkta uslu dur Bir saat içinde misafirler gelecektir ve Ahmet’in odası darmadağıniktir. Annesi çok sinirlenmiştir ve Ahmet’in odasını 1 saat içinde toplaması gereklidir.	36,982	299	,000	4,633
4 Ahmet’i gören annesi Ahmet’e bağırır ve Melek’in canı kek yemek istemiştir. Ancak kek yapmayı arkadaşı Fatma daha iyi bilmektedir. Melek, 1 saat sonra kek yapmak için Fatma’nın kendilerine gelmesini istemektedir. Bu yüzden Fatma’yı arar ve “Fatma bize gelebilir misin? Birlikte	-8,050	299	,000	-,887
5 “Bence hep birlikte pikniğe gidelim.” cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	5,143	299	,000	,383
6	7,259	299	,000	,38640

(devamı arkadadır)

Tablo 4.3. *Tek Örneklem T Testi Sonuçları (devamı)*

SORULAR	Test değeri = 2.8036 p < 0.05			
	t	Frekans	P değeri	Ortalama farkı
7 “Eve koltuk aldım.” Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?	-31,325	299	,000	-1,29360
8 “Keşke şu piyango bana çıkrsa.” Cümlesini kuran bir kişi için, piyangozun çıkacağı zaman hangisidir?	14,222	299	,000	,68973
9 “Yavaşça çikolataya uzanıyor.” Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?	-21,665	299	,000	-,68027
10 “Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz.” Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?	2,435	299	,015	,12973
11 “Her sabah dişlerimi fırçalarım.” Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?	2,308	299	,022	,08307
12 “Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih’e seslenir. “Melih, lütfen ellerini yıka.” Altı çizili cümle Melih’in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?	-6,262	299	,000	-,31360
13 Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır. Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi Ahmet’e dönüp, “Vikingler burayı istila etmiş.” der. Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?	-34,523	299	,000	-1,50027
14 Toplantıda bu belgeleri sunmalıyız.	-,632	299	,528	-,01693
15 Keşke babam buraya gelse.	-8,311	299	,000	-,28693
16 Araba park ediyor.	-48,734	299	,000	-,79693
17 Söyleyin buraya gelsin!	-14,300	299	,000	-,45360
18 Yan daireye birisi taşınmış.	-48,115	299	,000	-1,53360
19 Bari derse geç kalmasak.	-5,682	299	,000	-,21693
20 Doğum günü için pasta aldım.	-30,894	299	,000	-1,19027
21 Çabuk kapıyı aç!	-25,812	299	,000	-,69027
22 Arkadaşlarla sinemaya gidelim.	-2,731	299	,007	-,08693
23 Eve doğru yürüyorum.	-38,381	299	,000	-,80027
24 Gerçekleri ona göstermeliyiz.	-6,588	299	,000	-,24693
25 Yeni bir araba istiyorum.	-13,745	299	,000	-,44693
26 Biraz yemek hazırlayayım.	-13,620	299	,000	-,47693

4.5. Kruskal Wallis-H Testi

Normal dağılım göstermeyen gruplarda üç veya daha fazla sayıda grubun ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlılığını test amacıyla kullanılan bir tekniktir. One-Way, ANOVA'nın non-parametrik karşılığıdır. İlk 5 sorunun cevap seçenekleri fazla olduğu için parametrik olmayan yöntemlerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Soru 1 ile Soru 2, 3, 4, 5 arasında ilişki var olup olmadığı ölçülmüştür.

Tablo 4.4.'te deneklerin Soru 1'e verdiği cevaplar ile diğer sorulara verdiği cevaplara karşı bir rank hesaplanmaktadır. Bu rank hesabı bize ortalama bir değer vermektedir.

Soru 1'de en olası cevap olan "gidelim" cevabının Soru 2'ye göre rank değeri 190,42'dir.

Soru 1'e cevap veren deneklerin Soru 3'de verdiği cevaplarda rankı en fazla olan cevap "geleceğim" dir. Ortalama rankı 240,50'dir.

Soru 1 ile Soru 4 arasında en fazla ortalama ranka sahip olan cevap ise "gidecek miyiz?"dir. Ortalama rankı 180,03'dür.

Soru 1 ile Soru 5 arasında en fazla ranka sahip olan en olası cevap ise "gidebilir misiniz?" cevabıdır. Ortalama rankı ise 281,50'dir.

Tablo 4.4. *Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları*

	Rank		
	Mehmet, gelecek zamanda babası ile sinemaya gitmek istemektedir(...)	N	Ortalama Rankı
Ayşe'nin paraya çok ihtiyacı vardır.	geleceğim	1	219,50
Zengin bir iş adamının ise hayır yapmak için paraya ihtiyacı olanlara yardım ettiğini duymuştur. Ancak her ay sadece 10 kişiye yardım yapmakta ve bir sonraki ayın yardımına 5 gün vardır. Ayşe çok heyecanlıdır ve gelece	gidebilecek miyiz?	1	219,50
	gidebilir misiniz?	1	83,50
	gidebilir miyim?	3	155,17
	gidebilir miyiz?	31	138,89
	gideceğim	3	145,17
	gideceğiz	14	125,32
	gidecek miyiz?	47	91,62
	gidecektik	10	186,60
	gidelim	86	190,42
	gidelim mi?	90	148,61
	gitmeli	2	123,00
	gitmeliyiz	4	151,50
	gitsek mi?	5	110,70
	gitti	1	119,00
	istiyorum	1	219,50
	Toplam	300	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.4. *Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları (devamı)*

	Rank		
	Mehmet, gelecek zamanda babası ile sinemaya gitmek istemektedir(...)	N	Ortalama Rankı
Beş arkadaş beraber yanlarında aileleri olmadan akşam saatlerinde lunaparka gitmeye karar verdiler. İçlerinden yaşça büyük arkadaş akşamki bu gezileri için arkadaşlarını uyarıyor: “Lunaparkta uslu dur	geleceğim	1	240,50
	gidebilecek miyiz?	1	26,50
	gidebilir misiniz?	1	73,50
	gidebilir miyim?	3	100,83
	gidebilir miyiz?	31	150,45
	gideceğim	3	169,17
	gideceğiz	14	184,96
	gidecek miyiz?	47	163,07
	gidecektik	10	171,65
	gidelim	86	142,11
	gidelim mi?	90	148,39
	gitmeli	2	189,25
	gitmeliyiz	4	105,75
	gitsek mi?	5	168,30
	gitti	1	138,00
	istiyorum	1	7,00
	Toplam	300	
Bir saat içinde misafirler gelecektir ve Ahmet’in odası darmadağınaktır. Annesi çok sınırlanmıştır ve Ahmet’in odasını 1 saat içinde toplaması gereklidir. Ahmet’i gören annesi Ahmet’e bağırır ve	geleceğim	1	118,50
	gidebilecek miyiz?	1	118,50
	gidebilir misiniz?	1	118,50
	gidebilir miyim?	3	163,50
	gidebilir miyiz?	31	161,58
	gideceğim	3	174,50
	gideceğiz	14	139,00
	gidecek miyiz?	47	180,03
	gidecektik	10	148,80
	gidelim	86	129,28
	gidelim mi?	90	151,78
	gitmeli	2	178,00
	gitmeliyiz	4	152,25
	gitsek mi?	5	179,10
	gitti	1	118,50
	istiyorum	1	118,50
	Toplam	300	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.4. *Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları (devamı)*

	Rank		
	Mehmet, gelecek zamanda babası ile sinemaya gitmek istemektedir(...)	N	Ortalama Rankı
Melek'in canı kek yemek istemiştir.	geleceğim	1	143,00
Ancak kek yapmayı arkadaşı Fatma daha iyi bilmektedir. Melek, 1 saat sonra kek yapmak için Fatma'nın kendilerine gelmesini istemektedir. Bu yüzden Fatma'yı arar ve " Fatma bize gelebilir misin? Birlikte	gidebilecek miyiz?	1	18,00
	gidebilir misiniz?	1	281,50
	gidebilir miyim?	3	189,17
	gidebilir miyiz?	31	137,44
	gideceğim	3	180,83
	gideceğiz	14	154,82
	gidecek miyiz?	47	147,90
	gidecektik	10	143,00
	gidelim	86	155,06
	gidelim mi?	90	150,74
	gitmeli	2	212,25
	gitmeliyiz	4	177,63
	gitsek mi?	5	118,00
	gitti	1	143,00
	istiyorum	1	18,00
	Toplam	300	

Soru 1 ve Soru 2 arasında anlamlı bir fark vardır ($p < 0.05$). Yani istek kipini gelecek zaman anlamı verecek şekilde kullanılması beklenen soru ile şart kipinin gelecek anlamı verecek şekilde kullanılması arasında anlamlı bir fark vardır.

Soru 1 ve Soru 4 arasında anlamlı bir fark vardır ($p < 0.05$). Yani istek kipini gelecek zaman anlamı verecek şekilde kullanılması beklenen soru ile emir kipinin gelecek anlamı verecek şekilde kullanılması arasında bir fark vardır.

Soru 1 ile Soru 3 ve Soru 5 arasında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0.05$). Söz konusu değerler Tablo 4.5.'te verilmektedir.

Tablo 4.5. *p Değerleri*

	Soru 2	Soru 3	Soru 4	Soru 5
Kruskal-Wallis H	56,917	15,510	25,574	17,403
Serbestlik derecesi	15	15	15	15
p değeri	,000	,415	,043	,295

4.6. Cümle Kurma Sorularının Frekans Analizleri

4.6.1. Soru 1'in Frekans Dağılımları

Deneklerin verdiği cevapların daha iyi anlaşılabilir olması için sadece yüklem kısımları kullanılmıştır ve bize “git” anahtar kelimesini kullanarak verdikleri cevabın anlaşılması sağlanmıştır. Soru 1 için deneklerin istek kipini gelecek zaman anlamı verecek şekilde cümleler kurması beklenmiştir. Tablo 4.6.'da deneklerin verdikleri cevaplar karşısında frekans yazan bölüm, deneklerin verdiği cevap sayısı; yüzdelik kısmı ise deneklerin verdikleri cevabın yüzde cinsinden gösterilmesidir.

Denekler tarafından en çok verilen cevap “gidelim mi” olup frekansı ise “90’dır”. En az verilen cevaplar ise “gidebilecek miyiz”, “gidebilir miyiz”, “gitti” (frekans sayısı ise “1’dir”) fiilleridir.

Deneklerin verdikleri cevaplara bakıldığında öğrencilerin istek kipinin gelecek zaman gönderimi yapabilecek şekilde kullanılabileceğini sezmede başarılı oldukları söylenebilir.

Tablo 4.6. Soru 1'in Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdelik
...geleceğim	1	,3
...gidebilecek miyiz?	1	,3
...gidebilir misiniz?	1	,3
...gidebilir miyim?	3	1,0
...gidebilir miyiz?	31	10,3
...gideceğim	3	1,0
...gideceğiz	14	4,7
...gidecek miyiz?	47	15,7
...gidecektik	10	3,3
...gidelim	86	28,7
...gidelim mi?	90	30,0
...gitmeli	2	,7
...gitmeliyiz	4	1,3
...gitsek mi?	5	1,7
...gitti	1	,3
...istiyorum	1	,3
Toplam	300	100,0

4.6.2. Soru 2'nin Frekans Dağılımları

Soru 2'de öğrencilerden beklenen şart kipinin gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanılmasıdır.

Tablo 4.7.'de deneklerin verdikleri cevaplar karşısında frekans yazan bölüm, deneklerin verdiği cevap sayısı; yüzdeler kısmı ise deneklerin verdikleri cevabın yüzde cinsinden gösterilmesidir. Deneklerin verdikleri cevaplara göre en çok “etse” fiili kullanılmış olup, frekansı 162'dir. En az verdikleri cevap ise “eder” olup, frekansı da 3'tür.

Sonuç olarak denekler şart kipini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmıştır.

Tablo 4.7. Soru 2'nin Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdeler
...edecek mi?	52	17,3
...eder	3	1,0
...eder mi?	56	18,7
...et	15	5,0
...etmeli	12	4,0
...etse	162	54,0
Total	300	100,0

4.6.3. Soru 3'ün Frekans Dağılımları

Soru 3'te öğrenciden beklenen, gereklilik kipini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmasıdır. Tablo 4.8.'de de görüldüğü üzere, denekler en çok “durun” fiilini kullanmıştır, frekansı ise 120'dir. En az kullanılan fiil ise “durdu” olup frekansı 2'dir.

Araştırmanın özü, tasarlama kiplerinin zaman anlamını sezinlemeleri olduğu için, frekansların bekleneni verdiğini söyleyebiliriz. Çünkü gereklilik kipi kullanılan fiillerin toplam frekansı 143'tür.

Soruya verilen cevaplarda yine bir başka tasarlama kipi olan emir kipinin de gelecek anlamı verecek şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Bu da zaten frekansı 120 olan “durun” fiilidir.

Sonuç olarak 263'lük bir frekans değeri ile gelecek zaman gönderimini denekler tasarlama kipleri ile yapmıştır.

Tablo 4.8. Soru 3'ün Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdelik
...dur	13	4,3
...duracağız	4	1,3
...duracaksınız	18	6,0
...durdu	2	,7
...durmali	4	1,3
...durmalsın	10	3,3
...durmalsınız	44	14,7
...durmaliyiz	85	28,3
...durun	120	40,0
Toplam	300	100,0

4.6.4. Soru 4'ün Frekans Dağılımları

Soru 4'de öğrencilerden beklenen, öğrencinin emir kipini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmasıdır. Denekler en çok “topla” çekimli fiilini kullanmıştır, frekansı 236'dır. En az kullanılan fiil ise “toplamadın”, “toplayacak mısın” çekimli fiilleridir, frekansı 1'dir.

Tablo 4.9.'a göre denekler gelecek zaman gönderimi yapmak için en çok emir kipini kullanmış, yüzde 78,7'lik bir yüzdelik “topla” çekimli fiili ile bir cümle kurmuştur.

Tablo 4.9. Soru 4'ün Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdelik
...topla	236	78,7
...topladın mı?	2	,7
...toplamadın	1	,3
...toplamalısın	28	9,3
...toplar mısın?	6	2,0
...toplayacak mısın?	1	,3
...toplayacaksın	24	8,0
...topluyorsun	2	,7
Toplam	300	100,0

4.6.5. Soru 5'in Frekans Dağılımları

Soru 5'te öğrencilerden beklenen, öğrencinin istek kipini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmasıdır. En çok kullanılan fiil ise “yapalım” çekimli fiili olup frekansı 213'dür. En az kullanılan fiiller ise “yapacaktık”, “yapmalıyız” çekimli fiilleri olup frekansı 1'dir.

Tablo 4.10.'a göre öğrencilerin kurdukları cümlelerde istek kipiyle çekimledikleri “yapalım” ve “yapalım mı?” çekimli fiilleri toplam cevapların %75,7’sini oluşturmaktadır. Bundan hareketle öğrenciler istek kipini gelecek zamana ait durumlarda etkin bir şekilde kullanmaktadır denilebilir.

Tablo 4.10. *Soru 5’in Frekans Dağılımları*

	Frekans	Yüzdeler
...yapacağız	35	11,7
...yapacaktık	1	,3
...yapalım	213	71,0
...yapalım mı?	14	4,7
...yaparım	2	,7
...yaparız	32	10,7
...yapmak	2	,7
...yapmalıyız	1	,3
Toplam	300	100,0

4.7. Tek Yönlü Varyans Analizi

Soru 6’dan Soru 13’e kadar olan ölçek tipi çoktan seçmeli olduğu için bu seçeneklerde tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma tarafından çoktan seçmeli sorularda öğrenilmek istenen ise tasarlama kiplerinin denekler tarafından cevaplanabilirliğinin araştırılmasıdır. Soru 6, Soru 8, Soru 10 ve Soru 12 için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Soruların varyansları eşit olmadığı için kategorik yanıtlarına göre hangi yanıtlar arasında ilişki olup olmadığını ölçmek için Tamhane analizi kullanılmıştır.

Soru 6 için tek yönlü varyans analizi yapıldığında, analizin sonuçları Tablo 4.11.’deki gibi oluşmaktadır.

Tablo 4.11. Soru 6 için Tek Yönlü Varyans Analizi

Soru no	Sorular	Karelerin toplamı	Fark	Otralama kare	F	P değeri	
7	“Eve koltuk aldım.” Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?	Gruplar arasında	3,472	3	1,157	2,292	,078
		Gruplar içinde	149,498	296	,505		
		Toplam	152,970	299			
8	“Keşke şu piyango bana çıksa.” Cümlesini kuran bir kişi için, piyongonun çıkacağı zaman hangisidir?	Gruplar arasında	10,496	3	3,499	5,165	,002
		Gruplar içinde	200,491	296	,677		
		Toplam	210,987	299			
9	“Yavaşça çikolataya uzanıyor.” Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?	Gruplar arasında	2,124	3	,708	2,428	,066
		Gruplar içinde	86,312	296	,292		
		Toplam	88,437	299			
10	“Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz.” Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?	Gruplar arasında	6,734	3	2,245	2,680	,047
		Gruplar içinde	247,933	296	,838		
		Toplam	254,667	299			
11	“Her sabah dişlerimi fırçalarım.” Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?	Gruplar arasında	1,299	3	,433	1,116	,343
		Gruplar içinde	114,848	296	,388		
		Toplam	116,147	299			
12	"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih'e seslenir. "Melih, lütfen ellerini yıka." Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?	Gruplar arasında	15,984	3	5,328	7,546	,000
		Gruplar içinde	208,986	296	,706		
		Toplam	224,970	299			
13	Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır. Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi Ahmet'e dönüp, "Vikingler burayı istila etmiş." der. Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?	Gruplar arasında	4,113	3	1,371	2,455	,063
		Gruplar içinde	165,284	296	,558		
		Toplam	169,397	299			

- Öğrencinin Soru 6'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 7'de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).
- Öğrencinin Soru 6'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 8'de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).
- Öğrencinin Soru 6'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 9'da sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).
- Öğrencinin Soru 6'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 10'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).
- Öğrencinin Soru 6'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 11'de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).
- Öğrencinin Soru 6'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 12'de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).
- Öğrencinin Soru 6'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 13'de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca

Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p>0.05$).

Soru 8 için tek yönlü varyans analizi yapıldığında, analizin sonuçları Tablo 4.12.'deki gibi olmaktadır.

Tablo 4.12. *Soru 8 için Tek Yönlü Varyans Analizi*

Soru no	Sorular		Karelerin toplamı	Fark	Ortalama kare	F	P değeri
6	“Bence hep birlikte pikniğe gidelim.” cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	Gruplar arasında	4,588	3	1,529	1,814	,145
		Gruplar içinde	249,582	296	,843		
		Toplam	254,170	299			
7	“Eve koltuk aldım.” Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?	Gruplar arasında	10,158	3	3,386	7,018	,000
		Gruplar içinde	142,812	296	,482		
		Toplam	152,970	299			
9	“Yavaşça çikolataya uzanıyor.” Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?	Gruplar arasında	6,452	3	2,151	7,765	,000
		Gruplar içinde	81,985	296	,277		
		Toplam	88,437	299			
10	“Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz.” Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?	Gruplar arasında	1,532	3	,511	,597	,617
		Gruplar içinde	253,135	296	,855		
		Toplam	254,667	299			
11	“Her sabah dişlerimi fırçalarım.” Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?	Gruplar arasında	4,567	3	1,522	4,038	,008
		Gruplar içinde	111,580	296	,377		
		Toplam	116,147	299			
12	"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih'e seslenir. “Melih, lütfen ellerini yıka.” Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?	Gruplar arasında	4,777	3	1,592	2,141	,095
		Gruplar içinde	220,193	296	,744		
		Toplam	224,970	299			
13	Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır. Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi Ahmet'e dönüp, “Vikingler burayı istila etmiş.” der. Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?	Gruplar arasında	1,192	3	,397	,699	,553
		Gruplar içinde	168,205	296	,568		
		Toplam	169,397	299			

- Öğrencinin Soru 8’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 6’da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0.05$).
- Öğrencinin Soru 8’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 7’de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).
- Öğrencinin Soru 8’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 9’da sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi sonucuna göre de her bir kategorik yanıtların iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).
- Öğrencinin Soru 8’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 10’da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0.05$).
- Öğrencinin Soru 8’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 11’de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).
- Öğrencinin Soru 8’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0.05$).
- Öğrencinin Soru 8’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 13’te sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman

gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir. ($p>0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

Soru 10 için tek yönlü varyans analizi yapıldığında, analizin sonuçları Tablo 4.13.'teki gibi olmaktadır.

Tablo 4.13. *Soru 10 için Tek Yönlü Varyans Analizi*

Soru no	Sorular	Karelerin toplamı	Fark	Otralama kare	F	P değeri	
6	“Bence hep birlikte pikniğe gidelim.” cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	Gruplar arasında	10,790	3	3,597	4,374	,005
		Gruplar içinde	243,380	296	,822		
		Toplam	254,170	299			
7	“Eve koltuk aldım.” Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?	Gruplar arasında	1,255	3	,418	,816	,486
		Gruplar içinde	151,715	296	,513		
		Toplam	152,970	299			
8	“Keşke şu piyango bana çıkrsa.” Cümlesini kuran bir kişi için, piyanganonun çıkacağı zaman hangisidir?	Gruplar arasında	5,487	3	1,829	2,634	,050
		Gruplar içinde	205,500	296	,694		
		Toplam	210,987	299			
9	“Yavaşça çikolataya uzanıyor.” Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?	Gruplar arasında	,652	3	,217	,733	,533
		Gruplar içinde	87,784	296	,297		
		Toplam	88,437	299			
11	“Her sabah dişlerimi fırçalarım.” Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?	Gruplar arasında	,082	3	,027	,070	,976
		Gruplar içinde	116,064	296	,392		
		Toplam	116,147	299			
12	"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasını diye annesi Melih'e seslenir. “Melih, lütfen ellerini yıka.” Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?	Gruplar arasında	20,551	3	6,850	9,919	,000
		Gruplar içinde	204,419	296	,691		
		Toplam	224,970	299			

(devamı arkadadır)

Tablo 4.13. Soru 10 için Tek Yönlü Varyans Analizi (devamıdır)

Soru no	Sorular	Karelerin toplamı	Fark	Otralama kare	F	P değeri
13	Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır.	Gruplar arasında	1,522	3	,507	,895
	Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi	Gruplar içinde	167,875	296	,567	
	Ahmet'e dönüp, "Vikingler burayı istila etmiş." der. Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?	Toplam	169,397	299		

- Öğrencinin Soru 10'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 6'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).
- Öğrencinin Soru 10'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 7'de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p > 0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0.05$).
- Öğrencinin Soru 10'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 8'de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).
- Öğrencinin Soru 10'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 9'de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p > 0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p > 0.05$).
- Öğrencinin Soru 10'da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 11'de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p > 0.05$). Ayrıca

Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

- Öğrencinin Soru 10’da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).
- Öğrencinin Soru 10’da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 13’de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

Soru 12 için tek yönlü varyans analizi yapıldığında, analizin sonuçları Tablo 4.14.’teki gibi oluşmaktadır.

Tablo 4.14. *Soru 12 için Tek Yönlü Varyans Analizi*

Soru no	Sorular		Karelerin toplamı	Fark	Otralama kare	F	P değeri
6	“Bence hep birlikte pikniğe gidelim.” cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	Gruplar arasında	22,946	3	7,649	9,791	,000
		Gruplar içinde	231,224	296	,781		
		Toplam	254,170	299			
7	“Eve koltuk aldım.” Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?	Gruplar arasında	1,843	3	,614	1,203	,309
		Gruplar içinde	151,127	296	,511		
		Toplam	152,970	299			
8	“Keşke şu piyango bana çıksa.” Cümlesini kuran bir kişi için, piyango çıkacağı zaman hangisidir?	Gruplar arasında	5,744	3	1,915	2,761	,042
		Gruplar içinde	205,243	296	,693		
		Toplam	210,987	299			
9	“Yavaşça çikolataya uzanıyor.” Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?	Gruplar arasında	2,455	3	,818	2,817	,039
		Gruplar içinde	85,982	296	,290		
		Toplam	88,437	299			

(devamı arkadadır)

Tablo 4.14. Soru 12 için Tek Yönlü Varyans Analizi (devamıdır)

Soru no	Sorular		Karelerin toplamı	Fark	Otralama kare	F	P değeri
10	“Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz.” Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?	Gruplar arasında	20,852	3	6,951	8,799	,000
		Gruplar içinde	233,814	296	,790		
		Toplam	254,667	299			
11	“Her sabah dişlerimi fırçalarım.” Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?	Gruplar arasında	8,232	3	2,744	7,527	,000
		Gruplar içinde	107,915	296	,365		
		Toplam	116,147	299			
13	Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır. Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi Ahmet’e dönüp, “Vikingler burayı istila etmiş.” der. Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?	Gruplar arasında	12,019	3	4,006	7,535	,000
		Gruplar içinde	157,377	296	,532		
		Toplam	169,397	299			

- Öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 6’da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).
- Öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 7’de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemiştir ($p > 0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0.05$).
- Öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 8’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).

- Öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 9’da sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).
- Öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 10’da sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).
- Öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 11’de sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).
- Öğrencinin Soru 12’de sezmesi beklenen tasarlama kipinin gelecek zaman gönderimi sorusu ile öğrencinin Soru 13’te sezmesi beklenen bildirme kipindeki zaman gönderimi sorusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca Tamhane analizi yapıldığında iki soruya verilen yanıtların sonuçlarına göre iki soru arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

4.8. Çoktan Seçmeli Soruların Frekans Analizi

4.8.1. Soru 6’nın Frekans Dağılımları

Soru 6’da deneklerden “gelecek” (D) şikkını işaretlemeleri beklenmektedir. Tablo 4.15.’te gösterildiği üzere deneklerin %51’i bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 4.15. Soru 6’nın Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdellik
Geçmiş	8	2,7
Şimdi	80	26,7
Geniş	59	19,7
Gelecek	153	51,0
Toplam	300	100,0

4.8.2. Soru 7'nin Frekans Dağılımları

Soru 7'de deneklerden “geçmiş” (A) şikkını işaretlemeleri beklenmektedir. Tablo 4.16.'da görüldüğü üzere deneklerin %60,3'ü bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 4.16. *Soru 7'nin Frekans Dağılımları*

	Frekans	Yüzdellik
Geçmiş	181	60,3
Şimdi	90	30,0
Geniş	24	8,0
Gelecek	5	1,7
Toplam	300	100,0

4.8.3. Soru 8'in Frekans Dağılımları

Soru 8'de deneklerden “gelecek” (D) şikkını işaretlemeleri beklenmektedir. Tablo 4.17.'de görüldüğü üzere deneklerin %67'si bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 4.17. *Soru 8'in Frekans Dağılımları*

	Frekans	Yüzdellik
Geçmiş	15	5,0
Şimdi	23	7,7
Geniş	61	20,3
Gelecek	201	67,0
Toplam	300	100,0

4.8.4. Soru 9'un Frekans Dağılımları

Soru 9'da deneklerden “şimdi” (B) şikkını işaretlemeleri beklenmektedir. Tablo 4.18.'de görüldüğü üzere deneklerin %85'i bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 4.18. *Soru 9'un Frekans Dağılımları*

	Frekans	Yüzdellik
Geçmiş	12	4,0
Şimdi	255	85,0
Geniş	17	5,7
Gelecek	16	5,3
Toplam	300	100,0

4.8.5. Soru 10'un Frekans Dağılımları

Soru 10'da deneklerden "gelecek" (D) şikkını işaretlemeleri beklenmektedir. Tablo 4.19.'da görüldüğü üzere deneklerin %38'i bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 4.19. Soru 10'un Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdellik
Geçmiş	4	1,3
Şimdi	126	42,0
Geniş	56	18,7
Gelecek	114	38,0
Toplam	300	100,0

4.8.6. Soru 11'in Frekans Dağılımları

Soru 11'de deneklerden "geniş" (C) şikkını işaretlemeleri beklenmektedir. Tablo 4.20.'de görüldüğü üzere deneklerin %82'i bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 4.20. Soru 11'in Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdellik
Geçmiş	22	7,3
Şimdi	11	3,7
Geniş	246	82,0
Gelecek	21	7,0
Toplam	300	100,0

4.8.7. Soru 12'nin Frekans Dağılımları

Soru 12'de deneklerden "gelecek" (D) şikkını işaretlemeleri beklenmektedir. Tablo 4.21.'de görüldüğü üzere deneklerin %22,7'i bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 4.21. Soru 12'nin Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdellik
Geçmiş	7	2,3
Şimdi	207	69,0
Geniş	18	6,0
Gelecek	68	22,7
Toplam	300	100,0

4.8.8. Soru 13'ün Frekans Dağılımları

Soru 13'de deneklerden "geçmiş" (A) şikkını işaretlemeleri beklenmektedir. Tablo 4.22.'de görüldüğü üzere deneklerin %83,3 i bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 4.22. Soru 13'ün Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzdellik
Geçmiş	250	83,3
Şimdi	21	7,0
Geniş	17	5,7
Gelecek	12	4,0
Toplam	300	100,0

Araştırma tarafından önem arz eden sorular; 6, 8, 10 ve 12 numaralı tasarlama kipindeki zaman gönderimini ölçen sorulardır. Bütün tasarlama kiplerinin gelecek zaman gönderimi yaptığını varsaydığımızda başarı oranları Soru 6'da %51, Soru 8'de %67, Soru 10'da %38, Soru 12'de ise %22,7'dir. Ancak tasarlama kiplerinin şimdiki zaman gönderimi yaptığını da kabul edersek bu oran gittikçe yükselmektedir.

4.9.Çapraz Tablo

Çapraz tablo yapılmasının amacı doğru seçenekleri işaretleyen deneklerin başarı oranını bulmaktır.

Tablo 4.23.'te görüldüğü üzere Soru 6'da "gelecek" şıkkını işaretleyen deneklerin, Soru 8'de yine "gelecek" şıkkını işaretleyen deneklere oranı yani her iki seçeneği doğru işaretleyen deneklerin başarı oranı %54,7'dir.

Tablo 4.23. Soru 6 ile Soru 8'in Çapraz Tablosu

		"Keşke şu piyango bana çıksa." Cümlesini kuran bir kişi için, piyango çıkacağı zaman hangisidir?			
		Geçmiş	Şimdi	Geniş	Gelecek
"Bence hep birlikte pikniğe gidelim."	Geçmiş	20,0%	8,7%		1,5%
cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda	Şimdi	26,7%	17,4%	34,4%	25,4%
gidilmesini istemektedir?	Geniş	6,7%	21,7%	26,2%	18,4%
	Gelecek	46,7%	52,2%	39,3%	54,7%

Tablo 4.24.'te görüldüğü üzere Soru 6'da "gelecek" şıkkını işaretleyen deneklerin, Soru 10'da yine "gelecek" şıkkını işaretleyen deneklere oranı yani her iki seçeneği doğru işaretleyen deneklerin başarı oranı %64,9'dur.

Tablo 4.24. Soru 6 ile Soru 10'un Çapraz Tablosu

		"Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz." Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?			
		Geçmiş	Şimdi	Geniş	Gelecek
"Bence hep birlikte pikniğe gidelim." cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	Geçmiş	25,0%	1,6%	5,4%	1,8%
	Şimdi	25,0%	30,2%	28,6%	21,9%
	Geniş	25,0%	20,6%	33,9%	11,4%
	Gelecek	25,0%	47,6%	32,1%	64,9%

Tablo 4.25.'te görüldüğü üzere Soru 6'da "gelecek" şikkını işaretleyen deneklerin, Soru 12'de yine "gelecek" şikkını işaretleyen deneklere oranı yani her iki seçeneği doğru işaretleyen deneklerin başarı oranı %75,0'dır.

Tablo 4.25. Soru 6 ile Soru 12'nin Çapraz Tablosu

		"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasını diye annesi Melih'e seslenir. "Melih, lütfen ellerini yıka."Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?			
		Geçmiş	Şimdi	Geniş	Gelecek
"Bence hep birlikte pikniğe gidelim." cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?	Geçmiş	14,3%	1,4%	22,2%	
	Şimdi	42,9%	32,4%	16,7%	10,3%
	Geniş	28,6%	20,8%	22,2%	14,7%
	Gelecek	14,3%	45,4%	38,9%	75,0%

Tablo 4.26.'da görüldüğü üzere Soru 8'de "gelecek" şikkını işaretleyen deneklerin, Soru 10'da yine "gelecek" şikkını işaretleyen deneklere oranı yani her iki seçeneği doğru işaretleyen deneklerin başarı oranı %74,6'dır.

Tablo 4.26. Soru 8 ile Soru 10'un Çapraz Tablosu

		"Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz." Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?			
		Geçmiş	Şimdi	Geniş	Gelecek
"Keşke şu piyango bana çıksa." Cümlesini kuran bir kişi için, piyango çıkacağı zaman hangisidir?	Geçmiş	25,0%	4,8%	7,1%	3,5%
	Şimdi		7,9%	10,7%	6,1%
	Geniş	25,0%	19,8%	30,4%	15,8%
	Gelecek	50,0%	67,5%	51,8%	74,6%

Tablo 4.27.'de görüldüğü üzere Soru 8'de "gelecek" şıkkını işaretleyen deneklerin, Soru 12'de yine "gelecek" şıkkını işaretleyen deneklere oranı yani her iki seçeneği doğru işaretleyen deneklerin başarı oranı %79,4'dür.

Tablo 4.27. Soru 8 ile Soru 12'nin Çapraz Tablosu

		"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih'e seslenir. "Melih, lütfen ellerini yıka."Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?"			
		Geçmiş	Şimdi	Geniş	Gelecek
"Keşke şu piyango bana çıksa."	Geçmiş		3,9%	16,7%	5,9%
Cümlesini kuran bir kişi için,	Şimdi	14,3%	8,2%	11,1%	4,4%
piyango nun çıkacağı zaman hangisidir?	Geniş	14,3%	23,2%	27,8%	10,3%
	Gelecek	71,4%	64,7%	44,4%	79,4%

Tablo 4.28.'de görüldüğü üzere Soru 10'da "gelecek" şıkkını işaretleyen deneklerin, Soru 12'de yine "gelecek" şıkkını işaretleyen deneklere oranı yani her iki seçeneği doğru işaretleyen deneklerin başarı oranı %66,2'dir.

Tablo 4.28. Soru 10 ile Soru 12'nin Çapraz Tablosu

		"Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih'e seslenir. "Melih, lütfen ellerini yıka."Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?"			
		Geçmiş	Şimdi	Geniş	Gelecek
"Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz." Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?	Geçmiş		0,5%	11,1%	1,5%
	Şimdi	28,6%	50,2%	22,2%	23,5%
	Geniş	14,3%	20,8%	33,3%	8,8%
	Gelecek	57,1%	28,5%	33,3%	66,2%

Araştırmanın beklediği, öğrencilerin tasarlama kiplerindeki zamanı sezebilmesi olduğundan bu sonuçlar başarılı bulunmuştur.

4.10. İşaretleme Sorusunun Analizi

Soru 14'de denekler, kendilerine verilen cümlelerin zamanlarını bulup işaretleyecektir. Amaç; deneklerin tasarlama kiplerinin gelecek zamana gönderim yaptığını sezinleyebilip sezinleyemediğini ölçmektir. Denekler üst üste aynı zamana işaretleme yapmasın diye geçmiş ve şimdiki zamana gönderim yapan bildirme kipleri ile de kurulmuş cümlelere yer verilmiştir.

Ölçek tipi çoktan seçmeli seçeneği olduğu için çoklu yanıt analizi kullanılmıştır. Tablo 4.29. deneklerin verdiği cevapları yüzdeler biçiminde ortaya koyarak deneklerin başarı durumunu gösterir.

Tablo 4.29. Çoklu Yanıt Analizi

	Cevaplar	
	N	Yüzdeler
Geçmiş	845	17,6%
Şimdi	2160	45,0%
Gelecek	1795	37,4%
Toplam	4800	100,0%

Deneklerin verdikleri cevaplara göre gelecek zamana gönderim yapan tasarlama kiplerini işaretleme oranı %37,4'tür. Bu, gelecek zaman cevabı olan soruların denekler tarafından işaretleme yüzdesidir. Geçmiş zamana gönderim yapan bildirim kipiyle kurulan cümlelerin denekler tarafından cevap verilme oranı %45'tir. Şimdiki zamana gönderim yapan bildirim kipiyle kurulan cümlelerin denekler tarafından cevap verilme oranı %17,6'dır.

- Soru 14_1'de deneklerden gelecek (3) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %81'i bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_2'de deneklerden gelecek (3) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %57'si bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_3'de deneklerden şimdi (2) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %92'si bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_4'de deneklerden gelecek (3) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %38,7'si bu seçeneği işaretlemiştir.

- Soru 14_5'de deneklerden geçmiş (1) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %78,3'ü bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_6'da deneklerden gelecek (3) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %68,3'ü bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_7'de deneklerden geçmiş (1) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %49'u bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_8'de deneklerden gelecek (3) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %17'si bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_9'da deneklerden gelecek (3) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %76,9'u bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_10'da deneklerden şimdi (2) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %87'si bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_11'de deneklerden gelecek (3) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %64,3'ü bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_12'de deneklerden şimdi (2) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %55,7'si bu seçeneği işaretlemiştir.
- Soru 14_13'de deneklerden gelecek (3) kutucuğunu işaretlemeleri beklenmektedir. Deneklerin %40'ı bu seçeneği işaretlemiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada gerçekleştirilen analiz sonuçları ile elde edilen bulgular araştırmanın başlangıcında öne sürülen düşünceler karşılaştırılacak ve tartışılacaktır.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Milli Eğitim Bakanlığı, 7. sınıf öğrencilerinin tasarlama kiplerindeki zamanı kavrayamayacaklarını varsaymıştır (bknz: Milli Eğitim Bakanlığı Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı). Bu araştırmada ise öne sürülen 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişim düzeyinin tasarlama kiplerindeki zamanı algılamalarına yeteceği.

Araştırmada, tarama/tasvir yöntemi ile uygulanan anketlerin bulgularında ise genel hatlarıyla araştırmanın öne sürdüğü düşüncenin doğruluğu görülmektedir. Öğrencilere uygulanan test toplamda üç bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm boşluk doldurma, ikinci bölüm çoktan seçmeli, üçüncü bölüm ise işaretleme şeklinde oluşturulmuştur.

İlk bölümdeki beş soruda öğrencilere bazı olaylar sunulmuştur. Her sorudaki olaylar, öğrencilerin gelecek zaman anlamı verecek bir tasarlama kipini kullanmasını gerektirecek şekilde kurgulanmıştır. Öğrenciler, olayın sonucunda kendileri cümleler kurmuştur.

1. Soruda öğrencilerin %74,3'ü tasarlama kiplerini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmıştır.

2. Soruda öğrencilerin %58'i tasarlama kiplerini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmıştır.

3. Soruda öğrencilerin %91,9'u tasarlama kiplerini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmıştır.

4. Soruda öğrencilerin %88'i tasarlama kiplerini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmıştır.

5. Soruda öğrencilerin %76'sı tasarlama kiplerini gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanmıştır.

Görüldüğü üzere testin ilk bölümünde öğrencilerin tasarlama kiplerini gündelik hayat içerisinde halihazırda gelecek zaman anlamı verecek şekilde kullandığı tespit edilmiştir.

Testin ikinci bölümünde ise çoktan seçmeli bir test uygulanmıştır. Bu çoktan seçmeli testlerde öğrencilere örnek cümleler verilmiş bu örnek cümlelerin hangi zamana ait olduklarını aşağıdaki seçeneklerden işaretlemeleri beklenmiştir. Ancak üst üste öğrencilerin gelecek zaman işaretlemesi öğrencilerde bir kafa karışıklığı oluşturabilir düşüncesiyle araya bildirme kipleri ile kurulmuş cümleler de konulmuştur.

Soru 6, istek kipinin gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanıldığı bir cümleye sahiptir ve öğrencilerin gelecek cevabını vermesi beklenmektedir. Öğrencilerin %51'i gelecek seçeneğini işaretlemiştir.

Soru 7, bildirme kiplerinden görülen geçmiş zaman kipi ile kurulmuş bir cümleye sahiptir. Öğrencilerin geçmiş cevabını işaretlemeleri beklenmektedir. Öğrencilerin %60,3'ü bu kipi almış bir cümlenin zamanını doğru tespit edebilmiştir.

Soru 8, şart kipinin gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanıldığı bir cümleye sahiptir ve öğrencilerin gelecek cevabını vermesi beklenmektedir. Öğrencilerin %67'si gelecek seçeneğini işaretlemiştir.

Soru 9, bildirme kiplerinden şimdiki zaman kipi ile kurulmuş bir cümleye sahiptir. Öğrencilerin şimdi cevabını işaretlemeleri beklenmektedir. Öğrencilerin %85'i şimdi cevabını işaretlemiştir.

Soru 10, gereklilik kipinin gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanıldığı bir cümleye sahiptir ve öğrencilerin gelecek cevabını işaretlemesi beklenmektedir. Öğrencilerin %38'i gelecek seçeneğini işaretlemiştir. Ancak öğrencilerin %42'si de şimdi cevabını işaretlemiştir. Korkmaz, tasarlama kipleri hakkında, “konuşana ait bir eğilimi, bir isteği, bir emri ya da bir gerekliliği dile getirdikleri için, gerçekleşme şartları bakımından dolaylı da olsa yine belirsiz bir gelecek veya şimdiki zamanı içerirler (Korkmaz, 2009, s. 647).” demiştir. Bu soruda öğrencilerin çoğunluğu şimdi'ye gönderim tespit etmiştir. Bir kısmı da gelecek diye düşünmüştür. Bu tasarlama kiplerinin daha dolaylı bir gelecek zaman gönderimi içermesinden kaynaklanmaktadır.

Soru 11, bildirme kiplerinden geniş zaman kipi ile kurulmuş bir cümleye sahiptir. Öğrencilerin geniş cevabını işaretlemeleri beklenmektedir. Öğrencilerin %82'si geniş cevabını işaretlemiştir.

Soru 12, emir kipinin gelecek zaman gönderimi yapacak şekilde kullanıldığı bir cümleye sahiptir ve öğrencilerin gelecek cevabını işaretlemesi beklenmektedir. Öğrencilerin %22,7'si gelecek seçeneğini işaretlemiştir. Ancak emir kipinin dolaylı bir özelliği olarak “hemen (!)” vurgusu barındırması, öğrencileri Korkmaz'ın da (1999) belirttiği şimdiki zaman gönderimine yöneltmiş, öğrencilerin %69'u şimdi cevabı vermiştir.

Soru 13, bildirme kiplerinden duyulan geçmiş zaman kipi ile kurulmuş bir cümleye sahiptir. Öğrencilerin geçmiş cevabını işaretlemeleri beklenmektedir. Öğrencilerin %83,3'ü bu kipi almış bir cümlenin zamanını doğru tespit edebilmiştir.

Soru 14'te ise öğrencilere bir çok cümle sunulmuş, ve bu cümlelerin zamanlarını tespit edip ilgili kutucuğa işaretlemeleri istenmiştir. Yine öğrenciler üst üste gelecek zaman işaretlemesinler diye araya bildirme kiplerinden cümleler eklenmiştir. Analizlerde elde edilen frekans değerlerine göre öğrenciler başarıyla tasarlama kiplerinin gelecek zaman gönderimi yaptığını tespit edebilmiştir. Tasarlama kiplerinin şimdiki zaman gönderimini de hesaba kattığımızda bu oran daha da yukarılara çıkmaktadır.

Araştırmanın bu analiz sonuçlarına baktığımız zaman rahatlıkla 7. sınıfa giden öğrencilerin tasarlama kiplerindeki zaman gönderimini tespit edebildiğini söyleyebiliriz.

5.2. Öneriler

Tasarlama kipleri bir dilek anlamı içerdikleri için her dilekte olduğu gibi gelecek zaman ile ilişkilidir. Dolayısıyla tasarlama kiplerinin zaman kavramından yoksun olduğunu öğrencilere öğretmek, öğrencilerin konuyu tam olarak mantığa bürümelerinin önünde engel oluşturabilecektir.

7. sınıf öğrencileri bilişsel gelişimde soyut işlem basamağında olduklarından dolayı, cümlelerdeki zamanı rahatlıkla kavrayabileceklerdir. Milli Eğitim Bakanlığı yapacağı ufak değişiklikler ile öğretmen ve öğrencilerin karşılaşabileceği sorunları çözebilecek konumdadır. Öğrencilerin zaman konusunda daha tutarlı bir müfredata ihtiyaçları vardır. Bu çalışma da onların aslında halihazırda tasarlama kipleri ile ilgili bu bilgiye vâkıf olduklarını göstermektedir.

Bu araştırmanın önerisi ise Talim Terbiye Kurulunun müfredatta bir değişikliğe gitmesi ve kip-zaman-görünüş üçlüsünü öğrencilerin anlayabileceği düzeyde tekrar elden geçirmesidir. Tasarlama kipleri de bildirme kipleri de zaman içermektedir ve bu zamanlar doğrudan ve dolaylı diyerek ikiye ayrılmadan 7. Sınıf öğrencilerine öğretilmelidir.

Kaynakça

- Çiftçi, M. (2015, Ocak). *Dil Bilgisi Öğretiminin Geleceği*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu: <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/ÇİFCİ-MUSA-DİL-BİLGİSİ-ÖĞRETİMİNİN-GELECEĞİ.pdf> adresinden alındı
- Agustinus, A. (1996). *Zaman Kavramı* (2 b.). (S. Babür, Çev.) İmge Yay.
- Akşehirli, S. (2010). Türkçe’de Konuşma Zamanı, Olay Zamanı Ve Referans Zamanı İlişkileri. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 15-73.
- Akerson, F. (1994). Türkçede Yüklem, Görünüş, Zaman ve Kip. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi VIII. Dilbilim Kurultayı Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Aksan, D. (1995). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileri İle Dilbilim)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alkayış, M. F. (2012, Güz). Türkçenin Hâl Ekleri ve Fiil Kiplerinde Çok Terimlilik Sorunu. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 276-287.
- Atalay, B. (1946). *Bergamalı Kadri, Müyessiretü'l-Ulûm, Tıpkıbasım Çeviri-Yazılı Metin ve Dizin*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yay.
- Banguoğlu, T. (1986). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Benzer, A. (2008). *Filde Zaman, Görünüş, Kip ve Kiplik*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.
- Bilgegil, M. K. (1984). *Türkçe Dilbilgisi* (3. Baskı b.). İstanbul: Dergâh Yay.
- Comrie, B. (1976). *Aspect*. New York: Cambridge University Press.
- Dahl, Ö. (2018). *Tense, Aspect, Mood and Evidentiality (TAME)*. *academiasalensis*: <http://academiasalensis.org/images/TAMELecture1.pdf> adresinden alındı
- Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. (A. Benzer, Dü., & A. U. Elöve, Çev.) İstanbul: Kabcacı.
- Dilaçar, A. (1971). Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi. *TDAY Belleten*, 83-145.
- Ediskun, H. (1988). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eker, S. (2006). *Çağdaş Türk Dili* (4 b.). Ankara: Grafiker Yay.
- Ekmeksiz, Z. E. (2008). Türkçede Kiplik Anlamının Belirsizliği ve Anlamsal Roller. *Dil Dergisi*(141), 055-066.
- Encyclopaedia Britannica . (2018). *Mood*. Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/mood-grammar> adresinden alındı
- Erdener, E. (2009). Vygotsky’nin Düşünce Ve Dil Gelişimi Üzerine Görüşleri: Piaget’e Eleştirel Bir Bakış. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 85-103.
- Ergin, M. (1977). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.

- Eğitim Bilişim Ağı. (2018-2019). EBA Ders. *Fiil Çekimleri*.
- Göğüş, B. (1983, Temmuz - Ağustos). Türkçe Öğretimi: Anadili Eğitim Programlarının Niteliği. *Türk Dili Dil ve Edebiyat*, XLVII(379-380), 40-48.
- Güler, E. (2018). Tarihi Kıpçak Türkçesinde Tasarlama Kiplerinin İşlevleri. *Doktora Tezi*.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi* (4. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Good, J., & Yu, A. (2005, 01 01). Morphosyntax of Two Turkish Subject Pronominal Paradigms. *Clitic and affix combinations: Theoretical perspectives*(74), 315-374. 2018 tarihinde Reserchgate: https://www.researchgate.net/publication/283615589_Morphosyntax_of_two_Turkish_subject_pronominal_paradigms adresinden alındı
- Hacıömeroğlu, M. S. (2007). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler İçin Kiplik Öğretimi Üzerine Materyal Geliştirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tez*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Hatiboğlu, V. (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hirik, S. (2013). Türkçede Kip-Kiplik Terimleri ve Tanımları Üzerine. *Bengü Belak Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*.
- Hudson, R. A. (2004). Grammar For Writing. *Reconceptualising Writing 5-16: cross-phase and cross-disciplinary perspectives* (s. 1). London: University College London.
- Iefremenko, K. (2016). *Türkçe İle İngilizce Zaman – Görünüş Sistemlerinin Karşılaştırılması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- İnan, A. (2007). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler* (3. Baskı b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Üstünova, K. (2004, Kasım). Dilek Kiplerinde Zaman Kavramı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, LXXXVIII(635), 678-686.
- Kıran, Z. (1996). *Dilbilim Akımları*. Ankara: Onur Yayınları.
- Kanık, M. (2015). The Turkish aorist and progressive: Present tense, future tense, or what? *Journal of Language and Linguistic Studies*, 103-115.
- Karabağ, İ. (2000). Türkçede Kip ve Kiplik Olgusu. *Türk Dili*(585), 275-278.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., & Hasırcı, S. (2016). *Türkçe Öğretimi Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin* (9 b.). (C. Kavcar, Dü.) Ankara: Anı Yay.
- Kaya, N. (2004). Türkçede Bildirme Kiplerinde Zarf Kullanımlarına Dayalı Anlam Özellikleri. *TDAY Belleten*, II, 89-98.

- Kerimoğlu, C. (2011). *Kiplik İncelemeleri ve Türkçe* (1 b.). İzmir: Dinozor Yay.
- Klein, W. (2010). Time in Language. Akşehirli içinde, *Türkçe'de Konuşma Zamanı, Olay Zamanı Ve Referans Zamanı İlişkileri*. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic .
- Korkmaz, Z. (2006). *Türkiye Türkçesi Üzerindeki Gramer Çalışmaları ve Bu çalışmaların Günümüzdeki Durumu*. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi: <http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/15.php> adresinden alındı
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Kubatov, E. K. (2001). Kırgız ve Türkiye Türkçelerinde Fiil Kipleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 33-40.
- Lewandowski, T. (1999). Linguistisches Wörterbuch 1. F. Türkyılmaz içinde, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri* (s. 1). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Malkoç, M. (2011). Dil Biliminde Zamanın Tanımı Ve İşlevi Nedir. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 1075-1081.
- Meram Yayıncılık. (2016). *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Meram Yay.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1948). *İlk Okul Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilişsel Gelişim*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018, Eylül 07). Örgün Eğitim 2017/'18. *Milli Eğitim İstatistikleri*, s. 282. Milli Eğitim Bakanlığı Resmi İstatistikler. adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programlarını İzleme ve Değerlendirme Sistemi: <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812312239736-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20018.pdf> adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018-2019). *7. Sınıf Kazanım Testleri*. Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü Destekleme ve Yetiştirme Kursları: <http://odsgm.meb.gov.tr/kurslar/KazanımTestleri.aspx?sinifid=3&ders=1> adresinden alındı
- Nicolopoulou, A. (2004). *Oyun, Bilişsel Gelişim ve Toplumsal Dünya: Piaget, Vygotsky ve Sonrası* (Cilt 37). (M. T. Bağlı, Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.

- Ortaköyoğlu, H. (2015). Türkçede Görünüş: Okul Öncesi Hikâye Kitaplarında Eylem Türleri, Üye Yapı, Biçimbirim ve Belirteç Etkileşimi. *International Journal of Language Academy*, 224-240.
- Piaget, J. (1926). *The Language And Thought Of The Child*. Cenevre: Routledge & Megan Paul LTD.
- Piaget, J. (2007). *Yapısalcılık*. (A. Şirin, & Y. Okyayuz, Çev.) İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Pierce, D. (2009). *The Logic of Turkish*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi: <http://mat.msgsu.edu.tr/~dpierce/Language/Turkish/Logic/logic.pdf> adresinden alındı
- Sönmez, V. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Anı Yay.
- Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya* (25 b.). Ankara: Anı Yay.
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Dîvânu Lugâti't-Türk Veri Tabanı*. Türk Dil Kurumu Dîvânu Lugâti't-Türk Veri Tabanı: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_dltvtb&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c221956e5c051.10307526 adresinden alındı
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Kip*. Güncel Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2229005acf53.61834709 adresinden alındı
- Türkyılmaz, F. (1999). *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017, Temmuz 18). *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmaları Üzerine*. 2018 tarihinde ttkb.meb.gov.tr: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf adresinden alındı
- Underhill, R. (1976). *Turkish Grammar*. Cambridge: The MIT Press.
- Uzun, N. E. (1998). *Dilbilgisinin Temel Kavramları (Türkçe Üzerine Tartışmalar)*. Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.
- Vardar, B. (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vygotsky, L. (1986). *Thought and Language*. (A. Kozulin, Çev.) London: The MIT Press.
- Wadsworth, B. (2015). *Piaget'in Duyuşsal ve Bilişsel Gelişim Kuramı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Wittgenstein, L. (1996). *Tractatus Logico-Philosophicus*. (O. Aruoba, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldırım, R. (2014). *İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Ez-De Yayıncılık.

Yapıcı, M. (2004). *İlköğretim Dilbilgisi Konularının Çocuğun Bilişsel Düzeyine Uygunluğu*. Dergipark: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/91090> adresinden alındı

Yapıcı, Ş., & Yapıcı, M. (2006). *Çocukta Bilişsel Gelişim*. Üniversite Toplum: <http://www.universitetoplum.org/text.php3?id=263> adresinden alındı

EKLER

EK 1:

Test Formu:

1. Mehmet, gelecek zamanda babası ile sinemaya gitmek istemektedir. Mehmet, babasına bu isteğini iletmek için ne demelidir?

 ("git-" fiilini kullandığınız tek bir cümle kurun.)

2. Ayşe'nin paraya çok ihtiyacı vardır. Zengin bir iş adamının ise hayır yapmak için paraya ihtiyacı olanlara yardım ettiğini duymuştur. Ancak her ay sadece 10 kişiye yardım yapmakta ve bir sonraki ayın yardımına 5 gün vardır. Ayşe çok heyecanlıdır ve gelecekteki bu yardım için içinden şöyle bir cümle geçirmektedir :

 (Yardım et- fiilini kullandığınız tek bir cümle kurun)

3. Beş arkadaş beraber yanlarında aileleri olmadan akşam saatlerinde lunaparka gitmeye karar verdiler. İçlerinden yaşça büyük arkadaş akşamki bu gezileri için arkadaşlarını uyarıyor: "Lunaparkta uslu dur....." (cümleyi tamamlayınız)

4. Bir saat içinde misafirler gelecektir ve Ahmet'in odası darmadağındır. Annesi çok sinirlenmiştir ve Ahmet'in odasını 1 saat içinde toplaması gereklidir. Ahmet'i gören annesi Ahmet'e bağırır ve : "..... !" (toplama-fiiliyle tek bir cümle kurun) der.

5. Melek'in canı kek yemek istemiştir. Ancak kek yapmayı arkadaşı Fatma daha iyi bilmektedir. Melek, 1 saat sonra kek yapmak için Fatma'nın kendilerine gelmesini istemektedir. Bu yüzden Fatma'yı arar ve " Fatma bize gelebilir misin? Birlikte..... ." (yap- fiilini kullanarak cümleyi tamamlayınız)

6. "Bence hep birlikte pikniğe gidelim." cümlesini kuran kişi pikniğe hangi zamanda gidilmesini istemektedir?
 A) Geçmiş B) Şimdi C) Geniş D) Gelecek

7. "Eve koltuk aldım." Cümlesini kuran kişi koltuğu hangi zamanda almıştır?
A) Geçmiş B) Şimdi C) Geniş D) Gelecek
8. "Keşke şu piyango bana çıkarsa." Cümlesini kuran bir kişi için, piyangonun çıkacağı zaman hangisidir?
A) Geçmiş B) Şimdi C) Geniş D) Gelecek
9. "Yavaşça çikolataya uzanıyor." Cümlesini kuran bir kişi için uzanma eyleminin gerçekleştiği zaman hangisidir?
A) Geçmiş B) Şimdi C) Geniş D) Gelecek
10. "Hava soğuk, daha kalın kıyafetler giymeliyiz." Cümlesini kuran bir kişi için, daha kalın kıyafetler hangi zamanda giyilecektir?
A) Geçmiş B) Şimdi C) Geniş D) Gelecek
11. "Her sabah dişlerimi fırçalarım." Cümlesini kuran bir kişi için, dişlerini fırçalama eyleminin zamanı hangisidir?
A) Geçmiş B) Şimdi C) Geniş D) Gelecek
12. Melih okuldan yeni gelmiştir. Yeni doğmuş kardeşine mikrop bulaşmasın diye annesi Melih'e seslenir. "Melih, lütfen ellerini yıka."
Altı çizili cümle Melih'in hangi zamanda bu işi yapmasını istemektedir?
A) Geçmiş B) Şimdi C) Geniş D) Gelecek
13. Ahmet, tatil için yurtdışına çıkmıştır. Bir turizm rehberi ona bilgi vermektedir. Turizm Rehberi Ahmet'e dönüp, "Vikingler burayı istila etmiş." der.
Buna göre, Turizm Rehberinin bahsettiği istila hangi zamanda gerçekleşmiştir?
A) Geçmiş B) Şimdi C) Geniş D) Gelecek

14. Aşağıdaki cümlelerin zamanlarını uygun kutucuklara (X) atarak işaretleyiniz.

Cümleler	Geçmiş	Şimdi	Gelecek
Örnek: Ankara'ya gittim.	X		
Toplantıda bu belgeleri sunmalıyız.			
Keşke babam buraya gelse.			
Araba park ediyor.			
Söyleyin buraya gelsin!			
Yan daireye birisi taşınmış.			
Bari derse geç kalmasak.			
Doğum günü için pasta aldım.			
Çabuk kapıyı aç!			
Arkadaşlarla sinemaya gidelim.			
Eve doğru yürüyorum.			
Gerçekleri ona göstermeliyiz.			
Yeni bir araba istiyorum.			
Biraz yemek hazırlayayım.			
Dolaptaki sebzeler çürümüş.			
Bu yol acilen düzeltilmeli.			
Ne olur bana günlüğünü göster.			

EK 2:

Korelasyon Matrisi

	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14_1	S14_2	S14_3
S1	1	,117*	- 0,030	- 0,074	0,021	- 0,009	0,037	- 0,023	0,029	0,056	0,015	0,010	,150**	- 0,065	0,104	0,054
S2		1	0,081	- ,204**	- 0,032	0,033	0,095	0,002	0,048	0,005	- 0,087	0,093	,186**	- 0,003	0,046	- 0,047
S3			1	- ,183**	0,054	0,000	- 0,002	- 0,051	- 0,029	- 0,032	- 0,028	0,031	0,032	0,036	- 0,017	- 0,021
S4				1	- ,115*	0,047	- 0,064	0,017	- 0,051	- 0,032	0,015	- 0,040	- 0,108	0,025	0,085	0,007
S5					1	0,009	0,067	- 0,057	0,062	0,041	- 0,024	0,044	- 0,014	- 0,006	0,044	- 0,113
S6						1	- ,147*	,116*	- 0,034	,137*	0,096	,251**	- 0,054	0,048	,204**	- ,184**
S7							1	- ,197**	,276**	- 0,060	0,085	- 0,005	,202**	- ,115*	0,039	0,000
S8								1	,192**	0,073	0,037	0,044	0,058	,177**	0,083	0,000
S9									1	0,050	,150**	,155**	,137*	- 0,081	- 0,053	,147*
S10										1	- 0,019	,250**	- 0,072	0,092	,220**	- 0,024
S11											1	0,029	- 0,076	,205**	0,077	- 0,015

	S14_4	S14_5	S14_6	S14_7	S14_8	S14_9	S14_10	S14_11	S14_12	S14_13	S14_14	S14_15	S14_16
S1	0,089	0,039	-0,053	0,050	0,040	-0,002	0,043	-0,082	0,077	0,010	-0,008	-,135*	0,036
S2	0,049	,121*	-0,081	,142*	-0,016	-0,054	0,031	-,170**	0,030	-0,044	0,062	-0,111	-0,036
S3	0,079	0,091	-0,091	-0,059	0,060	-0,064	0,032	0,026	-0,007	-0,002	0,076	-0,041	-0,060
S4	-0,049	-0,109	0,110	-0,083	-0,001	0,012	-0,048	,129*	0,050	0,070	-0,074	0,058	-0,003
S5	-0,045	0,014	-0,046	-0,009	-0,019	0,042	-0,023	0,027	0,051	-0,001	0,005	-0,001	-0,023
S6	0,060	-0,081	0,036	-0,098	,130*	,198**	-,132*	0,035	-0,002	0,092	-,162**	0,044	0,025
S7	-,115*	,175**	-,133*	,267**	0,017	-0,073	-0,084	-,116*	,145*	-0,100	,246**	-,159**	-0,053
S8	,168**	-,137*	,164**	-0,034	-0,015	0,065	0,017	0,090	-0,020	0,103	-,134*	-0,026	,114*
S9	0,057	,134*	-0,072	0,086	0,051	-0,062	-0,104	-,148*	,129*	0,050	,191**	-0,013	-0,097
S10	,132*	-0,109	,163**	0,018	,127*	0,068	-0,100	0,012	0,007	0,093	-0,054	0,050	0,040
S11	,146*	-0,018	0,000	-0,074	,230**	,150**	-0,043	0,099	0,011	,160**	-0,070	0,033	,146*
S12	,123*	0,086	-0,007	0,086	,186**	-0,023	-0,048	-0,041	-0,085	,159**	0,098	-0,003	0,112
S13	-0,015	,213**	-,124*	,174**	-,147*	-,139*	-0,090	-,203**	-0,082	-,159**	,159**	-,238**	-0,036
S14_1	,176**	-,244**	,268**	-,159**	,144*	0,064	0,104	,285**	0,049	,142*	-,190**	,123*	,155**
S14_2	,160**	-,221**	,153**	-0,101	,283**	,151**	-0,023	,196**	0,047	0,040	-,138*	,161**	,258**
S14_3	-0,037	-,161**	0,033	-0,022	,147*	-0,095	,163**	-0,075	-0,015	0,007	-0,075	0,077	,118*
S14_4	1	-,180**	0,096	-,177**	,277**	,196**	-0,090	,240**	-0,081	,168**	-0,030	0,095	,163**
S14_5		1	-,261**	,212**	-,212**	-0,110	0,079	-,169**	0,098	-0,065	,345**	-,192**	-,160**
S14_6			1	-,197**	,230**	,146*	-0,008	,195**	-0,043	,138*	-,160**	,163**	0,088
S14_7				1	-,204**	-,253**	0,019	-,250**	,128*	-,232**	,301**	-,247**	-0,004
S14_8					1	,179**	-0,002	,223**	-0,053	,249**	-0,072	,279**	,427**
S14_9						1	-0,113	0,087	,133*	,258**	-,279**	,203**	0,071
S14_10							1	0,092	-0,039	0,010	-0,070	0,007	,177**
S14_11								1	-,124*	,140*	-,213**	,172**	,220**
S14_12									1	-0,048	0,018	0,043	-0,054
S14_13										1	-,193**	,247**	,129*
S14_14											1	-,218**	-,142*
S14_15												1	,225**
S14_16													1

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Yektacan
Soyadı	Özçift
Doğum Yeri ve Tarihi	Bornova – 22.09.1986
Uyruğu	T.C.
İletişim Adresi ve E-Mail Adresi	Talatpaşa Mah. Alagöz Sk. No.8 Dr:5 Kağıthane/İSTANBUL yektacanweb@gmail.com
Eğitim	
İlkokul	İzmir Melih Özakat İlkokulu
Ortaokul	İzmir Alsancak Ortaokulu
Lise	İzmir Buca Anadolu Lisesi
Lisans	Pamukkale Üniversitesi – Türkçe Eğitimi
Yüksek Lisans	Pamukkale Üniversitesi – Türkçe Eğitimi
Yabancı Dil	
Yabancı Dil Adı	İngilizce
Sınav Adı	ÜDS
Sınavın Yapıldığı Ay ve Yıl	Mart – 2009
Alınan Puan	60
Mesleki Deneyim	
Yıllar	Mesleki Deneyim
2013 – (devam)	Türkçe Öğretmenliği